

Latvijas Kultūras akadēmija

Starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedra

RĪGAS RŪPNIECĪBAS UN AMATNIECĪBAS IZSTĀDE 1901. GADS. NO KONCEPCIJAS
LĪDZ REALIZĀCIJAI.

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas”
Starptautisko Kultūras sakaru Latvija - Francija apakšprogrammas
4. kursa studente Ilze Rutka
(ID Nr. 20100321)

Darba vadītāja:

Lekt. Mg.art. Zane Grigoroviča

Rīga

2014

SATURS

IEVADS	3
1. RĪGAS RŪPNIECĪBAS UN AMATNIECĪBAS JUBILEJAS IZSTĀDE 1901. GADS	5
1.1. Izstādes raksturojums	5
1.2. Izveidošanās vēsture	10
1.3. Izstādes organizācijas process	14
1.4. Ietekmes	27
2. JŪGENDSTILA IZPAUSMES JUBILEJAS IZSTĀDĒ	32
2.1. Grafika	32
2.2. Arhitektūra	37
2.3. Citas mākslinieciskās izpausmes	41
3. SABIEDRĪBAS VIEDOKLIS UN ATSAUKSMES	46
3.1. Pozitīvs viedoklis un atsauksmes	46
3.2. Negatīvs viedoklis un atsauksmes	52
NOBEIGUMS	56
TĒZES	57
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	59
SUMMARY	63
RÉSUMÉ	64
PIELIKUMI.....	65
Pielikums Nr. 1 Jūgendstila raksturojums	65
Pielikums Nr. 2 Attēli	70

IEVADS

Bakalaura darba tēma ir „Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde 1901. gads. No koncepcijas līdz realizācijai”.

Šo tēmu izvēlējos, tāpēc, ka jubilejas izstāde bija nozīmīgs kultūrvēsturisks notikums, kas atstājis savu liecību Rīgas vēsturē. Interese par šo izstādi izveidojās, jo tajā spēcīgi un visaptveroši izpaucas jūgendstils, kā arī tas, cik ļoti iespaidīga bija izstāde kopumā. Studiju laikā esmu pētījusi jūgendstilu Francijā, jau ar domu, ka varētu bakalaura darbā turpināt šo tēmu, taču šoreiz par Latvijas teritoriju. Manuprāt, bakalaura darba tēma ir aktuāla arī šobrīd, jo izstāde ir neapšaubāmi vērtīgs Rīgas kultūrvēsturiskais mantojums, kas turpina atbalsoties mūsdienu identitātē un ikdienā.

Bakalaura darba mērķis ir veikt sistemātisku pētījumu par Rīgas rūpniecības un amatniecības izstādes vēsturi, koncepciju, realizāciju un ietekmēm, pievēršot pastiprinātu uzmanību jūgendstila izpausmēm izstādes ietvaros.

Bakalaura darba galvenais pētnieciskais jautājums ir sekojošs: Kāds bija izstādes organizācijas process no koncepcijas līdz realizācijai, un kā jūgendstila izpausmes izstādes laikā liecināja par sekošanu Eiropas mākslas tendencēm?

Bakalaura darba uzdevumi ir:

- Raksturot jubilejas izstādi.
- Pētīt izstādes konceptus un to veidošanos.
- Raksturot, kā tika realizēta izstāde.
- Aplūkot, kur un kā jūgendstils izpaudās izstādes ietvaros, pievēršot pastiprinātu uzmanību grafikai un arhitektūrai, kā arī ieskicējot interjera dizainu un citas mākslinieciskās izpausmes.
- Pētīt izstādes atskaņas presē no 1899. līdz 1902. gadam, izdarot secinājumus, kā publiskajā telpā tiek uztverta izstāde.

Bakalaura darbā tiks izmantotas aprakstošās metodes:

- Apkopot un analizēt pieejamo uzziņas literatūru par izstādi.
- Pētīt un analizēt periodiku un presi par izstādi un tās atskaņām.

Bakalaura darbā tiks izmantota empīriskā metode:

- Pētīt arhīvu materiālus par izstādi.

Bakalaura darba pirmajā nodaļā raksturošu Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstādi, kā arī tās veidošanās vēsturi, organizācijas procesu, koncepcijas rašanos un to kādas ietekmes ir sastopamas izstādes tapšanas procesā. Otrajā nodaļā pētīšu jūgendstila izpausmes jubilejas izstādē, pievēršot uzmanību grafikai un arhitektūrai, kā arī īsi ieskicējot jūgendstila izpausmes iekštelpu dizainā un citos izstādes eksponātos. Savukārt, darba trešajā nodaļā raksturošu to, kā jubilejas izstāde tika uztverta publiskajā telpā, pētot periodiku laika posmā no 1899. gada līdz 1902. gadam.

Rakstot bakalaura darbu, izmantoju dažādus materiālus par jubilejas izstādi. Galvenokārt, informācija tika iegūta no Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstādes kataloga, kā arī no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas veidotās publikācijas par Rīgas 700 gadu jubilejas svinībām. Izmantoju arī grāmatas par Rīgas vēsturi, kā, piemēram, Jāņa Lejnieka grāmatu „Rīga, kuras nav” un Andra Caunes grāmatu „Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem”. Pētīju tā laika periodiku vecajā drukā, kā, piemēram, laikrakstus „Baltijas Vēstnesis”, „Balsis” un „Zemkopis”. Smēlos iedvesmu no Makša Šervinska grāmatā „Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch” iekļautajām fotogrāfijām un attēliem.

1. RĪGAS RŪPNIECĪBAS UN AMATNIECĪBAS JUBILEJAS IZSTĀDE 1901. GADS

1.1. Izstādes raksturojums

Pirmās nodaļas ietvaros raksturošu Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstādi, lai sniegtu priekšstatu par izstādes tapšanas vēsturi, izsekojot procesam no idejas līdz reālās izstādes tapšanai. Atsauksos uz konkrētiem statistikas datiem un faktiem, kas iegūti no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas publikācijas internetā par Rīgas 700 gadu jubilejas svinībām un no izstādes kataloga, kas palīdzēs labāk izprast izstādes apmērus. Jāņem vērā, ka šajā aprakstā netiks atklāti visi aspekti. Atsevišķus aspektus kā jūgendstila nozīmi jubilejas izstādē un sabiedrības viedokli par izstādi, analizēšu 2. un 3. nodaļā.

Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde notika 1901. gadā, laika posmā no 1. jūnija līdz 2. septembrim.¹ Izstāde tika dēvēta par jubilejas izstādi, tāpēc, ka tā bija izveidota kā svarīga Rīgas 700 gadu pastāvēšanas jubilejas svinību programmas sastāvdaļa. Rīgas jubilejas svētki bija ļoti nozīmīgs jauna gadsimta un laikmeta notikums, kam bija jāparāda pilsētas 700 gadu ilgā pastāvēšanas vēsture, kā arī tās jaunais veidols un attīstības process. Bija svarīgi parādīt ne tikai to, kas ir bijis senā vēsturē, bet arī to, kas ir sasniegts pēdējā laikā. Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde bija tā svētku daļa, kas parādīja sasniegumus un pilsētas attīstību. Izstādes mērķis bija atklāt, cik bagātīgs un ievērtības cienīgs bija Rīgas un citu Baltijas pilsētu, rūpnieku un amatnieku devums. Svarīgi bija arī parādīt Krievijas caristes valdībai uz ko Rīga, kā nozīmīga impērijas pilsēta, ir spējīga, kas arī pilnībā izdevās.² Vēlme sevi apliecināt Krievijas valdībai noteikti kalpoja kā spēcīgs stimuls veidot pilsētas svētkus pēc iespējas veiksmīgākus un ievērojamākus. Taču tas noteikti nebija galvenais iemesls. Svarīgāk tomēr bija parādīt sasniegumus rūpniecībā un amatniecībā. Izstādē tika demonstrēti visas Baltijas rūpniecības un amatniecības sasniegumi, taču lielākā daļa, 86% tās dalībnieku bija no Rīgas un Vidzemes. Izstāde kļuva par vienu no nozīmīgākajiem notikumiem 20. gs.

¹ Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/>
[skatīts:19.04.2014]

² Grosa, Silvija (atb. red.). *Jūgendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 13. lpp

sākumā visā tā laika Krievijas Baltijas provinču sabiedriskajā dzīvē, ekonomikā un saimniecībā. Tā ir ieņēmusi paliekošu vietu Latvijas kultūras un mākslas vēsturē.³

Izstādē piedalījās 788⁴ dalībnieki – gan lielie rūpniecības uzņēmumi, gan privātfirmas un amatnieki. Jubilejas izstādē pārstāvētie izstādes eksponāti bija sadalīti 16 grupās un 94 klasēs, sākot no pārtikas rūpniecības līdz pat literatūrai.⁵ Šāds eksponātu sadalījums bija ar mērķi tos sistemātiski iekārtot. Svarīgi bija veidot vienotu kopumu starp dažādiem priekšmetiem un produktiem. Izstādei bija vēl viens būtisks mērķis veicināt un attīstīt tālāku vietējo ražojumu attīstību un paplašināt tirdzniecības iespējas.⁶ Lai sekmētu šī mērķa izpildi, 258 eksperti vērtēja izstādes dalībniekus un piešķīra godalgas: Rīcības komitejas medaļas (75 zelta, 150 sudraba, 105 bronzas), valsts medaļas (10 zelta, 20 sudraba, 40 bronzas), kā arī citas balvas un diplomus.⁷

Izstāde notika smilšainajā Esplanādes laukumā, kas atradās starp Puškina (tag. Kronvalda) un Totlēbena (tag. Kalpaka) bulvāriem.⁸ Esplanādi savienoja ar Strēlnieku dārzu (tag. Kronvalda parku), uzbūvējot gaisa tiltu. Izstādes vajadzībām izmantoja arī teritoriju starp Kronvalda bulvāri un pilsētas kanālu, ko tajā laikā sauca „Putnu pļava”⁹. Izstādes iespaidīgais apjoms izpaudās 40 dažāda lieluma un formas paviljonos. Galvenā ieeja ar plašu pusloka priekšpagalmu bija pavērsta pret tagadējo Kalpaka bulvāri. Centrā atradās lielā mašīnu halle, pa labi no tās – celtniecības paviljons, bet pa kreisi – restorāns.¹⁰ Izstādes apmeklētāju izklaides iespējām „Putnu pļavā” tika uzbūvēta kultūrvēsturiska Vecrīgas imitācija tikai nedaudz samazināta maketa formā, lai radītu īstas viduslaiku pilsētas zudušo atmosfēru.¹¹ Turpat blakus atradās ekspozīcija „Venēcija” ar īstām gondolām un serenādēm, kuru meistarīgai reprezentācijai lieliski noderēja turpat blakus esošais pilsētas kanāls, kurā viesi varēja vizināties un izbaudīt Venēcijas romantiku. Tika uzbūvēts eksotisks Dahomejas sādžas āfrikāņu ciemats, kā arī vieta, kas saucās „Vīnes specialitātes” un kurā varēja nobaudīt ko

³ Caune, Andris. *Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem*. Rīga: „Zinātne”, 1994. 21. lpp

⁴ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 40. lpp

⁵ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

⁶ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 22. lpp.

⁷ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

⁸ Lejnieks Jānis. *Rīga, kuras nav*. Rīga: „Zinātne”, 1998. 13. lpp

⁹ Bormanis, Uldis; Spuris, Zandis. *Tava labākā grāmata par Latviju: Rīga*. Rīga: “Aplis”, 1998. 229. lpp

¹⁰ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jūgendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 12. lpp

¹¹ Lejnieks Jānis. *Rīga, kuras nav*. Rīga: „Zinātne”, 1998. 16. lpp

īpašu no Vīnes virtuves.¹² Vēl, izklaidēm pieejami bija dažādi karuseļi un atrakcijas, pat „amerikāņu kalniņi”, kā arī visādas bodītes, jokdari, vairākas cirka trupas un izcili muzikālie priekšnesumi ar viesmākslinieku piedalīšanos. Taču kaut kas absolūti eksotisks, kas Rīgā vēl nebija pieredzēts, bija Āfrikas amazoņu trupas pantonīmas un deju izrāde „Nakts Dahomejā”, kas notika „Putnu pļavā” speciāli izbūvētajā Dahomejas sādžas ciematiņa imitācijā. Hamburgas impresārijs A. Urbahs Āfrikas rietumkrasta ostas pilsētā Vaidahā 1896. gadā bija noorganizējis trupu, kurā darbojās 50 afroamerikāņu dejotāji. Izstādes apmeklētājiem bija tā vienreizējā iespēja aplūkot īstus āfrikāņus un vērot inscinētas kaujas un mežonīgas dejas atbilstošas mūzikas pavadījumā.¹³

Īpaša nozīme jubilejas izstādē bija mūzikai. Lai izstādes programma būtu sabalansētāka un daudzveidīgāka, tika saaicināti daudzi viesmākslinieki un izveidota skaista muzikālā daļa, kas priecēja visus izstādes apmeklētājus. Izstādes laikā koncerti notika katru dienu. Paviljonā pretim Rūpniecības hallei katrs savā laikā muzicēja B. J. Hlavāča vadītais „Gardemarinu ekipāžas orķestris” no Sanktpēterburgas, 178. Cēsu pulka kapella K. N. Maksimova vadībā, „Izborskas pulka mūzikas koris” ko vadīja kapelmeistars M. Cilēvičs, kā arī „Helsingforsas simfonijas orķestris” – stīgu orķestris, kas sastāvēja no 46 mūziķiem un to diriģēja Georgs Šnēfogts, un tas uzstājās galvenajā restorānā. Koncerti notika gan dienā, gan vakaros, turklāt, bieži vien skaļa mūzika skanēja līdz pat pusnaktij. Bez kolektīviem priekšnesumiem, uzstājās arī vairāki solo mākslinieki no dažādām pasaules malām, kā piemēram, čelliste E. Štolca no Berlīnes, itāļu dziedātāja madame Verera, kā arī Vīnes dziedāšanas komiķis J. Šteidlers. To, ka muzikālais devums bija svarīgs izstādes programmas komponents liecina tas, ka līgumu slēgšanai ar mūziķiem tika iztērēti 28 863 rubļi.¹⁴ Lielais viesmākslinieku skaits liecina par internacionālu sadarbību starp izstādes organizatoriem un dalībniekiem, kas parāda to, ka starptautiskā komunikācija ir ļoti nozīmīgs aspekts, par ko sīkāku aprakstu varēs apskatīt bakalaura darba 3. nodaļā.

Jubilejas izstāde piedāvāja daudzveidīgu programmu, kas bija sabalansēta tā, lai katrs atrastu ko piemērotu atbilstoši savai gaumei. Tie, kuri vēlējās pabūt klusumā un baudīt mākslu, varēja apmeklēt kuģniecības vēsturei veltīto izstādi, ko rīkoja Rīgas jahtklubs, kā arī

¹² Bormanis, Uldis; Spuris, Zandis. *Tava labākā grāmata par Latviju: Rīga*. Rīga: “Aplis”, 1998. 229. lpp

¹³ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹⁴ Turpat. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

Baltijas mākslinieku retrospektīvo izstādi. Informācijas avoti vēsta, ka interese par Baltijas mākslinieku retrospektīvo izstādi ir bijusi salīdzinoši neliela – tikai 4200 personas 54 dienu laikā.¹⁵

Neapstrīdams pierādījums, kas liecina par jubilejas izstādes nozīmi un iespaidīgumu noteikti ir izstādes apmeklētāju skaits, ko pretstatot ar pašu Rīgas iedzīvotāju skaitu tajā laikā, ir ļoti pārsteidzošs. Kopējais apmeklētāju skaits visas izstādes laikā bija 806 898, turklāt 4. augustā izstādi apmeklēja 500 000 viesu.¹⁶ Milzīgie skaitļi pilnībā parāda to, ka Rīga attīstījās un veidojās par metropoli un lielpilsētu. Statistikas fakts, kas man lika apjaust to cik patiesībā iespaidīgs bija izstādes apmeklējums, ir tas, ka Rīgā, 19./20. gs. mijā iedzīvotāju skaits bija sasniedzis 300 000.¹⁷ Skaidri redzams, ka jubilejas izstāde ir piesaistījusi neticami lielu interesi gan no tuvākas, gan tālākas apkārtnes iedzīvotājiem. Rīga veidojās par nozīmīgu kultūras centru, kurā varēja piedzīvot dažādību un oriģinalitāti, kā arī ko līdzīgu citu Eiropas pilsētu kultūras notikumu piedāvājumam. Būtiski ir pieminēt to, ka izstādes organizatori bija rūpīgi gatavojušies lielam iebraucēju un viesu pieplūdumam, tāpēc tika izveidots dzīvokļu vidutājības birojs, kas piedāvāja izīrēt gan dzīvokļus, gan istabas. Jau 1. jūnijā plašajā piedāvājumā parādījās ap 1000 visdažādākie dzīvokļi un istabas gan lētākās, gan dārgākās cenās, kas atradās Rīgas centrā, kā arī Pārdaugavā.¹⁸

Jubilejas izstādi apmeklēt varēja ikviens, taču par samaksu. Ieejas biļetes maksa mainījās dažādos datumos. Atklāšanas dienā par ieeju bija jāmaksā 1 rublis un 25 kapeikas, taču jau nākamajā dienā - 2. jūnijā - mazāk – 75 kapeikas. No 5. jūnija biļetes maksāja 50 kapeikas. Nedēļas nogalēs, sestdienās un svētdienās, biļešu cenas pazemināja līdz 25 kapeikām. Augusta beigās sāka tirgot strādnieku biļetes par pazeminātu cenu, kas maksāja 15 kapeikas, bet 17. augustā skolēni drīkstēja apmeklēt jubilejas izstādi par brīvu. Bija iespējams iegādāties arī biļešu abonementus uz mēnesi par 12 rubļiem. Ar iegādāto ieejas biļeti, apmeklētājs varēja apskatīt rūpniecības un amatniecības izstādi Esplanādes laukumā, kā arī dienas koncertus, kas notika Strēlnieku dārzā. Lai apskatītu „Vecrīgas” imitāciju un izklaides „Putnu pļavā” bija jāpērk atsevišķas biļetes. „Vecrīgā” ieeja maksāja 25 kapeikas, taču „Putnu pļavā” 10

¹⁵ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Vērienīgi svinēja arī Rīgas 700 gadu jubileju. *Laiks*. 2001, 7. jūlijs. 3. lpp

¹⁸ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

kapeikas. Izstādes noslēguma dienā 2. septembrī bija rīkotāju un dalībnieku gājiens cauri jubilejas izstādei, kā arī goda mielasts un koncerts Strēlnieku dārzā, kur dalības maksa bija 5 rubļi.¹⁹

Uzstādīt izstādes ieejas maksu bija nepieciešams, lai varētu segt budžetā paredzētos izdevumus. 1900. Gadā plānoja izstādes budžetu. Jubilejas izstādes sarīkošanai paredzēja 214 000 rubļu lielu budžetu. Cerētie ieņēmumi bija aprēķināti 154 000 rubļu apmērā, bet deficīts tika paredzēts ap 60 000 rubļu. Par ieejas biļetēm ietirgoja 170 732 rubļu. Izdevumus vajadzēja segt izstādes 253 kolektīvajiem un privātajiem garantiem. Realitātē skaitļi bija citādāki. 1901. gadā izdevumi sasniedza 328 738 rubļu. Iztrūkums bija 76 600 rubļu, un to sedza izstādes garantī. Rīgas pilsēta no tā iemaksāja 15 000 rubļu, bet Rīgas Biržas komiteja 10 000 rubļu. Rīgas Latviešu biedrība, kā viens no jubilejas izstādes garantiem, arī iemaksāja naudu 250 rubļu apmērā.²⁰ Minētie skaitļi parāda kādas summas un līdzekļi bija nepieciešami, lai izveidotu šāda apmēra izstādi. Papildus informācija par izstādes budžeta plānošanu būs pieejama bakalaura darba 1.3. apakšnodaļā.

Kā jau iepriekš tika minēts, izstādes dalībniekus apbalvoja ar dažādām godalgām, lai veicinātu turpmāku attīstību un, lai radītu gandarījumu par labi paveiktu darbu un izcilu produkciju. Patīkami ir tas, ka godalgas un atzinības rakstus saņēma 56 latviešu amatnieki. No tiem septiņas zelta medaļas pienācās galdniekiem M. Pagastam (2 zelta medaļas) un D. Bikaram, mūrniekam K. Ķergalvim un P. Radziņam, tēlniecības darbu firmai „S. Oto un O. Vasils”, un par sienu gleznojumiem jubilejas izstādē firmai „Kurau un Pasils”. Visas godalgas bija izstādītas A. Liras veikala skatlogā Tirgoņu ielā, bet vēlāk Rūpniecības halles reprezentācijas zālē.²¹ Informācija par godalgām liecina par to, ka izstāde bija nopietns pasākums, kura interesēs bija ne tikai parādīt, bet arī attīstīt gan lokālo, gan citu pilsētu rūpniecības un amatniecības industrijas.

Kā redzams, Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde bija ļoti grandiozs un skaists pasākums, kas ap sevi pulcēja ievērojamu interesentu skaitu gan no viesu, gan dalībnieku puses. Izstādes uzbūve un saturs parāda to cik konceptuāli daudzveidīgs var būt pasākums, kurā, galvenokārt, ir paredzēts atspoguļot Baltijas pilsētu rūpniecības un amatniecības

¹⁹ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014] Turpat. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

²⁰ Turpat. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

²¹ Turpat.

sasniegumus Rīgas 700 gadu jubilejas svinību ietvarā. Taču jubilejas izstāde izvēršas daudz plašāk un katra aplūkojamā detaļa vai priekšnesums ir ļoti būtisks visas izstādes koncepcijā. Nav tādas sastāvdaļas, kas nesaskanētu ar visas izstādes koptēlu. Dažādība izstādē parādās kā elements, kas vieno. Liela loma ir ne tikai izstādes eksponātiem, bet arī dalībnieku un apmeklētāju ērtībām, interesēm un gaumei. Vizuālais noformējums, mūzika, struktūra, izklaides - visa izstādes programma kalpo savam mērķim, turklāt mērķa sasniegšanas procesā atklājas vēl daudz vairāk, un sākotnēji izvirzītās cerības piepildījās ar uzviju.

Jubilejas izstādes norise atklāj, ka Rīgai bija svarīgi ne tikai pozicionēt sevi kā industriālu pilsētu, bet arī kā kultūras un mākslas centru. Izstādes koncepts un vizuālais noformējums ir mākslinieciski augstvērtīgs. Par to liecina A. Caunes grāmatā minētais fakts, ka rūpniecības un amatniecības izstāde bija paredzēta kā Rīgas pilsētas jubilejas galvenais mākslinieciskais akcents.²²

Šajā apakšnodaļā izklāstītā informācija atspoguļo izstādes galvenos elementus un atklāj tās vispārējo apjomu. Tālākās bakalaura darba nodaļās atklāsies vēl citi būtiski izstādes komponenti un, kā arī sīkāki jau minēto sastāvdaļu apraksti, kuros parādīsies izstādes nozīme arī citos aspektos.

1.2. Izveidošanās vēsture

Lai labāk izprastu izstādes koncepciju un nozīmi, ir nepieciešams raksturot jubilejas izstādes veidošanās vēsturi. Izstādes ideja, kā arī organizatoriskie pasākumi jāanalizē plašākā kontekstā, analizējot šo izstādi ne tikai kā unikālu notikumu, bet arī, kā elementu, kas raksturo sociokultūras aspektu. Izstādes konceptā ir vērojamas ietekmes no citām līdzīgām izstādēm.

Rīgas jubilejas izstādes norisi ir būtiski analizēt Rīgas pilsētas attīstības kultūrvēsturiskajā aspektā. Rīga jau kopš 1710. gada bija Krievijas impērijas sastāvā un 19. gs. kļuva par vienu no galvenajām Krievijas impērijas ostas pilsētām un par nozīmīgu dzelzceļa transporta mezglu.²³ 19. gs. otrajā pusē Rīga piedzīvoja izšķirošas pārmaiņas. No viduvējas provinces pilsētas tā strauji attīstījās un kļuva par lielpilsētu. Rīgai bija svarīga loma visas Krievijas

²² Caune, Andris. *Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem*. Rīga: „Zinātne”, 1994, 20. lpp

²³ *Rīgas vēsture*. Pieejams: https://www.riga.lv/LV/Channels/About_Riga/History_of_Riga/default.htm [skatīts: 23.04.2014]

impērijas saimnieciskajā dzīvē. Turklāt, Rīga, ārējās tirdzniecības kopapgrozījuma ziņā, ieņēma trešo vietu aiz Sanktpēterburgas un Odesas. 19. gs. beigās, pateicoties finanšu ministra S. J. Vites saimnieciskajai politikai, pāris gadu laikā izveidojās lielrūpniecība, kas izmainīja visu pilsētas sociālo struktūru pašos pamatos, kā arī izveidoja vēl ciešākus saimnieciskos sakarus ar milzīgo Krievijas noieta tirgu. Rīgas iedzīvotāju skaits ievērojami palielinājās un izteikti spēcīgāko iedzīvotāju daļu veidoja latvieši, galvenokārt strādnieki, taču arvien lielākā mērā arī amatnieki, tirgotāji, ierēdņi un akadēmiski izglītoti ļaudis. Pieauga krievu, tāpat arī ebreju, poļu un lietuviešu skaits.²⁴ 19. un 20. gs. mijā Rīgas iedzīvotāju trīs galvenās nacionālās piederības un to pārstāvju skaits bija 24% vāciešu, 45% latviešu un 16% krievu.²⁵ Šos statistiskos datus šeit iekļauju, lai parādītu, ka vācbaltu ietekme tajā laikā bija spēcīga, lai gan Rīga piederēja Krievijai un latviešu skaits procentuāli bija lielāks nekā vāciešu un krievu. 1901. gadā (līdz 1912. g.) par pilsētas galvu tika ievēlēts vācbaltu izcelsmes inženieris Georgs Armisteds. Viņa amata sākumposmā iekļāvās tieši jubilejas izstādes organizēšana.²⁶

19. un 20. gs. Rīgā bija vērojams spēcīgs saimniecisko darbību uzplaukums. Īpaši attīstījās dzelzceļu būvniecība. Uz zemes iekšieni un Sibīriju tika izbūvētas dzelzceļa līnijas, kas veicināja tirdzniecību, kā arī strauji plauka labības, koka un olu eksports. Sakarā ar jauniem tirdzniecības līgumiem ar Vāciju daudzas firmas Rīgā atvēra filiāles. Sevišķi uzplauka būvniecība, jo augošais iedzīvotāju skaits prasīja jaunu ēku būvniecību.²⁷ Lielās pārmaiņas liecina par to, ka Rīga bija pilnībā gatava veidot lielu pasākumu, kas varētu parādīt jaunās lielpilsētas veidolu.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā straujā pilsētas attīstība ietekmēja arī mākslas dzīves norises. Augošais kapitālisms un iedzīvotāju skaita pieaugums veicināja arī kultūras attīstību. Viens no galvenajiem kultūras centriem Latvijas teritorijā, protams, bija Rīga. Rīgā notika dažādi kultūras pasākumi, darbojās mākslas biedrības, bija pieejama mākslas izglītība vietējās skolās un privātajās darbnīcās, kā arī parādījās mākslas kritika presē.²⁸ Rīgā pastāvošie

²⁴ 800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 20. lpp

²⁵ Lejnīeks Jānis. *Rīga, kuras nav*. Rīga: „Zinātne”, 1998, 13. lpp

²⁶ 800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 21. lpp

²⁷ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jūgendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 13. lpp

²⁸ 1890. - 1915.g. *Latvijas mākslas vēsture*. Pieejams: <http://www.makslasvesture.lv/index.php/1890.-1915.g>. [skatīts: 12.05.2014]

sociālpolitiskie apstākļi bija par cēloni tam, ka Rīgā notiekošajos mākslas procesos bija jūtama izteikta vācbaltu un krievu ietekme. Pateicoties izglītības pieejamībai Štiglica mākslas skolā Pēterburgā un tās piedāvātajām iespējām doties ārzemju ceļojumos uz Eiropas lielākajām pilsētām pēc skolas absolvēšanas, Rīgā ienāca vēl citu skolu ietekmes, piemēram, Parīzes.²⁹

Jāpiemin, ka 1901. gada Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde nav pirmais šāda tipa pasākums Rīgā. Līdzīgas izstādes Rīgā ir notikušas arī pirms tam. Tradīcija rīkot ražošanas nozaru produkcijas izstādes bija sasniegusi savus ziedu laikus 19. un 20. gs. mijā. Nozīmīgas plašu ražojumu izstādes Rīgā notikušas 1865., 1871. un 1889. gadā. Tieši pašā Esplanādes laukumā bija notikušas arī Baltijas lauksaimniecības izstādes. Taču pirmā Baltijas rūpniecības un amatniecības izstāde Esplanādē notika 1883. gadā un pateicoties šai izstādei, radās ideja rīkot ko līdzīgu par godu Rīgas jubilejai, toties jau daudz vērienīgākos apmēros.³⁰

19. gs. 80. gadu periodika stāsta, ka 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstāde tika rīkota, lai radītu pilnīgu priekšstatu par Rīgas un citu Baltijas gubernu sasniegumiem rūpniecībā. Kā viens no svarīgākajiem uzdevumiem bija parādīt ne tikai to, kas ir ievēribas cieniņgs un nozīmīgs attiecīgajā nozarē, bet arī uzrādīt, kuras ir sastopamākās kļūdas un vājās puses. Galu galā izstādes slēptais mērķis bija pamācība, lai nākotnē varētu veikt nepieciešamos labojumus un veicināt attīstību. Lai sasniegtu šo mērķi, atteicās no sākotnējās idejas izstādē iekļaut tikai pašmāju ražotājus, tāpēc nolēma pieaicināt ne tikai visu Krievijas valstu rūpniekus un amatniekus, bet uzņemt arī ārzemju fabrikantus. Tas palīdzētu veikt pieredzes apmaiņu un varētu daudz ko mācīties no citiem, lai uzlabotu savus centienus rūpniecības un amatniecības laukā.³¹ Šie izstādes mērķi un uzdevumi bija izklāstīti sludinājumā, kas ievietots laikrakstā, lai aicinātu dalībniekus pieteikties izstādei. Periodikā vairākas reizes parādās informācija par izstādi, gadu iepriekš – 1882. gadā.³² Visbiežāk tiek pastāstīts par to kā uz priekšu iet sagatavošanās darbi, publicēti atbildīgo personu un komiteju locekļu vārdi, un atkārtoti tiek atgādināts par uzstādītajiem mērķiem un uzdevumiem. Vairākkārtīgi tiek lūgts piedalīties izstādē, lai palielinātu dalībnieku skaitu, uzsverot, ka bez dalībniekiem izstāde nevarēs īstenot savu mērķi – bagātināt pieredzi un paplašināt

²⁹ Kļaviņš, Eduards. *Latviešu tēlotājas mākslas sakari ar citām mākslas skolām 19.gs.otrajā pusē, 20.gs. sākumā*. Rīga: Mācību iestāžu metodiskais kabinets, 1988. 10-11. lpp

³⁰ Caune, Andris. *Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem*. Rīga: „Zinātne”, 1994. 20. lpp

³¹ *Amatniecības izstāde Rīgā, 1883. gadā*. Balss, 1882, 2. jūnijs, 2. lpp

³² Balss, 1882, 2. jūnijs; Baltijas Zemkopis, 1882, 2. jūnijs

tirdzniecības robežas. Īpaši aicināja piedalīties ikdienas vajadzībām derīgo amatniecības produkciju ražotājus, uzsverot, ka tieši tiem ir vislielākā vērtība, ne tikai dārgajām un mākslīgajām lietām, un, ka vietējiem amatniekiem ir jāpiedalās, gan no laukiem, gan no pilsētas, lai varētu sniegt pilnīgu pārskatu par pašmāju amatniecības attīstību. Lai veicinātu šādu dalībnieku pieteikšanos, izstādes izpildkomitejas pārstāvji solīja atbildēt uz visiem interesējošajiem jautājumiem jebkurā laikā.³³ Tas liecina par to, ka bija nepieciešams, lai pēc iespējas vairāk piedalītos vietējie ražotāji, kas palīdzētu īstenoties mērķim redzēt kur vietējā amatniecībā parādās kļūdas un ko varētu mācīties no citu pieredzes.

Uzstājīgie paziņojumi laikrakstos atmaksājās, jo 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstādē piedalījās 578 dalībnieki. Lielākā daļa jeb 420 dalībnieku bija no Vidzemes, 136 no Kurzemes, bet no Igaunijas piedalījās vien 22 dalībnieki. Salīdzinājumam - 1901. gada jubilejas izstādē piedalījās 788 dalībnieki, no kuriem lielākā daļa bija no Vidzemes, tāpat ka 1883. gadā. Dalībnieku skaitliskā atšķirība ir nozīmīga ar to, ka var redzēt dalībnieku atsaucības palielināšanos 1901. gadā. Tas pierāda to, ka Baltijas gubernu rūpniecībā un amatniecībā bija notikusi ievērojama attīstība.

1883. Gada izstādē pirmo reizi parādījās elektriskā apgaismošana, kas bija liels sasniegums rūpniecībā 19. gs. beigās.³⁴ Izstādes eksponāti tika sadalīti 20 grupās.³⁵ Pārstāvētās grupas būtībā ir gandrīz tādas pašas kā 1901. gada izstādes sarakstā, tikai sīkāk sadalītas. 1883. Gada izstādē bija padomāts arī par izklaidēm, ne tikai draudzīgu sacensību par godalgām, taču neatrodu sīkāku informāciju par to, kā tās ir izpaudušās.

Būtībā svarīgākais, ko vēlējos parādīt šajā apakšnodaļā, ir tas, kāda bija situācija Rīgā attiecīgajā laikmetā, kā arī raksturot 1901. gada jubilejas izstādes priekštecī un sniegt īsu salīdzinājumu, kas atspoguļotu ideju un mērķu, kas bija radušies 1883. g. izstādē, attīstību un pārnesumu 1901. gada jubilejas izstādē.

³³ *No eekschzemes*. Baltijas Zemkopis, 1882, 2. jūnijs, 86. lpp

³⁴ *Is Rīgas ruhpnēezibas wehstures*. Ekonomists, 1920, 15. augusts, 315. lpp

³⁵ *No eekschzemes*. Baltijas Zemkopis, 1882, 2. jūnijs, 86. lpp

1.3. Izstādes organizācijas process

Rīgas jubilejas izstāde ir nozīmīgs kultūrvēsturisks notikums, kas ir atstājis būtisku iespaidu uz rūpniecības un amatniecības nozarēm, tirdzniecību, kā arī ietekmējis mākslas dzīvi. Manuprāt, tik veiksmīgs rezultāts tika panākts pateicoties sabalansētajai izstādes organizācijai, kas bija rūpīgi pārdomāta un izvēsta augstā līmenī. Lai parādītu organizatoriskās puses pozitīvo aspektu, šajā apakšnodaļā interpretēšu un analizēšu 1901. gadā veidotu katalogu³⁶ par jubilejas izstādi. Katalogā ir sniegta kvalitatīva informācija par izstādes organizācijas procesu un izstādes rīkotājiem, saturu, dalībniekiem, kā arī dažādi statistikas dati, galveno ražotājfirmu reklāmas un sistemātisks pārstāvēto rūpniecības un amatniecības nozaru saraksts, un to izvietojums izstādes norises vietā. Jāpiemin, ka interpretējot kataloga tekstu, tiks saglabāta katalogā sniegtās informācijas oriģinālā secība. Katalogs ir autentisks un kalpo kā uzticams uzziņas avots, jo tas ir sastādīts pateicoties finanšu ministra un jubilejas izstādes goda prezidenta S. J. Vites atbalstam. Katalogs nebūs vienīgais informācijas avots, kas tiks izmantots analizējot organizācijas procesu. Vēl izmantošu Misiņa bibliotēkas rakstu³⁷ internetā par Rīgas 700 gadu jubilejas svinībām, kā arī citu pieejamo informāciju. Pēc manām domām, ir būtiski redzēt kādi organizatoriskie resursi tika izmantoti, lai izveidotu liela apmēra pasākumu, tā lai tas izpildītu uzstādītos mērķus un uzdevumus, tiktu ierakstīts vēstures grāmatās un atstātu bagātīgu kultūrvēsturisku mantojumu.

Pētot izstādes tapšanas gaitu katalogā, var piefiksēt, ka ideja rīkot jubilejas izstādi radusies 1898. gadā, kad kādā oktobra vakarā notika Rīgas amatniecības biedrības kārtējā sapulce, kurā risināja aktuālākos jautājumus. Šajā sapulcē, pilsētas domnieks un inženieris Florians fon Viganovskis, izteica savu ideju par to, kā varētu atzīmēt Rīgas 700 gadu jubileju. Viņš ieminējās, ka jubilejai par godu varētu 1901. gadā uzrīkot rūpniecības un amatniecības izstādi. Amatniecības biedrības priekšnieks - valsts padomnieks Johanness Ekards - apņēmās šo ideju nodot tālāk biedrības priekšniecībai. Amatniecības biedrības komisija J. Ekarda priekšlikumu uzņēma pozitīvi, un atzina, ka šāda izstāde būtu izcili piemērota Rīgas jubilejas svinībām. Komisija izteica savu ideju, ka izstādi varētu rīkot uz Esplanādes laukuma un jau sāka rasties ideja, ka Esplanādes laukumu varētu savienot ar Strēlnieku dārzu (tagadējo

³⁶ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901.

³⁷ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

Kronvalda parku), uzbūvējot gaisa tiltu. Tad Biedrības priekšniecība nolēma uzaicināt Pilsētas valdi, Pilsētas Tirdzniecības un Amatniecības komisijas, Biržas komiteju, abas ģildes, Tehnisko un Arhitektu biedrības, lai tās izteiktu savas domas un idejas par jubilejas izstādes rīkošanu. Ja iepriekš minētās iestādes piekristu šim nodomam, tad tās varētu ievēlēt konkrētus delegātus, kuri kopā ar Amatniecības biedrības pārstāvjiem varētu vienoties par jubilejas izstādes organizēšanas turpmāko gaitu. 1899. gada 28. aprīlī uz sapulci tikās pilsētas padomnieks J. Ekards, Pilsētas Amatniecības komisijas priekšnieks – pilsētas valdes delegāts – direktors J. Fogelgezangs; Munbels vecākais direktora E. Ešvarca vietā kā Lielās ģildes delegāts; F. Brunstermanis kā Jāņa ģildes delegāts; direktors F. Bings, kā Tehniskās biedrības delegāts; no Amatniecības biedrības puses tika izvirzīti: Bāreņu tiesas grāmatvedis H. Frobens, fabrikanti Boēms, F. Šlūters un inženieris L. Rāče. Šajā sapulcē izvirzīja profesorus K. Lovisu un E. Pfūlu, kā arī direktoru M. Šervinski tālākai dalībai izstādes organizēšanā, kā arī nolēma sasaukt lielrūpnieku un amatnieku sapulci 1899. gada 12. maijā, lai visiem interesentiem būtu iespēja izteikt savu viedokli.³⁸ Jau pašā sākumā var redzēt organizatoriskās puses nozīmi veiksmīga procesa uzsākšanai. Notikumu gaita liecina par operatīvām darbībām, kas sekmīgi progresē. Tas atspoguļojas lielajā atsaucībā no minēto biedrību pārstāvju puses, kas ievērojami ietekmēja izstādes veidošanās kārtību.

Tālāk, nākamais svarīgais datums, kas jāpiemin, ir 1899. gada 12. maijs, kad Amatniecības biedrības lielajā zālē sapulcējās ap 150 lielrūpnieku, fabrikantu un amatnieku, kuri kopīgi vienojās par to, ka 1901. gada vasarā notiks rūpniecības un amatniecības izstāde un tās ilgums būs aptuveni 2 līdz 2,5 mēneši.³⁹ Tika nolemts, ka izstādē drīkstēs pieteikties dalībnieki no Baltijas valstīm. Nepieciešamie līdzekļi izstādes budžetam bija jāsavāc ar garantu zīmējumiem. Ja ar izstādes ieņēmumiem nepietiktu izdevumu segšanai, tad naudu vāktu vispirms no 1. un 2. kategorijas garantiem un tikai pēc tam no zemākas kategorijas garantiem. Abas pirmās kategorijas sastāv no firmām un iestādēm, kuras samaksājušas 500 līdz 1000 un vairāk rubļu, līdz ar to, tām ir tiesības piedalīties izstādes padomē, izvirzot delegātus. Šī izstādes padome būtu atbildīga par izstādi. Tas nozīmē, ka firmām, kas piedalās, būtu iespēja ietekmēt izstādes organizācijas procesus. Budžeta izveide, garantu ievākšana un

³⁸ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 5 – 6 lpp.

³⁹ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

organizācija tika uzticēta izpildkomitejai, kuras padotībā bija Jāņa ģildes palīgkomiteja un Baltijas pilsētu vietējās komitejas. Ja garantu zīmējumi sasniegtu 150 000 rubļu, tad tas tiktu uzskatīts par pietiekamu, lai nodrošinātu visu nepieciešamo izstādes izveidē. Tālāk sapulcē tika izteikti arī priekšlikumi par to, kur izstāde varētu atrasties. Kā potenciālās lokācijas vietas tika izvirzītas: Esplanāde, pilsētas ganības (tagadējā Skanstes teritorija) un vecais Lēģera lauks. Izdarīt izvēli starp minētajām teritorijām vai arī ieteikt kādu citu uzticēja izpildkomitejai. Pirmkomiteja kooptācijā izvirzīja pārstāvjus, kas veidotu izpildkomiteju. Izvēlētie izpildkomitejas locekļi bija: J. Ekards, F. Bings, F. Brunstermanis, J. Fogelzegangs, F. Viganovskis, A. Ašenkampfs un P. Švarcs. Neilgi pēc tam, 1899. gada 19. maijā, izpildkomiteja tika papildināta ar jauniem locekļiem. Kā izpildkomitejas priekšnieku ievēlēja profesoru K. Lovisu, par priekšnieka palīgu ievēlēja inženieri B. Šubertu, kā priekšnieka otro palīgu ievēlēja inženieri G. Kerkoviusu, un J. Ekards tika ievēlēts par rakstvedi. Izpildkomiteja uzreiz arī uzsāka darbību, un vispirms tika strādāts pie tā, lai savlaicīgi tiktu ievākti garantu zīmējumi, kuri jau augusta mēnesī sasniedza 80 000 rubļu lielu summu. Cītīgi tika arī meklēta derīga un atbilstoša izstādes norises vieta. Lai abus svarīgos uzdevumus varētu veikt vienlaicīgi, tika izveidota tā saucamā Vietas komisija. Vietas komisijas sastāvā bija F. Viganovskis, M. Šervinskis, G. Kerkoviuss, E. Pfūls, J. Ekards, Dr. Meners un J. Fogelzegangs. Vietas komisijas atbildība bija kārtīgi izpētīt potenciālās teritorijas. Komisija aplūkoja Skanstes teritoriju, Grīziņkalna apkārtni un laukumu iepretim Torņkalna dzelzceļa stacijai, un vērtēja vai šīs vietas būtu derīgas izstādei. Taču vienmēr radās negaidīti šķēršļi, kas kavēja izdarīt izvēli starp izmeklētajām teritorijām. Līdz ar to, Rīgas Biržas komiteja atzina, ka viņus māc šaubas, par izstādes sekmīgu izdošanos. Tāds pats uzskats bija arī Rīgas Pilsētas valdei.⁴⁰ Katalogā nav minēts, kādi tieši bijuši šie šķēršļi, kas traucēja izvēlēties norises vietu, taču, acīmredzot, tie ir bijuši pietiekami nopietni, lai raisītu ticības trūkumu citos organizatoros. Toties naudas līdzekļu vākšana noritēja sekmīgi un nekādas problēmas nesagādāja.

Uzmanība jāpievērš 29. septembrim, kad tika sasaukta sapulce, kurā tika pieņemti vairāki nozīmīgi lēmumi. Pirmkārt, tika precizēti izstādes norises datumi. Tātad, izstāde ilgtu no 1. jūnija līdz 15. augustam, 1901. gadā. Otrkārt, pagaidām nolēma, ka izstādes norises vieta

⁴⁰ *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 6 – 8 lpp.

būs Grīziņkalns. Treškārt, izšķīra kuras firmas uzņems par izstādes rīkošanas augstākās instances locekļiem. Izvēlējās sekojošas firmas:

- 1) Elektriņas fabrika „Union”,
- 2) Linu un džutas manufaktūra,
- 3) Alus darītava „Livonija”,
- 4) K. Stricka alus darītava,
- 5) Gumijas izstrādājumu ražotājs „Provodņiks”,
- 6) Krīgsmaņa korķu fabrika,
- 7) Mašīnu fabrika „G. Pirvics un biedri”,
- 8) Vestfāles drāšu fabrika,
- 9) R. Manteļa mašīnu fabrika,
- 10) K. H. Šmita cementa fabrika,
- 11) Zaslauka kokvilnas vērptuve,
- 12) J. W. Mundell,
- 13) Akciju sabiedrība Klein,
- 14) J. Jesena porcelāna fabrika,
- 15) Patronu fabrika „Sellier & Bellot”,
- 16) Ultramarīna fabrika „D. Leverkus un dēli”,
- 17) Akciju sabiedrība „Starr un biedrs”.⁴¹

Firmu saraksts parāda to, cik daudzveidīgas rūpniecības un amatniecības firmas bija sastopamas izstādē kā dalībnieces un to, ka lēmumu pieņemšanā piedalījās dažāda lieluma fabrikas un firmas. Manuprāt, tas liecina par to, ka pašu dalībnieku viedoklis tika ņemts vērā un uzskatīts kā svarīgs apstāklis izstādes organizācijas procesā.

Izstādes organizatori nonāca pie secinājuma, ka ar garantu palīdzību bija savākta nepieciešamā naudas summa, līdz ar to, izstādes budžets tika nodrošināts. Budžetam tika savākts 151 000 rubļu. Toties izstādes norises vietas jautājums atkal sagādāja problēmas. Grīziņkalna teritoriju tomēr atzina par nederīgu tādēļ, ka tā atradās pārāk nepieejamā vietā, jo transporta līdzekļu nebija pietiekami, lai nodrošinātu izstādes apmeklētājiem iespēju tikt uz

⁴¹ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 7 – 8 lpp.

norises vietu. Turklāt apkārtnē, pēc Vietas komisijas uzskatiem, neatbilda viņu pieņemtajiem estētiskajiem standartiem. Arī teritorijas Pilsētas ganībās un Torņkalnā tika atzītas par nederīgām, vai arī nebija pieejamas attiecīgajam laika periodam. Galu galā, izpildkomiteja nonāca pie slēdziena, ka vajadzētu izmantot, jau pašā sākumā izvirzīto, Esplanādes laukumu, bet tomēr līdz galam tas netika apstiprināts, nezināmu iemeslu dēļ. Nozīmīgi ir tas, ka tika izstrādāti organizācijas statūti, sīki izplānota izstādes programma, kā arī izstādāmie priekšmeti tika sadalīti 16 grupās (pārtikas rūpniecība, apģērbu un tekstilrūpniecība, ādas apstrāde, celtniecība un mājas ierīcība, keramika, koka un sīkpreču rūpniecība, metālrūpniecība, smalkmehānika, mašīnbūve un elektrotehnika, ķīmiskā rūpniecība, papīra rūpniecība un poligrāfija, mākslas amatniecība, amatniecības un tirdzniecības izglītība, dārzkopība, literatūra)⁴² un 94 klasēs. Tika izveidotas 6 nodaļas (6. nodaļa tika pievienota vēlāk), ar konkrētiem uzdevumiem un noteikumiem izstādes padomei, izpildkomitejai un rīkotāju sapulcei. Nodaļas sadalīja sekojoši:

1. finanses,
2. būvdarbu organizēšana,
- 3.a. izstādāmo priekšmetu pieteikšana,
- 3.b. izstādāmo priekšmetu uzstādīšana,
4. godalgošana,
5. izklaide, ēšana, mūzika,
6. vispārīgā drošība.⁴³

Aplūkojot sarakstu ar izveidotajām nodaļām, skaidri redzams ar ko katra nodaļa nodarbojās. Tas parāda kā tālāk tika kārtotas organizatoriskās darbības, kas, manuprāt, liecina izstādes tapšanas procesu vienkāršību un caurspīdību.

Kā jau tika minēts, katalogā ir detalizēta informācija ar notikušo sapulču un tikšanos datumiem, kas labi palīdz pārredzēt laika termiņus kādi bija nepieciešami, lai izpildītu izvirzītos uzdevumus. Kārtējais datums, kas ir bijis būtisks turpmākajā izstādes izveides procesā ir 1899. gada 18. oktobris, kad notika trešā garantu sapulce, kurā vienojās, lai izstādes

⁴² *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

⁴³ *Rīgas ruhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 8 – 10 lpp.

padome kā visa pasākuma augstāka instance viena pati pilnībā izšķirtu izstādes norises vietas jautājumu, kas visu šo laiku sagādājis vislielākās problēmas no visiem organizatoriskajiem uzdevumiem. Turpmākā rīcība tika uzticēta rīkotāju sapulcei. Rīkotāju sapulce pirmo reizi notika 1899. gada 3. novembrī un tajā piedalījās izpildkomitejas priekšnieks K. Lovis, priekšnieka palīgs B. Šuberts, kā arī nodaļu priekšnieki: J. Fogelzegangs (1. nodaļa), F. Viganovskis (2. nodaļa), H. Jensens (3.a. nodaļa), F. Bings (3.b. nodaļa), E. Pfūls (4. nodaļa), N. Krāmers un vēlāk A. Plātess (5. nodaļa).⁴⁴ Šeit var redzēt, ka katrai nodaļai bija izvēlētas atbildīgās personas. Turklāt viegli pamanāms ir tas, ka lielākā atbildība pārsvarā bija uz vienu un to pašu cilvēku pleciem, kas liecina par to, ka šie cilvēki visvairāk orientējās lielākajā daļā no visiem organizatoriskajiem procesiem. Šajā sapulcē izstrādāja ne tikai tās lietas, kas jau bija procesā, bet vēl citus priekšlikumus, kurus vēlāk apstiprināja izpildkomiteja un tiem bija ļoti liela nozīme jubilejas izstādes turpmākajā izstrādes gaitā. Pēc tam noskaidroja izstādes padomes, Jāņa ģildes palīgkomitejas un vietējo komiteju locekļu skaitu dalībpilsētās - Jelgavā, Liepājā, Tukumā, Valmierā, Tērbatā, Pērnavā un Rēvelē. Tad izvērtēja konkurenci izstādes būvdarbiem, balstoties uz iepriekšējās rūpniecības un amatniecības izstādes pieredzi, kā arī ierīkoja preses biroju, ko piešķīra 5. nodaļai.

1899. gada 6. decembrī notika kārtējā sēde, kurā izpildkomiteja apstiprināja šos priekšlikumus un izdeva rīkotāju sapulcei pilnvaras finansēm un līgumu slēgšanai. Arī šajā sapulcē par izstādes norises vietu netika pieņemts galējais lēmums. Dažādu sarežģītu apstākļu dēļ sarunas par Esplanādes laukuma izmantošanu turpinājās, taču ļoti lēni.

Toties pārējie priekšdarbi turpinājās veiksmīgi. Tika izvirzīti konkursanti izstādes plakāta radīšanai. Tēlniekam K. Starkam, kas dzimis rīdzinieks, bet dzīvoja Berlīnē, uzdeva izgatavot izstādes medaļu paraugu. Uzaicināja Rīgas Mākslas biedrību, lai tā sarīkotu Baltijas gleznu izstādi 1901. gada vasarā. Ievēlēja komisiju, kas vestu sarunas par Kronvalda parka izmantošanu izstādes vajadzībām, kā arī apstiprināja un publiskoja izstādes būvniecības konkursa rezultātus. Pirmo vietu ieguva M. Šervinskis, otro vietu S. Sartmanis un trešo F. Šefelis.⁴⁵ Mākslai bija liela nozīme jubilejas izstādē ne tikai no noformējuma un vizuālā aspekta. Svarīgi bija iesaistīt māksliniekus no Baltijas pilsētām un parādīt talanta un liela

⁴⁴ Turpat.

⁴⁵ *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 10. lpp

darba apvienojuma estētiskumu. Turklāt, dažos avotos jubilejas izstādes nosaukums ir piefiksēts šādi: Rīgas rūpniecības, amatniecības un mākslas izstāde⁴⁶, kas apstiprina mākslinieciskā faktora būtisko nozīmi jubilejas izstādē.

Jāatzīmē, ka 1900. gada februāra sākumā izstādes rīcības komiteja rīkoja pieredzes apmaiņas braucienu uz Krieviju, ar mērķi ievēlēt attiecīgas personas dažādos, ar izstādi saistītos amatos. Tika izvirzīta delegācija (Šūberts, Falkenbergs un Ekards), kas devās uz Pēterburgu, lai lūgtu finanšu ministru un valsts sekretāru S. J. Vittu akceptēt Rīgas jubilejas izstādes priekšnieka amatu.⁴⁷ Šāds lūgums tika atsaucīgi uzņemts, un Krievijas impērijas ķeizars laipni atļāva Vittes kungam pieņemt šo amatu. Tika ievēlēts izstādes padomes goda priekšnieks – Vidzemes gubernators, kā arī izpildkomitejas goda priekšnieks – Rīgas pilsētas galva Dž. Armisteds, kuri pieņēma šos amatus. Par izstādes vadītājiem izpildkomiteja apstiprināja A. Ašenkampfu un M. Šervinski.⁴⁸ Svarīgo amatpersonu ievēlēšana atspoguļo izstādes kā ievērojama notikuma nozīmi pašai Krievijai. Fakts, ka ir bijusi atsaucība no ķeizara puses, parāda to, ka šāda izstāde nesa augļus visai impērijai, ne tikai Baltijas guberņām. Nozīmīgi ir arī tas, ka A. Ašenkamps un M. Šervinskis tika ievēlēti par izstādes vadītājiem, jo pateicoties viņiem izstādes mākslinieciskais un arhitektoniskais noformējums atbilda jūgendstila estētiskajiem un praktiskajiem principiem.

Nākamais būtiskais notikums ir 1900. gada 4. maijs, kad izstādes padome noturēja savu pirmo sēdi un par savu priekšnieku ievēlēja izpildkomitejas priekšnieku K. Lovisu. Pēc izpildkomitejas priekšlikuma vienbalsīgi nolēma, ka Esplanādes laukums un Strēlnieku dārzs būs izstādes norises vieta, un, ja būs nepieciešams, tad pievienos klāt vēl kādu citu zemes īpašumu. Paši izstādes rīkotāji bija ļoti apmierināti ar izvēlēto vietu par spīti dažiem skeptiskiem viedokļiem, ka Esplanādes laukuma lielums būtu nepietiekams un radītu tikai sarežģījumus. Esplanādes laukuma iekārtošana neprasīja tik lielus līdzekļus kā tas būtu, ja izstādi rīkotu citur, piemēram, Torņkalnā. Bez iepriekšējā budžeta sastādīšanas izstādes dārzniecības darbi tika nodoti pilsētas dārzu direktora G. Kūfalta pārziņā. Kā jau iepriekš tika minēts, sākotnēji tika izteikta ideja, ka varētu konstruēt gaisa tiltu, kas savienotu Esplanādi ar

⁴⁶ Krastiņš, Jānis. *Jūgendstils Rīgas arhitektūrā*. Rīga: „Zinātne”, 1980. 34.lpp

⁴⁷ *800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 22. lpp

⁴⁸ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 11. lpp

Strēlnieku dārzu. Šo ideju nolēma īstenot un projekta izstrādi uzdeva profesoram B. Vodziņskim. Izstādes elektrības un apgaismošanas ierīkošanu uzņemas krievu elektrības fabrika „Union”.⁴⁹

Organizācijas augstais līmenis spilgti parādās ātrā reakcijā un strukturētā lēmumu pieņemšanā. Brīdī, kad konstatēja, ka darāmo darbu daudzums strauji palielinās, pieņēma lēmumu uz kādu laiku ievēlēt apakškomisijas, kas pildīja konkrētus uzdevumus tik tālu, lai varētu rīkotāju sapulcei iesniegt jau gatavus priekšlikumus, lai tā varētu tos izskatīt un akceptēt, tādējādi atvieglojot darbu slogu.

Tālāk īpaša uzmanība tika pievērsta katras apakškomisijas locekļiem un veicamajiem uzdevumiem. Viena no apakškomisijām bija atbildīga par izstādes medaļas galēju akceptēšanu. Šis uzdevums tika uzdots F. Viganovskim, A. Reinbergam, V. Neimanim, A. Bušolkam, E. Todem un baronam Felkerzāmam. 1900. gada 22. jūnijā nonāca pie gandrīz vienbalsīga lēmuma, akceptēt K. Starka izgatavoto izstādes medaļas paraugu, taču tam bija nepieciešams veikt pāris heraldiskas izmaiņas. Izveidoja atsevišķu apakškomisiju, kam tika uzdots izstrādāt priekšlikumus godalgām. Šis uzdevums tika uzdots J. Ekardam, E. Pfulam, A. Ašenkampfam un M. Šervinskim. Pēc viņu priekšlikumiem akceptēja vairākas godalgas.

Lai īstenotu iepriekš izteikto ideju konstruēt gaisa tiltu, kas savienotu Esplanādi ar Strēlnieku dārzu, bija nepieciešams vienoties ar Strēlnieku dārza valdi par teritorijas izmantošanu izstādes vajadzībām. Dialogs ar Strēlnieku dārza valdi bija produktīvs, un tika panākta vienošanās, ka Strēlnieku biedrības priekšniecība piekrīt, balstoties uz vairākiem nosacījumiem, pieskirt savu dārzu jubilejas izstādes apmeklētājiem. Strēlnieku dārzs tika izmantots kā pastaigu, atpūtas un izklaižu vieta visiem izstādes apmeklētājiem. 5. nodaļai, kas atbildēja par izklaidēšanās iespējām, izdevās realizēt J. Ekarda agrāk izteikto ideju – pievienot izstādei interesantu kultūrvēsturisku un interaktīvu apskates objektu – interpretāciju par Vecrīgu, kā arī ierīkot izklaides vietu, kas sauktos „Putnu plāva”. Lai izstrādātu rīkotāju komitejai nepieciešamos priekšlikumus, būves nodaļa iecēla komisiju (V. Neimanis, A. Reinbergs un E. Lode), kam vajadzēja izstrādāt plānu kā attēlot Rīgas veco tirgus laukumu, kuru vēlējās izveidot starp šaujama grāvja valni un pilsētas kanālu. Šī plāna izstrādi komisija balstītu uz V. Neimaņa vēsturisko zināšanu pamata un viņa akvareļa zīmējumiem, kuros

⁴⁹ *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 12. lpp

attēlotas tirgus laukuma ēkas. Arhitekts A. Reinbergs, pēc Rīgas arhitektu zīmētajiem motīviem izstrādāja Vecrīgas būves plānu. Rīkotāju komisija lūdza pilsētas valdi atvēlēt zemes gabalu Vecrīgas būvei un ilgu sarunu rezultātā ieguva apbūvei teritoriju starp Puškina bulvāri (tagadējo Kronvalda bulvāri) un pilsētas kanālu. Līdz ar to, savienojot izstādes laukumu ar gaisa tiltu un Strēlnieku dārzu un savienojot Vecrīgu un Putnu pļavu ar vēl vienu tiltu pār pilsētas kanālu, izdevās izstādes kopējo teritoriju pietiekami paplašināt, lai izbūvētu visu nepieciešamo.⁵⁰ Beidzot tika iegūtas visas izstādei nepieciešamās teritorijas un izplānotas lielākā daļa apbūvju. Tieši šīs apbūves izteikti liecina par mākslinieciskā noformējuma īpašo nozīmi izstādes konceptā.

Acīmredzot, visos laikos finanšu jautājums vienmēr ir sagādājis kādas problēmas. Līdzīga situācija notika arī jubilejas izstādes organizācijas gaitā. Rīkotāju komisijas finanses bija ierobežotas, taču tika daudz ieguldīts, lai iegūtu papildus finansiālu atbalstu. Tas izdevās 5. nodaļai. Izdodot dažādus monopolus, kā arī iznomājot restorānus un vietas tirdzniecības un izklaides nolūkiem, izdevās sagādāt vēl papildus ieņēmumu avotus. Pozitīvus rezultātus izdevās sasniegt arī 1. nodaļai, kura ieguva aizdevumus no Rīgas biržas bankas caur garantu zīmēm, un tādējādi izstādes uzņēmumam nodrošināja fondu kā rīcības kapitālu. Lieli nopelni tajā ir F. Viganovska neatlaidībai. Tika atrasts veiksmīgs risinājums – slēgt līgumus ar vairākām firmām, kas ar pārsteidzošu ātrumu veicināja nepieciešamo izstādes ēku būvniecību Esplanādē un Strēlnieku dārzā.

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, 3.a. nodaļa bija atbildīga par izstādes eksponātu pieteikumiem. Šai nodaļai bija jātiek galā ar iesniegumiem un izteiktajiem priekšlikumiem no izstādes dalībnieku puses. Tā kā atsaucība un vēlme piedalīties bija tik liela, nācās pagarināt pieteikšanās termiņu līdz 1900. gada 1. oktobrim, un arī pēc tam vajadzēja vēlreiz pagarināt.⁵¹ Lielā atsaucība no dalībnieku puses liecina par profesionāli pasniegtu izstādes ideju, koncepciju un organizatorisko talantu, jo tas piesaistīja milzīgu skaitu dalībnieku. Pēc katalogā izklāstītās informācijas var saprast, ka paši izstādes organizatori bija diezgan pārsteigti par šādu iznākumu.

⁵⁰ *Rīgas ruhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 13. lpp

⁵¹ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

⁵² *Rīgas ruhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 14. lpp

Pirms tam pieminētā Krievijas impērijas atsaucība izstādes sakarā spilgti parādījās sekojošajā tekstā par to, ka finanšu ministrija bija gatava daudz palīdzēt un veicināt izstādes sekmīgu izdošanos. Sanktpēterburgā notika vairākas sarunas, kurās panāca to, ka tika pazemināts dzelzceļa tarifs kravas pārvadājumiem izstādes dalībniekiem, 10 zelta, 28 sudraba un 40 vara medaļu dāvināšana no finanšu ministrijas puses, izstādes plakātu izplatīšana dzelzsceļu stacijās bez maksas, K. Starka medaļas parauga apstiprināšana, un, visbeidzot, izstādes laikā dalībnieki varēja nemaksāt tirdzniecības nodokļus par fabrikas ietaišu un tirgotavu ierīkošanu un izmantošanu izstādes laikā. Tas tomēr bija liels kompromiss un nenovērtējams atbalsts, kas ļoti veicināja izstādes veiksmīgu izdošanos. Krievijas intereses izstādes veiksmīgā norisē bija pamatojamas ar to, ka izstādi apmeklēja gandrīz vai visi Krievijas ministri, tūkstošiem interesentu no Krievijas iekšienes, un, protams, arī lielo krievu avīžu pārstāvji, kuru ziņojumi izvirzīja Rīgu krievu sabiedrības uzmanības centrā.⁵³

Līdz šim katalogā sniegtā informācija ir bijusi pietiekoši detalizēta, taču teksta turpinājumā tiek uzsvērts, ka kataloga mērķis nav nogurdināt lasītāju ar pārmērīgi sīku un detalizētu veikto uzdevumu sarakstu, tāpēc kataloga veidotāji nolēma, ka svarīgāk būtu pasniegt īsu un pārskatāmu kopskatu par visu, kas ir padarīts laika posmā no 1900. gada rudens līdz 1901. gada pavasarim.⁵⁴

Atskatoties uz 1900. gada otru pusi, bija paveikts ļoti daudz. Kad viss bija izlemts saistībā ar mašīnbūves halles, rūpniecības halles un citu lielāko izstādes ēku būvniecību, noslēdzot līgumus ar dažiem būvniecības uzņēmumiem, rīkotāju sapulcei un izpildkomitejai bija jāizstrādā izstādes ieejas nosacījumi. Šis jautājums bija grūti izpriežams un prasīja daudzu sarežģītu priekšdarbu izpildi, lai nonāktu pie galējā lēmuma. Apakškomisija, kuras sastāvā bija F. Bings, A. Plātes un H. Frobenss, izveidoja svarīgākos ieejas nosacījumus un pieņēma, ka biļetes pamatcena būs 25 kapeikas, un pēc šīs cenas izstrādās pārējo cenu nosacījumus. Pēc tam rīkotāju sapulce un izpildkomiteja apstiprināja šos nosacījumus, kuriem jāargā izstādes dalībnieku un apmeklētāju intereses, kā arī jāievēro Strēlnieku dārza biedrības tiesības.

⁵³ 800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 22. lpp

⁵⁴ Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde. Rīga, 1901. 14. lpp

Tālāk tiks aplūkots vēl kāds datums, kas ir nozīmīgs turpmākajā izstādes veidošanās gaitā. Tātad, 1900. gada 16. novembrī notika svarīga izpildkomitejas sēde, kurā iepazinās ar rīkotāju sapulces nolēmumiem un pieņēma sekojošos:

1. Firma „Union” nodrošinās elektrisko apgaismojumu visām izstādei piederošajām teritorijām un izdevumi par ietaises ierīkošanu un darināšanu tiks segti.
2. Izgatavot K. Starka izstādes medaļu.
3. Pazemināt maksu par vietas nodrošinājumu izstādītajiem ierīkojumiem.
4. Izgatavot izstādes plakātu.
5. Būvēt Vecrīgu un Putnu pļavu kā apmeklētāju izklaides vietu.
6. Izveidot jubilejas izstādes dalībnieku pagaidu sarakstu.
7. Izlīgt ar Strēlnieku biedrības priekšniecību un izbūvēt Strēlnieku dārzā pastāvīgas būves.
8. Piešķirt Rīgas Mākslas biedrībai 1000 rubļu lielu garantiju retrospektīvās Baltijas gleznu izstādes izveidošanai.
9. Sastādīt pamatnoteikumus ieejas nosacījumiem.
10. Izgatavot godalgas.
11. Sastādīt un akceptēt provizorisku budžetu:
 - a. Nodaļu ieņēmumi un izdevumi
 - b. Izstādes kopējie ieņēmumi un izdevumi
 - c. Vecrīgas un Putnu pļavas ieņēmumi un izdevumi⁵⁵

Minētajā sarakstā, kā jau redzams, ir iekļauts punkts par izstādes budžeta izveidi. Tas arī bija viens no pirmajiem uzdevumiem, ko paveica. Izstādes vispārējā budžetā aptuveni aprēķināja ieņēmumus 154 000 rubļu apmērā un izdevumus 214 000 rubļu no kuriem paredzēts, ka 30 000 rubļu segs dažas iestādes ar saviem zīmētiem galvojumiem. Vecrīgas un Putnu pļavas ieņēmumi aprēķināti 40 000 rubļu apmērā un bija iekļauti vispārējā budžetā kā ieņēmumi. Protams, jāņem vērā, ka šie aprēķini bija balstīti uz iepriekšējās, 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstādes skaitļu pamata, kurus praksē bieži vien nākas rediģēt. Tā kā nevarēja noteikt izstādes apmeklētāju skaitu, tad arī aprēķināt ieņēmumus par ieejas maksu nebija iespējams. Taču, pēc organizatoru domām, šāds provizorisks budžets kalpoja kā stingrs

⁵⁵ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 15. lpp

pamats visiem turpmākajiem izpildkomitejas darbiem, kurus, pateicoties šim plānam, varēja ātrāk pabeigt.

Nākamais lēmums, kas jāpieņem bija izstādes plakāta izvēle. Par to atbildēja godalgu komisija (V. Neimanis, A. Plātess, G. Rozens, E. Tode, E. Zerafims). Komisijai bija jāizvēlas Baltijas mākslinieku izstrādāts izstādes plakāts. 1900. gada septembrī no 34 iesūtītiem zīmējumiem izvēlējās grafiķa Riharda Zariņa zīmēto plakātu.⁵⁶

Tā kā izstādē piedalīties vēlējās ļoti daudzi rūpnieki un amatnieki, tad rīkotāju sapulcei nācās ievērojami paplašināt rūpniecības halli, un bija ievērojami jāgroza būvniecības plāni. Taču tas netraucēja citu darbu izpildei. 5. nodaļai sekmīgi turpināja veidot izklaižu un mūzikas programmu. Tika salīgti sekojoši mūziķi: „Helsingforsas simfonijas orķestris”, kura diriģents bija G. Šnēfogts; B. J. Hlavāča vadītais „Gardemarinu ekipāžas orķestris”, kā arī „Izborskas pulka mūzikas koris” kapelmeistara M. Cilēviča vadībā. Tad izlēma, ka būs pieejami 3 restorāni, viens Esplanādē, viens „Vecrīgā” un vēl viens „Putnu pļavā”. Noslēdza arī līgumus ar dažādām firmām, kas izstādē pārdeva savu produkciju. Var redzēt, ka izstrādātā izklaides programma bija sabalansēta un daudzveidīga, kas atspoguļo izstādes plānoto apjomu un iespaidīgumu.

1901. gada sākumā 5. nodaļas priekšnieks N. Krāmers savas aizņemtības dēļ atteicās no sava amata, kuru uzņēmas A. Plātess. Taču Krāmers, pēc rīkotāju sapulces lūguma, piekrita noorganizēt komisiju, kas būtu atbildīga par ugunsdrošību un izstādes apsargāšanu. Tā tika izveidota iepriekš pieminētā 6.nodaļa, kurā kā priekšnieku ievēlēja F. Viganovski.

Izstādes organizācijas procesā konstatēja, ka izstādes saturs ir ļoti plašs un daudzveidīgs, tāpēc organizatori saprata, ka nepieciešams visu centralizēt, lai izstāde nezaudētu vienotu raksturu, un lai viss būtu pārskatāms. Tāpēc radās ideja, ka vajadzētu izveidot informācijas centru, kurā apmeklētāji varētu saņemt atbildes uz sev interesējošiem jautājumiem. 1901. gada februārī nolēma atvērt jubilejas izstādes centrālbiroju, kam Strēlnieku biedrības priekšniecība atvēlēja nepieciešamās telpas.⁵⁷ Kārtējais pierādījums tam, ka izstādes organizācija bija augstā līmenī, jo viss tika izdomāts un salikts tā, lai tas maksimāli

⁵⁶ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901, 16. lpp

⁵⁷ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901, 17. lpp

kalpotu gan apmeklētāju, gan dalībnieku ērtībām. Tas pierāda, ka ļoti svarīgi bija, lai visi būtu apmierināti. Tas pats redzams arī tālāk kataloga tekstā, kurā nākamais pieturas punkts ir 1900. gada novembris, kad J. Ekarts bija iesniedzis priekšlikumu un projektu par dzīvokļu vidutājības biroja dibināšanu, kas piedāvātu izīrēt dzīvokļus un istabas izstādes apmeklētājiem – iebraucējiem.⁵⁸ 1901. gada martā šo biroju atklāja un atbildīgā persona bija G. Reufelis. Tas parāda to, ka organizatori gatavojās tam, ka izstādi apmeklēs liels skaits citu valstu un pilsētu iedzīvotāji, un bija jāparūpējas par to, lai apmeklētājiem ir drošības sajūta, ka būs, kur palikt. Tātad, tika darīts viss iespējamais, lai apmeklētāju skaitu neietekmētu tāds šķērslis kā palikšana bez naktsmājām.

Turpinājumā tiek stāstīts, ka būvdarbi Esplanādē strauji progresēja. Strēlnieku dārzā būvdarbu nodaļa uzcēla jaunu verandu un mūzikas estrādi, kā arī Stricka darināto alus paviljonu. Strēlnieku biedrības kādreizējā sakņu dārzā, kanāla malā uzcēla „Vecrīgu”, viduslaiku senās pilsētas kultūrvēsturisko imitāciju, ar mērķi piešķirt izstādei cienīgumu. Arhitekts A. Reinbergs kā „Vecrīgas” arhitektoniskās daļas vadītājs un gleznotājs, un E. Tode kā mākslīgo izgreznojumu vadītājs ir izpelnījušies milzīgu atzinību par ieguldītajām pūlēm. Pateicoties Rīgas biržas bankas atsaucībai, 1. nodaļa aizņēmas nepieciešamo naudu savu izdevumu segšanai. 1. nodaļai izdevās iekārtot visas izstādes finanšu un kases lietas, kā arī nodrošināt uzraudzību privātajām pārdošanas vietām. 6. nodaļai, pēc godalgošanas noteikumu sastādīšanas un ekspertu iecelšanas, izdevās sagatavot piemērotu godalgu izdalīšanas sistēmu. 3.a. nodaļa marta sākumā noslēdza dalībnieku pieteikšanos izstādei, lai varētu pabeigt nepieciešamos darbus, kuri bija ievērojami pavairojušies, pateicoties dalībnieku izteiktajiem priekšlikumiem un vajadzībām. Inženieris L. Rākše ziedoja savus līdzekļus, ar kuru palīdzību varēja sastādīt izstādes katalogu pēc tiem materiāliem, kādus 3.a. nodaļa bija sakomplektējusi. 3.b. nodaļa ķērās klāt pie telpu izdalīšanas un izstādes priekšmetu uzstādīšanas nokārtošanas.

Izstādes organizatori jau laicīgi bija ieguvuši informāciju par citiem pasākumiem, kas notika jubilejas izstādes laikā. Līdz ar to, viņi labi zināja, ka Rīgā gaidāmi vairāki nozīmīgi notikumi, kā arī svarīgi viesi. Noskaidroja, ka notiks Vidzemes ārstu Saeima, Krievijas dzelzceļu tarifu komisiju kongress un meža kopēju kongress.

⁵⁸ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

Tika spriests par izklaižu organizāciju „Putnu pļavā” un to, ka būtu nepieciešams vēl papildināt un bagātināt programmu. Nolēma, ka uzstāsies Āfrikas amazoņu trupas pantomīmas un deju izrāde “Nakts Dahomejā”, kā arī būs pieejamas vēl dažādas panorāmas, šūpoles, karuseļi, sīklietu pārdotavas un joku bodes. Katalogā arī uzsvēra to, ka izklaides ir nepieciešams organizēt tā, lai izpatiktu visu apmeklētāju gaumei.

Jubilejas izstādes drošības nolūkos izveidoja atsevišķu nodaļu, kas cītīgi strādāja pie tā, lai nodrošinātu ugunsdzēsēju un policistu uzraudzību izstādes laikā. Izstādes tapšanas procesā pat bija izcēlies nejaušs ugunsgrēks, kas tika laicīgi nodzēsts, taču tas parādīja cik bīstama var kļūt situācija ugunsgrēka gadījumā. Tāpēc ļoti drīz vien panāca vienošanos ar ugunsdzēsēju priekšniecību un policiju, kas pastāvīgi pārraudzītu izstādes drošību arī izstādes apbūves laikā.⁵⁹

Apkopojot avotos sniegto informāciju, var secināt, ka izstādes organizācijas process bija pārskatāms, loģisks, strukturēts un pārdomāts. Manuprāt, aprakstītajā izstādes veidošanas gaitā labi redzams organizācijas augstais līmenis, kas sekmēja izstādes veiksmīgu izdošanos. Par to arī liecina milzīgais apmeklētāju skaits, dalībnieku atsaucība un organizatoru spēja operatīvi darboties dažādās situācijās. Fakts, ka jubilejas izstāde tika atvērta laikā un paredzētajā datumā, ir pierādījums augstam organizācijas līmenim. Šo faktu labprāt papildināšu ar piemēru: kāds ministrs, kura vārds, diemžēl, nav minēts, pēc jubilejas izstādes apmeklējuma, atzina, ka šī ir bijusi pirmā un vienīgā izstāde viņa mūžā, kas atvēršanas brīdī patiešām ir bijusi gatava.⁶⁰

1.4. Ietekmes

Iepriekšējā apakšnodaļā izklāstītais izstādes veidošanas process atspoguļo izstādes augsto organizatorisko līmeni. Turklāt, tas tuvina mērķim parādīt, ka jubilejas izstāde sekoja Eiropas tendencēm. Tas uzskatāmi parādās ne tikai izstādes organizācijā, bet arī paralēlēs, ko var vilkt starp jubilejas izstādi un citām līdzīga tipa izstādēm, kas notika gan Latvijā, gan citur Eiropā. Kā vienu no galvenajām ietekmēm, atkārtoti jāpiemin 2.2. apakšnodaļā raksturotā 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstāde, kas kalpoja kā centrālais bāzes punkts, uz kura tika

⁵⁹ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 18 – 21.lpp

⁶⁰ *800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 21. lpp

būvēta visa struktūra. Apakšnodaļas ietvaros raksturošu citas, līdzīga satura izstādes, kuras tieši vai hipotētiski var uzskatīt par ietekmju avotiem.

Vispirms vēlos pieminēt pāris izstādes, kas notikušas Eiropā 19./20. gs. mijā un, kuras tiešā vai netiešā veidā, ir ietekmējušas jubilejas izstādes koncepciju.

19./20. gs. mijā, rīkot plašas un ievēribas cienīgas izstādes jau bija kļuvis par bieži sastopamu parādību visā pasaulē. Grāmatā „Jugendstils. Laiks un telpa” šis pieņēmums tiek apstiprināts, turklāt tiek uzrādītas divas būtiskas izstādes, kas ir ietekmējušas Rīgas jubilejas izstādi. Pirmais pieminētais pasākums ir Starptautiskā Pasaules mākslas un rūpniecības izstāde, kas notika Stokholmā 1897. gadā.⁶¹ Izstādi apmeklēja 1,5 miljoni skatītāju 6 mēnešu laikā. Izstāde bija izvietota Jūrgordenas parkā un tajā tika uzbūvēta paviljonu pilsētiņa, kurā tika izvietotas visas ekspozīcijas. Šie paviljoni gan formā, gan saturā aptvēra cerības un ambīcijas pēc jaunas, modernas zviedru sabiedrības, parādot rūpniecības, arhitektūras un mākslas inovācijas. Mākslas un rūpniecības izstādē varēja aplūkot Stokholmas viduslaiku vecpilsētas repliku samazinātā formā, kurā apmeklētāji varēja pieredzēt to kā modernus priekšmetus var ievietot vēsturiskā vidē.⁶² Šeit skaidri redzams, ka Stokholmas izstādi un Rīgas jubilejas izstādi vieno vairākas līdzīgas iezīmes gan, lielais apmeklētāju skaits, sasniegumu atrāšanās, viduslaiku vecpilsētas atveidošana. Interesanti ir tas, ka Stokholmas izstādi apmeklēja viens no slavenākajiem latviešu gleznotājiem Jānis Rozentāls un tas bija viņa pirmais ārzemju ceļojums.⁶³ Pēc tam tālākie Rozentāla dzīves fakti uzrāda, ka 1899. gadā, mākslinieks pārcēlās uz dzīvi Latvijā un 1901. gadā viņš piedalījās jubilejas izstādes rīkotajā Baltijas mākslinieku retrospektīvajā izstādē.⁶⁴ Manuprāt, tas liecina, ka, iespējams, Rozentāla iegūtie iespaidi Stokholmā tika pārvesti uz Rīgu, sadzirdēti un uzklausīti.

Kā otra nozīmīga izstāde, ar kuru var salīdzināt jubilejas izstādi, ir minēta Parīzes starptautiskā izstāde, kas notika 1900. gadā.⁶⁵ Tā ir bijusi viena no visu laiku

⁶¹ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jugendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 12. lpp

⁶² *A mediated window to the Stockholm art and industry fair of 1897*. Pieejams: <http://www.thebestinheritage.com/presentations/2009/a-mediated-window-to-the-stockholm-art-and-industry-fair-of-1897,51.html> [skatīts: 24.04.2014]

⁶³ *Jānis Rozentāls*. Pieejams: <http://memorialiemuzeji.lv/personibas/janis-rozentaals/> [skatīts: 24.04.2014]

⁶⁴ *Jānis Rozentāls*. Pieejams: <https://sites.google.com/site/jaanisrozentaals/home/biografija> [skatīts: 24.04.2014]

⁶⁵ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jugendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 12. lpp

iespaidīgākajām izstādēm 20. gadsimtā. Parīzes izstādē varēja vērot mākslas un rūpniecības līdzaspastāvēšanu, jo izstāde reprezentēja ne tikai mākslas darbus, bet arī jaunās tehnoloģijas, parādot apmeklētājiem, kā māksla un tehnika progresē vienlaicīgi. Parīzes izstāde ir nozīmīga ar to, ka tajā popularitāti ieguva jūgendstils⁶⁶, taču atšķirībā no šīs izstādes, Rīgas jubilejas izstādē jūgendstils dominēja pilnībā.⁶⁷ Ļoti būtisks fakts, manuprāt, ir tas, ka Parīzes starptautiskajā izstādē piedalījās gleznotājs Vilhelms Purvītis ar gleznu “Pēdējie stari” un ieguva bronzas medaļu.⁶⁸ Laikā, kad norisinājās starptautiskā izstāde, Parīzē atradās vairāki latviešu mākslinieki. Piemēram, tēlnieks Gustavs Šķilters tika sūtīts ārzemju komandējumā pēc studijām Štiglicas skolā uz Parīzi, un tur nodzīvoja no 1899. līdz 1904. gadam.⁶⁹ Līdzīgi arī tēlnieks Teodors Zaļkalns, kas Parīzē atradās līdz 1901. gadam.⁷⁰ Konkrētus pierādījumus, ka latviešu mākslinieki būtu apmeklējuši tieši šo izstādi, es neatrodu, taču viņi ir atradušies attiecīgajā vietā un laikā, un tik apjomīgs un svarīgs pasākums nevarēja palikt nepamanīts.

Gan Parīzes, gan Stokholmas izstādes ir slavenas, eiropiskas, un augsta līmeņa. Var ievērot pat ļoti līdzīgas iezīmes gan vienai ar otru, gan arī ar Rīgas izstādi. Manuprāt, jubilejas izstādē var pamanīt šo izstāžu pietiekami spēcīgu ietekmi, kas liecina, ka Rīgas jubilejas izstādes koncepcija un forma atbilda augstajiem Eiropas standartiem. Turklāt avoti uzrāda, ka izstāde bijusi ļoti augstā līmenī. Piemēram, kāds Sanktpēterburgas laikraksta „Peterburgskije Vedomosti” korespondents izteicās, ka izstādes mākslinieciski rūpnieciskā nodaļa rādījusi tik lielisku sasniegumu, ka spētu ieņemt cienījamu vietu pat pasaules izstādē, minot arī, ka viduslaiku pilsētas kopija „Vecrīga” kā izstādes zvaigzne rosina domāt par Dienvidvācijas un Holandes muzejos apskatāmiem vecpilsētu attēliem.⁷¹

Kad sāku pētīt jubilejas izstādi, man sākotnēji likās, ka izstādē ir jūtama latviskās identitātes klātbūtne, tā iemesla pēc, ka neilgi pirms šīs izstādes, 1896. gadā Rīgā, turpat

⁶⁶ Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau*. Taschen, 2000. 8-15.lpp

⁶⁷ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jūgendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 12. lpp

⁶⁸ *Vilhelms Purvītis*. Pieejams: <http://www.vieglassmiltis.lv/home/userprofile/Vilhelms-Purvitis> [skatīts: 24.04.2014]

⁶⁹ Kļaviņš, Eduards. *Latviešu tēlotājas mākslas sakari ar citām mākslas skolām 19.gs.otrajā pusē, 20.gs. sākumā*. Rīga: Mācību iestāžu metodiskais kabinets, 1988. 66. lpp

⁷⁰ Turpat: 69. lpp

⁷¹ *800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 27. lpp

Esplanādes laukumā, notika latviešu etnogrāfiskā izstāde, ko rīkoja Rīgas latviešu biedrība 1896. gadā, gatavojoties 10. Viskrievijas arheoloģiskajam kongresam Rīgā un etnogrāfiskajā izstādē pirmo reizi, savus darbus eksponēja, patriotiski noskaņotais latviešu tautības mākslinieku pulciņš „Rūķis”.⁷² Turklāt, ļoti iespaidīgi likās tas, ka lai sagatavotu šo izstādi Zinību komisija nosūtīja uz dažādiem Latvijas novadiem 10 zinātniskas ekspedīcijas muzejisku priekšmetu vākšanai. Tika iegūti vairāk kā 6000 etnogrāfisku priekšmetu un rosināta latviešu sabiedrības interese par savas tautas vēsturi. Izstādei, kas atspoguļoja Latvijas iedzīvotāju tradicionālo dzīves veidu un nodarbošanās, bija lieli panākumi – laikā no 1896. gada 1. augusta līdz 15. septembrim to apmeklēja 45000 cilvēku.⁷³ Taču, turpinot pētīt dažādus materiālus, parādījās informācija, kas lika pārdomāt sākotnējos pieņēmumus. Vairākos informatīvajos resursos parādās viedoklis, ka jubilejas izstāde esot bijusi tikai un vienīgi Rīgas vācu pilsoņu sarīkojums un, ka latviešiem, diemžēl, ir ļoti mazs sakars ar šīm svinībām. To kā sarūgtinājumu uzsvēra latviešu sabiedrība un tās ietekmīgākie laikraksti. Latviešu prese pat aicinājusi latviešus neapmeklēt Rīgas pilsētas svētkus un jubilejas pasākumus, ieskaitot arī izstādi.⁷⁴ Laikraksti uzrunāja ļaudis, ka ikviens latvieša pienākums esot mierīgi un pieklājīgi atturēties no rīkotajiem svētkiem, tā lai tas netraucētu citus iedzīvotājus un, galvenais, sargātu pašu godu. Īpaši bija uzsvērts, ka pat latviešu dziedāšanas biedrību koncertiem, kas notika 1901. gada jūlijā, neesot nekāda sakara ar Rīgas jubilejas svētkiem. Vissāpīgāk latvieši uztvēra to, ka izstādes plakāti bija veidoti tikai krievu un vācu valodā, bet Vidzemes guberņas pamatiedzīvotāju latviešu un igauņu valodā tie bija tikai dažviet pielikti pašā plakāta apakšā.⁷⁵ Vēl viens piemērs, kas lika saprast, ka latviskās identitātes klātesamība ir tāla, ir izteikums par jubilejas izstādi, ka tai visai ir izteikti vācbaltisks raksturs, kas neņem vērā latviešu un igauņu kultūras līdzdalību Rīgas 700 gadu ilgajā attīstībā.⁷⁶ Tomēr, atļaušos teikt, ka par spīti šiem izteikumiem un viedokļiem, latviešu klātbūtne bija būtiska un

⁷² *Izstādes*. Pieejams:

http://www.makslasvesture.lv/index.php/1890_1915:Kr%C4%81%C2%81tuves.Biedr%C4%ABbas.Izst%C4%81%C2%81des.Kritika. [skatīts: 25.04.2014]

⁷³ *Muzeja vēsture*. Pieejams: <http://www.history-museum.lv/pages/par-mums/muzeja-vesture.php> [skatīts: 25.04.2014]

⁷⁴ Baltijas Vēstnesis. 1901, 22. maijs

⁷⁵ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības*. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/129-136-FOTOarhivs.pdf [skatīts: 26.04.2014]

⁷⁶ *800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 27. lpp

nozīmīga jubilejas izstādē, jo bez vietējo rūpnieku un amatnieku piedalīšanās, izstāde nebūtu notikusi.

Šajā apakšnodaļā raksturotās ietekmes ir bijušas nozīmīgas Rīgas rūpniecības un amatniecības izstādes veidošanā. Šeit sniegtā informācija, pēc manām domām, ir pietiekama, akceptējama un uzticama, lai varētu izdarīt šādus secinājumus. Manuprāt, multinacionālais jubilejas izstādes organizatoru un dalībnieku sastāvs ir veicinājis savstarpēju pieredzes apmaiņu, kas savukārt ir sekmējis jūgendstila klātbūtni izstādes ietvaros. Tāpēc, bakalaura darba nākamajā nodaļā tiks apskatītas jūgendstila izpausmes jubilejas izstādē.

2. JŪGENDSTILA IZPAUSMES JUBILEJAS IZSTĀDĒ

2.1. Grafika

Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde tik tiešām bija spēcīgs impulss jūgendstila uzplaukumam un attīstībai Rīgā. Kā jau tika minēts, jūgendstils bija dominējošais un vienojošais stils, kas pilnībā pārņēma visu izstādes vizuālo tēlu. Izstādes mākslinieciskajā noformējumā dominēja jūgendstilam atbilstoša stilistika. Izstādes vizuālais tēls bija vienots. Vienotība ir viena no jūgendstila specifiskajām īpašībām, proti, mākslu savienība kopīgā elementā un tās ienākšana ikdienas dzīvē, lietojot principu „māksla visā” – līdz pat sīkākajam dekoratīvajam elementam. Interesanti ir tas, ka Eiropas mākslā, 19. gs. nogalē, realizēt šo principu bija sarežģīti, jo radās problēma formulēt mākslas un rūpniecības attiecības, konkrētāk – lietišķā un estētiskā sadarbību.⁷⁷ Rīgas jubilejas izstādē rūpniecība un māksla cieši sadarbojās. Jubilejas izstādē dominē viens no jūgendstila pamatpostulātiem, ka forma seko funkcijai.⁷⁸ Šāds pieņēmums par jubilejas izstādes vienotību, arī tās struktūrā, radās, izlasot izstādes koncepta raksturojumu. Šajā raksturojumā atklājas, ka izstāde centīsies savienot viendabīgus produktus kolektīvizstādēs un salikt kopā dažādus priekšmetus, kas veido kopīgu veselumu un kalpo vienam mērķim.⁷⁹ Turpinot par izstādes vizuālo noformējumu, tas, protams, bija plašs un visaptverošs, taču, jūgendstila estētika, funkcija un dažādas raksturīgās iezīmes parādās ļoti daudzās detaļās. Būtībā ir maz materiālu, kuros būtu jau smalkāk raksturotas un analizētas izstādē sastopamās jūgendstila izpausmes. Manuprāt, tās ir diezgan viegli konstatējamas, ja zin jūgendstila pamatus un tipiskākās pazīmes. Tā kā abus kursa darbus rakstīju par jūgendstilu, esmu iepazinusies ar šim mākslas stilam raksturīgākajām iezīmēm, kā arī rašanās vēsturi un attīstības pamatiem. Lai pētītu jūgendstila izpausmes izstādes ietvaros, balstīšos uz mākslas vēstures uzziņas literatūrā pieejamo jūgendstila raksturojumu, kā arī grāmatās, kurās ir apkopoti attēli ar jūgendstila dekoratīvajiem elementiem. Pielikumā nolēmu iekļaut īsu un vispārīgu jūgendstila aprakstu, kurā var iepazīties ar tā tipiskākajām iezīmēm un vēsturisko fonu (*1. pielikums*). Jāuzsver, ka šajā nodaļā veiktais jūgendstila izpausmju apskats ir ar mērķi parādīt, ka jūgendstils bija klātesošs

⁷⁷ Bernāra, Edīna; Dirāns, Janīks; Kabanns, Pjērs; Legrāns, Žerārs, Pradels, Žans Luī; Tifeli, Nikola, Vanaga, Anita. *Mākslas enciklopēdija no viduslaikiem līdz mūsdienām*. Rīga: Jumava, 2011. 640. lpp

⁷⁸ *Eiropas un ASV kultūra 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā*. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/kultura/vesture/kultura/k1920/citati.htm> [skatīts: 26.04.2014]

⁷⁹ *Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde*. Rīga, 1901. 23. lpp

jubilejas izstādē un, ka izstādē izmantotās mākslinieciskās formas sekoja līdzīgai tā laika Eiropas jūgendstila tendencēm, kas nozīmē to, ka Rīgas jubilejas izstāde ir pielīdzināma citām, līdzīga veida un starptautiski atzītām, izstādēm Eiropā 19.gs.beigās un 20. gs. sākumā.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Eiropā, jūgendstils bija ļoti plaši sastopams mākslā un arhitektūrā, un īpaši tas izpaudās grafikā.⁸⁰ Tāpēc, vispirms vēlos raksturot dažas no izstādē redzamajām jūgendstila izpausmēm grafikā.

Jūgendstila attīstības plaukumā, 19./20. gs. mijā, jauna loma parādījās plakātam. Plakātam bija jābūt, protams, informatīvam un pārskatamam, taču jūgendstila ietekmē, plakātā iekļautā informācija bija ietērpta iespaidīgā mākslas darbā, kā, piemēram, tas ir redzams Parīzē, Henrija Tulūza Lotreka plakātos (2. pielikums, 1. att.).⁸¹ Rīgas jubilejas izstādes plakāts (2. pielikums, 2. att.) nebūt neatpaliek no tiem, ko tajā laikā varēja redzēt Parīzes ielās, tāpēc tas ir pirmais vizuālais grafikas elements, ko vēlos raksturot. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, jubilejas izstādes plakāta autors bija latviešu izcelsmes grafiķis Rihards Zariņš, kurš tobrīd strādāja un dzīvoja Pēterburgā, taču tas viņam neliedza aktīvi iesaistīties latviešu mākslas dzīvē un dažādās izstādēs, tajā skaitā arī Rīgas jubilejas izstādē. Zariņa grafikas darbos 20. gs. sākumā varēja pamanīt jūgendstila ietekmes, kurām iedvesmu mākslinieks smēlas savos ārzemju komandējumos lielākajās Eiropas pilsētās, Berlīnē, Minhenē, Vīnē un Parīzē.^{82 83} Tas nozīmē, ka Zariņš savu ceļojumu laikā ieguva iespaidu par jūgendstila izpausmēm citās Eiropas pilsētās, kas ietekmēja viņa darbu konceptu un stilistiku. Kad Zariņš veidoja plakātus kādai izstādei, tad viņam vienmēr izdevās katrā plakātā atveidot tēlu, kas kļuva par izteiksmīgu gaidāmā notikuma simbolu. Tieši tāpat notika arī ar jubilejas izstādes plakātā attēloto engeli ar bazūni, kas lido virs Rīgas pilsētas silueta.⁸⁴

Plakāta motīvs – engelis ar bazūni – tika iestrādāts izstādes reklāmā, kā arī tika izdota jubilejas pastmarka un atklātne.⁸⁵ Turklāt, izstādes reklāmas lapas daļiņa dzelzceļa stacijās

⁸⁰ *Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum*. Pieejams: http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm [skatīts: 30.04.2014]

⁸¹ *French Art Nouveau*. Pieejams: <http://historyofads.the-voice.com/http://historyofads.the-voice.com/advertising/art-nouveau> [skatīts: 30.04.2014]

⁸² Kļaviņš, Eduards. *Latviešu tēlotājas mākslas sakari ar citām mākslas skolām 19.gs.otrajā pusē, 20.gs. sākumā*. Rīga: Mācību iestāžu metodiskais kabinets, 1988. 63 – 64. lpp

⁸³ Rožkalne, Anita (atb. red.). *Latvijas mākslas vēsture*. Rīga: Pētergailis, 2003, 273. lpp

⁸⁴ Turpat. 273. lpp

⁸⁵ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

bezmaksas, lai katrs varētu uzzināt par gaidāmo pasākumu (2. pielikums, 3. att.). Jūgendstila klātbūtne izpaužas reklāmas lapā atveidotajās liektajās līnijās un floras elementa, ūdensrozes lapas, attēlojumā. Pētot jubilejas izstādes grafikas darbus, ievēroju, ka arī citur parādās tieši ūdensrozes lapas motīvs. Līdzīgu ūdensrozes lapas motīvu, piemēram, var aplūkot izstādes kataloga⁸⁶ lappusēs (2. pielikums, 4. att.). Turklāt, tieši tādu pašu ūdensrozes lapas atveidojumu, kā katalogā (2. pielikums, 5. att.) atradu grāmatā, kurā ir apkopoti jūgendstilam raksturīgie dekoratīvo rāmju attēli un reprodukcijas.⁸⁷ Jubilejas izstādes ietvaros veidotajā reklāmas vizuālajā noformējumā, diezgan bieži var sastapt jūgendstila elementus. Katrs rūpniecības uzņēmums, kas varēja to finansiāli atļauties, bija īpaši piedomājis pie savas firmas prezentācijas ne tikai izgreznojot savu paviljonu, bet arī radot saistošu reklāmu, kas iepazīstinātu apmeklētājus ar uzņēmuma personīgo tēlu. Kā vienu no piemēriem vēlos minēt Nikolaja Ļebedeva daiļkrāsotāju darbnīcas reklāmu (2. pielikums, 6. att; 7. att.), kurā parādās lokanas un elastīgas jūgendstila līniju kopas, kas savijoties izveido kompozīciju ar floras elementiem, kas raisa asociācijas ar Vīnes secesijas mākslinieka Kolomana Mozera zīmējumu⁸⁸ (2. pielikums, 8. att.). Bez tam, reklāmas prospektā ir attēlota sieviete. Sievietes tēls bija nozīmīgs un plaši izmantots elements visā Eiropas jūgendstilā.⁸⁹ Nākošais reklāmas paraugs ko vēlos pieminēt, ir Augusta Liras kantorgrāmatu un aplokšņu fabrikas prospekts (2. pielikums, 9. att.). Prospekta kreisajā pusē redzamajā rāmītī atklājas jūgendstila līniju spēles, kurām līdzīgas var saskatīt jau iepriekš minētajā grāmatā, kas ir bagāta ar jūgendstila dekoratīvo rāmju attēliem (2. pielikums, 10. att.). A. Liras fabrikas prospekta labajā pusē, apakšā redzamo līniju vijumu kompozīcija asociējas ar jūgendstila dizaina un ornamentikas attēlu grāmatā⁹⁰ redzamo ornamentu (2. pielikums, 11. att.).

Vairākas firmas veidoja ne tikai reklāmas lapas, bet arī katalogus, kas vēl uzskatāmāk parādīja pieejamo produkciju un pakalpojumus. Arī šajos katalogos realizējas jūgendstila elementi. Tas ir redzams, piemēram, Mindela & Co cigāru un papirosu fabrikas katalogā (2.

⁸⁶ *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901.

⁸⁷ Grafton, Belanger, Carol. *Art Nouveau decorative borders and frames*. New York: Dover Publications, Inc. 2008, 30. lpp

⁸⁸ *Koloman Moser*. Pieejams: <https://www.neuegalerie.org/content/koloman-moser-designing-modern-vienna-1897-1907> [skatīts: 30.04.2014]

⁸⁹ Kļaviņš E, *Jūgendstils*. *Latvijas enciklopēdija*. Rīga, 1994. Pieejams: <http://valoda.aialab.lv/kultura/vesture/kultura/k1920/citati.htm>

⁹⁰ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 9. lpp

pielikums, 12. att.;13. att.). Gan krāsu, gan floras elementu izmantojums kataloga noformējumā, kā arī savdabīgā kompozīcija liecina par jūgendstila krāšņumu. Katalogā redzami ziedi, lapas un pumpuri atgādina franču žurnāla „Art et Décoration” attēloto ziedu kompozīciju (2. pielikums, 14. att.).⁹¹ Vēl kā piemēru var minēt A. G. Rūtenberga cigāru un papirosu fabrikas katalogu (2. pielikums, 15. att.). Pirmkārt, uzmanību pievērš paša kataloga forma, kas ir asimetriska un plūstoša. Uzskatāmi pamanāmas ir jūgendstilam tipiskās viļņveida līnijas, ziedu motīvs un krāsu toņi. Kataloga aizmugurē (2. pielikums, 16. att.) izmantotās krāsas, kā arī lapu forma, rada asociācijas ar jūgendstila teorijas pamatlicēja Vilijsa Morisa⁹² zīmējumu (2. pielikums, 17. att.). Līdzīgu lapu vijīgo kompozīciju var saskatīt Džeimsa Halla (James Hall) grāmatas ilustrācijā⁹³ (2. pielikums, 18. att.).

Jūgendstila elementu izpausmju piemērs ir arī ielūgums uz sarīkojumu viduslaiku vecpilsētas imitācijā „Vecrīgā” (2. pielikums, 19. att.). Ielūgumā izmantotie zilie un brūnie toņi ir tipiski jūgendstila krāsu ansamblim, jo jūgendstilā, pārsvarā, dominē tieši auksto krāsu gammas pielietojums.⁹⁴ Līdzīgu krāsu toņu izmantojumu var apskatīt krievu gleznotāja Konstantīna Korovina zīmētajā žurnāla „Мир искусства” vāka noformējumā⁹⁵ (2. pielikums, 20. att.). Ielūgumā attēloto līniju kompozīcija, atgādina vienu no Londonas žurnāla „The Studio” atrodamajām ilustrācijām⁹⁶ (2. pielikums, 21. att.).

Rīgas jubilejas izstādē bija iespējams apmeklēt kādu no īpaši veidotajiem restorāniem. Restorānu īpašnieki bija padomājuši par ēdienkaršu un galda karšu vizuālo noformējumu. Izteikts jūgendstila piemērs ir kāda franču restorāna ēdienkarte (2. pielikums, 22. att.), kurā redzamais mežrozīšu ziedu attēlojums un atturīgās, maigās krāsas liecina par vienkāršību un izsmalcinātību. Turklāt šis ziedu motīvs asociējas ar vienu no „Art et Décoration” žurnālā attēlotā Q burta izgreznojumu –mežrozītes ziedu (2. pielikums, 23. att.).

⁹¹ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 26.lpp

⁹² *Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum*. Pieejams: http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm [skatīts: 30.04.2014]

⁹³ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 116. lpp

⁹⁴ *Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum*. Pieejams: http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm [skatīts: 28.04.2014]

⁹⁵ Escritt, Stephen. *Art Nouveau*. London: Phaidon Press Limited, 2000, 213. lpp

⁹⁶ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 117. lpp

Jubilejas izstādes apmeklētājiem bija iespējams iegādāties informatīvos ceļvežus, kuros bija iekļauta visa nepieciešamā informācija, lai uzzinātu par izstādes programmu, aplūkojamiem eksponātiem, dažādu firmu reklāmas, transportlīdzekļu cenas un laika tabulas utt. Ceļvedis bija bagāts ne tikai ar noderīgu informāciju, bet arī ar jūgendstila ornamentikas elementiem. Tā kā ceļvedis lappušu skaita ziņā ir ļoti apjomīgs (126 lpp), tāpēc pielikumā iekļāvu tikai dažas no tām lappusēm, kurās redzams jūgendstila dekors. Ja ir interese aplūkot visu katalogu, tas ir pieejams internetā.⁹⁷ Ceļvedī ievietotie foto attēli ir izvietoti kompozīcijās (2. pielikums, 24.-30.att.). Katra attēlu kompozīcija ir oriģināla, bet tajā pat laikā tās visas ir ļoti līdzīgas un vienotas. Katra foto attēlu kolāža atrodas lapas kreisajā stūrī, katrā ir redzamas trīs fotogrāfijas. Visas kolāžas ir dekorētas ar ziedu zīmējumiem. Katrs ziedu sakārtojums ir atšķirīgs, taču visos pastāv zināma līdzība un vienotība. Manuprāt, šāda kompozīciju sistēma liecina par jūgendstila vienotības principu, ko raksturoju šīs apakšnodaļas sākumā. Turklāt, apskatot bilžu kolāžas, skaidri parādās jūgendstila ornamentika, kas izpaužas ziedu un līniju vijumu dekorā. Aplūkojot tuvāk vienu no foto kolāžām un pievēršot uzmanību fonā izvērstajai ziedu kompozīcijai (2. pielikums, 26. att.), saskatīju līdzību ar žurnāla „Art et Décoration” ievietoto ilustrāciju⁹⁸ (2. pielikums, 31. att.).

Papildus ilustrētajiem ceļvežiem, pieejami bija arī atklātņu un fotogrāfiju komplekti, albūmi, pilsētas panorāmas un vēstuļpapīrs ar Rīgas skatiem.⁹⁹ Tajos atklājas ne tikai izstādes un visu svētku krāšņums, bet arī jūgendstila estētiskā dekora nianse. Piemēram, atklātnē „Venēcija Rīgā” (2. pielikums, 32. att.) attēlotajos īrisa ziedos, var saskatīt līdzību ar V. Morisa (2. pielikums, 33. att.) un čehu gleznotāja un franču jūgendstila eksponenta Alfonsa Muhas¹⁰⁰ (2. pielikums, 34. att.) atveidotajiem īrisiem. Arī V. Bonica izdotajā Rīgas skatu karšu vāciņa noformējumā atklājas jūgendstils (2. pielikums, 35. att.). Līdzīgu ziedu motīvu saskatu žurnāla „The Studio” ievietotajā ilustrācijā¹⁰¹ (2. pielikums, 36. att.).

⁹⁷ *Vadons pa Rīgu*. Pieejams: <http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1> [skatīts: 28.04.2014]

⁹⁸ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 21. lpp

⁹⁹ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹⁰⁰ *Alphonse Mucha*. Pieejams: <http://www.muchafoundation.org/timeline> [skatīts: 06.05.2014]

¹⁰¹ Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 70. lpp

Vienā no izstādes avotiem atklājas jūgendstila elementi. Kataloga lappusēs vairākās vietās parādās pavisam neliela izmēra un neuzkrītoši dekoratīvie elementi. Apakšnodaļas sākumā minēju katalogā sastapto ūdensrozes lapas motīvu, bet tas nav vienīgais jūgendstilam raksturīgais elements, ko pamanīju. Manu uzmanību piesaistīja vairāki ziedu motīvi, ko sastapu šķirstot katalogu (2. pielikums, 37.– 39.att.). Pārsteidzoši ir tas, cik dažādi var tikt attēloti ziedi, taču tiem visiem ir kaut kas vienojošs, kas iekļaujas kopējā ansablī un noformējumā.

Grāmatas „Art Nouveau” autors Stephen Escritt jūgendstilu raksturo kā neticami daudzpusīgu mākslas stilu. Jūgendstils ietekmēja it visu dekoratīvi lietišķajā mākslā un arhitektūrā.¹⁰² Rakstot šo apakšnodaļu kārtējo reizi par to pārliecinājos. Var pamanīt jubilejas izstādes ietvaros sastopamos jūgendstila estētikas elementus, kas lielā mērā, cieši seko Eiropas jūgendstila tendencēm. Pēc manām domām, tas pierāda to, ka jūgendstils bija tieši tā izstādes sastāvdaļa, kas apmeklētājiem lika saskatīt līdzību ar tādām Eiropas pilsētām kā Parīzi, Minheni un Stokholmu. Bakalaura darba turpinājumā pievērsīšos izstādē sastopamajām jūgendstila izpausmēm arhitektūrā, kas akcentēs jūgendstila nozīmi jubilejas izstādē.

2.2. Arhitektūra

Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstādes ēkā dominēja jūgendstils. Kā jau iepriekš tika noskaidrots, izstāde bija iekārtota 40 dažāda lieluma un formas paviljonos, kas aizņēma visu Esplanādes laukumu. Vairumam paviljonu bija brīva, asimetriska arhitektoniski telpiskā kompozīcija, kas labi atbilda ēku raksturam un ļāva ērti izvietot visdažādākos eksponātus. Ļoti svarīga nozīme paviljonu noformējumā bija arī ornamentam. Turklāt tik daudz oriģinālas jūgendstila ornamentikas vienkopus paši rīdzinieki redzēja pirmo reizi. Jūgendstila nozīme paviljonu būvniecībā izpaužas tanī, ka arhitekti iedvesmojoties no jūgendstila spēja nodoties radošiem meklējumiem un tas palīdzēja atbrīvoties no retrospektīviem žņaugiem.¹⁰³

Kā jau tika noskaidrots bakalaura darba 1. nodaļā, izstādes organizācijas procesa gaitā izsludināja konkursu, kurā pirmo vietu ieguva Rīgas Amatnieku biedrības Amatniecības skolas direktors Maksis Šervinskis, kurš bija atbildīgs par izstādes būvniecības projekta

¹⁰² Escritt, Stephen. *Art Nouveau*. London: Phaidon Press Limited, 2000, 5. lpp

¹⁰³ Krastiņš, Jānis. *Jūgendstils Rīgas arhitektūrā*. Rīga: „Zinātne”, 1980. 34 – 35. lpp

izstrādi. Dažu paviljonu plānošanā Šervinskis sadarbojās ar arhitektu Alfrēdu Ašenkampfu. Izstādē, liela daļa paviljonu, bija privāti un tika plānoti pēc individuāla pasūtījuma. Vairākas firmas spēja īrēt atsevišķu paviljonu, kurā eksponēt savu produkciju. Līdz ar to, katrs privātpaviljons tapa firmas īpašnieka un viņa izvēlētā arhitekta vai būvinženiera sadarbībā. Svarīgi ir pieminēt to, ka pilnīgi visos izstādes paviljonos nav sastopami jūgendstila elementi. Tas ir izskaidrojams ar to, ka katrs varēja izvēlēties sava paviljona izskatu un noformējumu, līdz ar to, dažos paviljonos bija pārstāvēta dažādu neostilu arhitektūra. Tomēr, lielākā daļa dalībnieku centās neatpalikt no pārējiem un vēlējās, lai viņu paviljoni būtu pēc iespējas modernāki un piesaistītu apmeklētāju uzmanību, tāpēc daudzu paviljonu noformējumā pārsvarā dominēja jūgendstila elementi. Pētot izstādes paviljonu fotogrāfijas un pieejamos aprakstus, ievēroju, ka jūgendstila izpausmes pārsvarā sastopamas tieši M. Šervinska projektētajos paviljonos.

Pirms notika jubilejas izstāde, Esplanādes laukums bija apbērts ar smiltīm un izskatījās diezgan tukšs, kas nozīmēja to, ka šādu laukumu varēja brīvi izmantot izstādes vajadzībam un to apbūvēt pēc nepieciešamības. Samērā īsā laikā Esplanādes laukums tika pilnībā pārvērsts un tanī tika uzcelta īsta jūgendstila koka būvju pilsētiņa. Kopumā tika uzbūvēti ap 40 paviljoni, gan privātie, gan kopējie.¹⁰⁴ Ap izstādes ēkām izveidoja krāšņus puķu un zaļumu apstādījumus, arī vairākas strūklakas.¹⁰⁵ Esplanādes laukums tiešām piedzīvoja košas pārmaiņas un tika pārvērsts līdz nepazīšanai. Pielikumā var apskatīt izstādes ēku situācijas plānu (2. pielikums, 40. att.), kurā ir redzams kāds bija paviljonu izkārtojums.

Kā jau minēju, katrs paviljons bija oriģināls un daudzi no tiem bija bagātināti ar jūgendstila dekoru un racionālām konstrukcijām, turklāt gandrīz visas ēkas bija celtas no koka. Tika minēts arī, ka līdztekus jūgendstila mākslinieciskajām tendencēm, pietiekami plaši bija pārstāvēta arī dažādu neostilu retrospektīvā arhitektūra.¹⁰⁶ Taču šajā apakšnodaļā uzmanība tiks pievērsta tiem paviljoniem, kuros izpaudās jūgendstils. Paviljonu raksturojumā pamatā izmantoju arhitektes Agates Eņiņas un profesora Jāņa Krastiņa veidoto rakstu „Latvijas izstāžu

¹⁰⁴ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹⁰⁵ Caune, Andris. *Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem*. Rīga: „Zinātne”, 1994, 20. lpp

¹⁰⁶ *Latvijas izstāžu paviljonu arhitektūra*. Pieejams: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/72370865/latvijas-izsta-u-paviljonu-arhitektura> [skatīts: 29.04.2014]

paviljonu arhitektūra”, kas publicēts Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskajā žurnālā.¹⁰⁷ Rakstā pieejamo jubilejas izstādes paviljonu arhitektoniskā aspekta analīzi dažviet papildināšu ar informāciju un attēliem no citiem jūgendstila arhitektūras piemēriem, pēc līdzīga principa kā 2.1. apakšnodaļā.

Pirmais paviljons, kas tajā laikā visvairāk pievērsa uzmanību bija lielā rūpniecības halle (2. pielikums, 41. att.). Tā bija būvēta pēc M. Šervinska projekta un kalpoja kā svarīgs izstādes telpiskās kompozīcijas akcents. Halles simetriskās, ar smalkiem ornamentāliem rotājumiem piesātinātās galvenās fasādes galos pacēlās ar sarežģīti veidotiem kupoliem greznoti torņi. Divi citi torņi iekļāva monumentālās galvenās ieejas rizalītu¹⁰⁸ fasādes centrālajā daļā. Aiz ieejas pacēlās vairāku pakāpju kupols. Ēka bija bagātīga ar dekoru, kas liecina par jūgendstila izpausmi dekoratīvitātē.¹⁰⁹ Paviljona galvenās ieejas forma, kā arī pašas ēkas kupoli, tornīši un dekori vizuāli ļoti saistās ar kalnrūpniecības un metalurģijas paviljonu (2. pielikums, 42. att.), kas bija apskatāms 1900. gada Starptautiskajā izstādē Parīzē.

Kā nākamo paviljonu vēlos pieminēt vienu no izstādē izvietotajiem pilna servisa restorāniem (2. pielikums, 43. att.). Restorāna projekta autori ir M. Šervinskis un A. Ašenkampfs. Restorāna fasāde ir bagātināta ar dekoratīviem elementiem. Galvenais dekoratīvais akcents ir ieeja, kas veidota, izmantojot atslēgas cauruma motīvu, kas ir interesants un savdabīgs elements. Turklāt fasādes racionālā kompozīcija un neparasto ornamentu pielietojums, bija kā liecība jūgendstila uzvaras gājienam Rīgas jubilejas izstādē.¹¹⁰ Līdzīgu atslēgas cauruma motīva pielietojumu ēkas ieejas noformējumā saskatu alus restorānā, kas celts 19. gs. beigās Rumānijas dienvidos, Aleksandrijā¹¹¹ (2. pielikums, 44. att.). Alus restorāna ēkas arhitektoniskā kompozīcija, manuprāt, līdzinās jubilejas izstādes restorāna kopējam tēlam.

Restorānā dominēja bagātīgs dekors, kas parāda spēcīgu jūgendstila ietekmi, taču krāšņa dekoratīvitāte nav vienīgais jūgendstila klātbūtes liecinieks. Kā atšķirīgu piemēru jūgendstila

¹⁰⁷ *Latvijas izstāžu paviljonu arhitektūra*. Pieejams: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/72370865/latvijas-izsta-u-paviljonu-arhitektura> [skatīts: 29.04.2014]

¹⁰⁸ Rizalīts – celtnes daļas izvirzījums visas ēkas augstumā.

¹⁰⁹ *Latvijas izstāžu paviljonu arhitektūra*. Pieejams: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/72370865/latvijas-izsta-u-paviljonu-arhitektura> [skatīts: 29.04.2014]

¹¹⁰ *Latvijas izstāžu paviljonu arhitektūra*. Pieejams: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/72370865/latvijas-izsta-u-paviljonu-arhitektura> [skatīts: 29.04.2014]

¹¹¹ *Art Nouveau beer restaurant in provincial Romania*. Pieejams: <http://historo.wordpress.com/2010/04/28/art-nouveau-ber-restaurant-in-provincial-romania/> [skatīts: 09.05.2014]

Jubilejas izstādes arhitektoniskā uzbūve bija ļoti iespaidīga, diemžēl neviens šiem paviljoniem nav saglabājies līdz mūsdienām. Būtībā pilnīgi visas konstrukcijas un paviljoni ir zuduši, izņemot, mūrniekmeistara K. Ķergalvja paviljonu, kas bija celts neorenesanses formās un to projektēja būvinženieris un izstādes idejas pamatlicējs Florians Voganovskis.¹¹⁷ Šo paviljonu var apskatīt arī šodien, Kronvalda parkā, tikai tam vairs nav saglabājies kupols.

Šajā apakšnodaļā iekļautais jubilejas izstādes paviljonu raksturojums, pamatā ir tikai neliels ieskats jūgendstila izpausmēs izstādes arhitektūrā. Taču, uzskatu, ka tas ir pietiekams, lai akcentētu jūgendstila nozīmi jubilejas izstādē. Lai gan izstādes ēkas vairāk nav iespējams redzēt dzīvē, bet tikai attēlos, ir skaidri saskatāms to iespaidīgais apjoms un piederība jūgendstilam. Apskatot jūgendstila izpausmes paviljonu konstrukcijās un dekorā, raisās asociācijas ar Starptautisko izstādi Parīzē, kas nozīmē to, ka Rīgas jubilejas izstāde cieši sekoja Eiropas ietekmīgāko pilsētu modes tendencēm gan grafikā, gan arhitektūrā, gan arī citur. Nākamajā apakšnodaļā tiks raksturotas vēl citas mākslinieciskās izpausmes jubilejas izstādes ietvaros, kurās atklājas spēcīga jūgendstila klātbūtne.

2.3. Citas mākslinieciskās izpausmes

Kā jau iepriekš bakalaura darbā tika noskaidrots, Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde bija domāta kā Rīgas jubilejas svinību galvenais mākslinieciskais akcents. Tikko apskatītās mākslinieciskās izpausmes visvairāk bija sastopamas tieši lietišķajā grafikā un arhitektūrā, taču vēl bez tām jubilejas izstādē var novērot arī citas daudzveidīgas un ievēribas cienīgas mākslinieciskās detaļas, kurās saskatāmas jūgendstila izpausmes.

Izteikti nozīmīgu lomu jubilejas izstādē ieņēma ne tikai arhitektūra, bet arī interjera dizains. Iekštelpu dizains, protams, ir ļoti cieši saistīts ar jūgendstila arhitektūru, jo jūgendstilam ir būtiska ne tikai ārējā fasāde, bet arī viss koptēls, ieskaitot interjeru un visas tā sīkākās detaļas.¹¹⁸ Bakalaura darbā nolēmu interjera dizainu raksturot atsevišķi no arhitektūras, jo šajā gadījumā tas atvieglo informācijas un materiālu apstrādi. Pie interjera objektiem pieskaitu arī izstādes ekspozīciju standus, kā arī vairākus izstādes eksponātus, kuros atklājas jūgendstilam raksturīgās iezīmes. Līdzīgi kā 2.1. un 2.2. apakšnodaļās, objektu

¹¹⁷ Lejnietis Jānis. *Rīga, kuras nav*. Rīga: „Zinātne”, 1998. 16. lpp

¹¹⁸ *Jūgendstils Rīgā*. Pieejams: <http://www.latvia.travel/lv/jugendstils-riga> [skatīts: 09.05.2014]

apraksts tiks balstīts uz mākslas vēstures literatūrā pieejamo jūgendstila raksturojumu un tiks papildināts ar kopīgu pazīmju meklējumiem attēlos.

Lielo paviljonu iekštelpās bija izvietoti firmu ekspozīciju stendi, kuru dizains bija veidots tā, lai pilnīgi varētu atspoguļot katras firmas personīgo tēlu un produkcijas kvalitāti. Katrs stends bija rūpīgi pārdomāts un veidots ar gaumi. Aplūkojot pieejamās stendu fotogrāfijas, daudzās no tām izteikti dominē jūgendstils. Izvēlējot raksturot, manuprāt, spilgtākos jūgendstila piemērus.

Jubilejas izstādes ģenerāla projekta autors M. Šervinskis 1902. gadā izdeva bagātīgi ilustrētu grāmatu¹¹⁹, kurā sīki raksturoja izstādi. Grāmata ir vācu valodā un, diemžēl, latviski nav tulkota. taču tajā publicētās fotogrāfijas izmantotas pētnieciskajā darbā. Lielākā daļa fotoattēlu, kas pieejami Šervinska grāmatā ir publicēti internetā, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas rakstā par Rīgas jubilejas svētkiem.¹²⁰

Izpētes procesā, atlasīju dažādus stendus, kuros redzama izteikta jūgendstila klātbūtne. Jūgendstila izpausmes ir sastopamas H. A. Brīgera Rīgas ziepju un parfimērijas fabrikas stendā, ko projektēja M. Keplers (2. pielikums, 48. att.). Stenda ieeja ir veidota noapaļotās un plūstošās formās, kas raksturīgas jūgendstilam un ir bieži sastopamas jūgendstila interjerā. Brīgera stenda koptēls man asociējas ar slavenā beļģu dizainera un arhitekta Henrija van de Veldes projektēto Havanas tabakas veikala interjeru Berlīnē¹²¹ (2. pielikums, 49. att.).

Vizuāli līdzīgs Brīgera fabrikas stendam bija arī Augusta Liras kantorgrāmatu un aploksņu fabrikas stenda noformējums (2. pielikums, 50. att.). Logu, durvju un dekoratīvo elementu formās jūtama jūgendstila ietekme. Stenda ieejas vizuālā tēla un kompozīcijā saskatu līdzību ar beļģu mēbeļu dizainera Gustava Serurjē-Bovī jūgendstila formās veidoto skapi¹²² (2. pielikums, 51. att.).

Vēl kāds spilgts piemērs ir Oto Erbes metālkalšanas fabrikas stends, ko projektēja M. Šervinskis (2. pielikums, 52. att.). Šis stends kalpo kā piemērs jūgendstilam raksturīgai tendencei savienot funkcionālo ar estētisko. Pēc izskata it kā necilos metalapstrādes

¹¹⁹ Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902

¹²⁰ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹²¹ Escritt, Stephen. *Art Nouveau*. London: Phaidon Press Limited, 2000, 306. lpp

¹²² *Gustave Serrurier-Bovy: Cabinet-vitrine*. Pieejams: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1981.512.4> [skatīts: 10.05.2014]

instrumentus Šervinskis ir izkārtojis savdabīgā kompozīcijā un tiem atklājas jauna funkcija – dekors. Paša stenda noformējums ir vienkāršs, taču efektīvs.

Īpaši oriģināls, manuprāt, ir Mindela & co tabakas, cigāru un papirosu fabrikas izstādes stends, kura projekta autors ir E. Tode (2. pielikums, 53. att.). Stenda iespaidīgā kompozīcija liecina par jūgendstilam tipisko, praktiskā un estētiskā, kombināciju. Stends izskatās ērti pieejams apmeklētājiem, jo var labi pārredzēt reprezenēto firmas produkciju no visām stenda pusēm, palūkojoties cauri apaļajiem logiem. Turklāt stenda vizuālā noformējumā iekļautais florālais dekors arī apliecina jūgendstila tematiku.

Kā jau 1. nodaļā minēju, jubilejas izstādē bija pārstāvētas 16 rūpniecības un amatniecības grupas, tajā skaitā arī mākslas un amatniecības skolas. Izstādes ietvaros tika eksponēti skolu audzēkņu darbi. Kā viens no piemēriem, ko vēlos raksturot ir Rīgas amatniecības skolas 7. klases audzēkņu darbi, kuros ietilpst iekštelpu interjera elementi (2. pielikums, 54. att.). Apskatot fotogrāfiju, rodas sajūta, ka viss interjers ir kā vītenaugu vijums, kas nemitīgi aug un mainās. Lai gan šeit ir salikti kopā dažādu audzēkņu darbi, tomēr viss iekštelpas koptēls ir viendabīgs un saskaņots. Visas formas ir izteikti plūstošas. Manuprāt, katrā detaļā izpaužas jūgendstila estētika, dekors un funkcionalitāte. Uzmanību pievērš skaistā vitrāža, kuras kompozīcijas vidū atveidots sievietes tēls, kas bija viens no visplašāk sastopamajiem motīviem jūgendstila dekorā, tajā skaitā arī vitrāžās. Šī loga vitrāža man asociatīvi saistās ar Alfonsa Muhas veidoto vitrāžu¹²³ (2. pielikums, 55. att.). Interjera priekšplānā novietotais krēsls vizuāli atgādina amerikāņu mēbeļu dizainera Edvarda Kolonnas krēslu, kuru 19. gs. beigās uz Parīzi pārveda mākslas priekšmetu tirgotājs Zigfrīds Bings¹²⁴ (2. pielikums, 56. att.). Abiem krēsliem ir līdzīga atzveltnes forma un līniju līkumi.

Nākamais izstādes interjera eksponāts, ko vēlos raksturot ir Jāņa ģildes meistarū veidotā ēdamistaba un tās iekārtas (2. pielikums, 57. att.). Pirmais, kas šajā istabā visspilgtāk izceļas ir sienas gleznojumi, kuros parādās jūgendstilam raksturīgo elementu attēlojums. Šie sienas gleznojumi, atgādina kādas, 1900. gada Parīzes izstādes ekspozīcijas sienas gleznojumu¹²⁵ (2. pielikums, 58. att.). Ēdamistabas mēbelēs redzamas jūgendstilam raksturīgās plūstošās līnijas. Istabas vidū novietotā galda kājas un to savienojumi kopā veido vizuālu asociāciju ar

¹²³ *Alphonse Mucha*. Pieejams: <http://art-nouveau.livejournal.com/500076.html> [skatīts: 10.05.2014]

¹²⁴ *Side chair*. Pieejams: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/26.228.5> [skatīts: 10.05.2014]

¹²⁵ *Art Nouveau design and architecture*. Pieejams: http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/symbolist/art_nouv_design.html [skatīts: 10.05.2014]

sikspārni. Sikspārnis bija plaši pielietots dabas elements it visur jūgendstilā, tajā skaitā arī mēbelēs.¹²⁶

Jubilejas izstādei bija svarīgs uzdevums veicināt draudzīgu konkurenci dalībnieku starpā. Kā jau 1.nodaļā tika minēts, talantīgākos rūpniekus un amatniekus abalvoja ar godalgām – zelta, sudraba un bronzas. Pašas godalgas bija kā smalks mākslas darbs. Vairākos apbalvojumos var saskatīt jūgendstila elementus. Kā, piemēram, Rīgas biržas komitejas balvā, kuras autors bija sudrabkalis E. Bakštads (2. pielikums, 59. att.). Sudraba kauss veidots kā puķe ar kātu, lapām un ziedu. Līdzīgās formās izpaužas arī tā paša autora veidotā Vidzemes muižu kredīta biedrības balva (60. att.). Sudraba apbalvojumos izmantotais ziedu motīvs raisa asociācijas ar dāņu sudrabkaļa Hansa Petera sudraba kausā sastopamo ziedu motīvu (2. pielikums, 61. att.).

19./20. gs. mijā jūgendstils pilnībā pārņēma visu tipu celtnes, fasāžu un interjera dekoratīvo noformējumu, glezniecību, mēbeles, traukus, juvelierizstrādājumus, plakātu un lietišķo grafiku, metālkalumus, grāmatu un periodisko izdevumu iekārtojumu, kā arī modi.¹²⁷ Rūpniecības un amatniecības jubilejas izstādē bija pārstāvēta apģērbu tekstilrūpniecība, līdz ar to, modei bija nozīmē izstādes ietvaros. Piemēram, J. Blazēviča apģērbu veikala katalogs piedāvāja aplūkot elegantas kleitas un pušķotas cepures (2. pielikums, 62. att.), kuras līdzinājās 1900. gada Parīzes jūgendstila modei¹²⁸ (2. pielikums, 63. att.). Līdzās modei, svarīgu pozīciju 20. gs. sākuma sievietes dzīvē ieņēma parfimērija. Jubilejas izstādē šo nozari pārstāvēja H. A. Brīgera ziepju un parfimērijas fabrika. Brīgera fabrikas cenrādī var aplūkot smalkas smaržu pudelītes, kuru formā un dekorā dominē jūgendstils (2. pielikums, 64. att.). Tāpat jūgendstila nianšes izpaužas arī Brīgera ziepju iepakojuma noformējuma (2. pielikums, 65. att.). Uz iepakojuma parādās sievietes un ziedu motīvs, kas līdzinās Parīzes veikalos nopērkamo produktu iepakojumos. Brīgera ziepju iepakojums asociējas ar Alfonsa Muhas zīmēto smaržu iepakojumu, ko varēja iegādāties kādā no Parīzes parfimērijas veikaliņiem 19. gs. pašā nogalē¹²⁹ (2. pielikums, 66. att.).

¹²⁶ *Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum*. Pieejams:

http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm [skatīts: 30.04.2014]

¹²⁷ Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau*. London: Taschen, 2000. 8-15. lpp

¹²⁸ *French fashion plate*. Pieejams: <http://vintagephemera.blogspot.com/2010/06/french-fashion-plate-1900.html> [skatīts: 10.05.2014]

¹²⁹ *Packaging design*. Pieejams: <http://www.muchafoundation.org/gallery/themes/theme/packaging-design/object/59> [skatīts: 10.05.2014]

Kā jau vairākas reizes bakalaura darbā tika uzsvērts, Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde bija spēcīgs impulss jūgendstila uzplaukumam Rīgā. To apstiprina 1910. gadā izteiktais, literatūras un mākslas kritiķa Jāņa Asara, viedoklis, ka Rīga, pēc jubilejas izstādes, ir ieguvusi jaunas pārmaiņas savā veidolā. J. Asars „Mākslas amatniecība” kopotajos rakstos arī piemin to, ka jaunais stils bija klātesošs rīdzinieku apģērbos, jauncelto namu fasādēs, preces tirgotavu logos, mēbelēs, tapetēs, traukos, grāmatu vākos, plakātos u.c.¹³⁰ Līdz ar to, var secināt, ka izstādei bija nepārvērtējama nozīme pilsētas tālākajā attīstībā.

Apskatot jūgendstila izpausmes jubilejas izstādē, secinu, ka jūgendstils bija plaši pielietots mākslas stils un visaptveroši realizējās grafikā, arhitektūrā, iekštelpu dizainā un izstādes eksponātos. Secinu arī to, ka jūgendstila klātbūtne bija būtisks faktors, kas ietekmēja pieņēmumu, ka jubilejas izstāde var tikt pielīdzināta citām liela mēroga izstādēm, kas norisinājās Eiropā 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā. Piemēram, jubilejas izstādi var salīdzināt ar 1900. gadā notikušo Starptautisko izstādi Parīzē un ar Publisko mākslas un rūpniecības izstādi Stokholmā, kas norisinājās 1897. gadā. Līdz ar to var secināt, ka jubilejas izstāde ir bijusi augstā līmenī un varēja konkurēt ar citām līdzīga tipa izstādēm. Apskatot, fotogrāfijas un zīmējumus no jubilejas izstādes uzreiz rodas asociācijas ar slavenākajiem jūgendstila meistaruru mākslas darbiem. Liekas, ka es atrastos Parīzē, Orsē muzejā un pētītu vienus no skaistākajiem jūgendstila paraugdemonstrējumiem. Tieši jūgendstila košās un dzīvīgās izpausmes, manuprāt, ir tas, kas ļoti piesaistīja apmeklētājus. Jubilejas izstādes milzīgais apmeklētāju skaits ir viens no iemesliem, kāpēc šo izstādi var pielīdzināt liela mēroga izstādēm. Turklāt apmeklētāji ir ļoti būtiska izstādes sastāvdaļa. Apmeklētāju skaitam ir liela nozīme, jo tas liecina par izstādes veiksmīgu norisi. Turklāt, izstādi par veiksmīgi izdevušos var nosaukt tad, kad ir apskatīts apmeklētāju viedoklis par to. Tāpēc pēdējā bakalaura darba nodaļā aplūkošu, kā publiskajā telpā tika uztverta izstāde.

¹³⁰ Grosa, Silvija (atb. red.). *Jūgendstils. Laiks un telpa*. Rīga: Jumava, 1999. 11-13. lpp

3. SABIEDRĪBAS VIEDOKLIS UN ATSAUKSMES

3.1. Pozitīvs viedoklis un atsauksmes

Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde bija liela apmēra pasākums, kurš pievilināja neticami apjomīgu apmeklētāju skaitu no tuvākas un tālākas apkārtnes. Kā jau bakalaura darba 1. nodaļā tika noskaidrots, jubilejas izstādi apmeklēja vairāk nekā 800 000 cilvēku, bet Rīgas iedzīvotāju skaits tajā laikā bija mērāms aptuveni 300 000, kas pierāda to, ka izstādi apmeklēja ne tikai rīdzinieki. Katrs apmeklētājs guva savus peronīgos iespaidus par visu izstādes koptēlu, eksponentiem, pieejamiem pasākumiem un izklaidēm. Uzskatu, ka ir nozīmīgi aplūkot kā publiskajā telpā tika uztverta jubilejas izstāde, kas norāda uz to cik atzinīgi tā tika novērtēta sabiedrībā. Sākotnēji pētot materiālus par pašu izstādi, šķita, ka atsauksmes ir tikai pozitīvas un, ka visi ir bijuši sajūsmā par apjomīgo pasākumu, kas norisinājās gandrīz 3 mēnešus. Taču, pētot vairāk, atklājās, ka viedokļi bija ļoti atšķirīgi, un ne visi, kas apmeklēja jubilejas izstādi, bija apmierināti. Apmeklētāju viedoklis parādās tā laika periodikā. Periodikā izklāstītie viedokļi bieži vien bija pašu laikrakstu redaktoru un korespondentu atsauksmes, kas tika pievienotas pēc sniegtā izstādes raksturojuma. Laikraksti informēja lasītājus ne tikai par to, kas notiek izstādē, bet arī par to vai ir vērts to apmeklēt, izsakot savu personīgo viedokli, kas radies pēc izstādes apskatīšanas. Periodikā vairāk piefiksēts bija viedoklis no malas, kas neatsaucās uz konkrētām personām. Lai apkopotu publisko viedokli, pētīju periodiku laika posmā no 1899. gada līdz 1902. gadam. Šajā nodaļā izmantošu viedokļu apkopojumu, kas ir parādīties tādos laikrakstos, kā „Latviešu avīzes”, „Balss”, „Baltijas vēstnesis”, „Mājas viesis”, „Zemkopis” u.c. Dažviet izmantošu arī, jau vairākas reizes pieminētā, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas publikācijā iekļauto sabiedrības viedokli, kas ir atlasīts no vācu un latviešu periodikas.¹³¹ Viedokļi un atsauksmes, kas parādās periodikā ir vienlaicīgi gan pozitīvi, gan negatīvi. Bieži vien, vienā un tajā pašā rakstā izpaužas ļoti dažādi uzskati. Šajā apakšnodaļā koncentrēšos uz to sabiedrības viedokli, kas ir vērtējams kā pozitīvs, bet negatīvo viedokli un atsauksmes aplūkošu nākamajā apakšnodaļā.

Vispirms vēlos atzīmēt, kad sāka parādīties pirmās ziņas par jubilejas izstādi periodikā. Pirmais datums, kad tiek pieminēta rūpniecības un amatniecības izstāde ir 1899. gada 15. maijā, laikrakstā „Baltijas Vēstnesis”. Sabiedrība tiek informēta par to, ka svinot Rīgas 700

¹³¹ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

gadu jubileju, tiks rīkota rūpniecības un amatniecības izstāde, kuras mērķis ir atklāt ne tikai Rīgas, bet visu Baltijas guberņu sasniegumus rūpniecības un amatniecības laukā.¹³² Ziņas ir neitrālas un informatīvas, bez konkrēta viedokļa izteikuma. Būtībā, tā laika laikraksti diezgan cieši sekoja līdzi izstādes sagatavošanās darbiem un informēja sabiedrību par to, kas jau ir izdarīts. Ievēroju, ka vairākos laikrakstos dublējas viena un tā pati informācija. Piemēram, laikraksta „Zemkopis” 1899. gada 19. maija numurā, parādās gluži tāda pati informācija, kas 15. maija „Baltijas Vēstnesī” par Rīgas jubileju un rūpniecības un amatniecības izstādi, kā arī tās mērķi.¹³³ Informācijas sakritība norāda uz to, ka sniegtās ziņas ir patiesas un saņemtas no viena un tā paša informācijas avota.

Pirmais avīžu raksts, kurā ievēroju, ka tiek izteikts pozitīvs viedoklis par jubilejas izstādi ir laikraksta „Balss” 1899. gada 9. jūnija numurā. Tanī tiek raksturots izstādes mērķis un ideja, kā arī izteikts provizorisks uzskats, ka jubilejas izstāde būs veiksmīgāka nekā 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstāde. Atklājas arī, ka viens no izstādes uzdevumiem ir izaugsme un attīstība, atskatoties uz 1883. gada izstādes sasniegumiem, kas 1901. gadā būtu jāpārspēj. Taču šis viedoklis uzreiz tiek papildināts ar izteikumu, ka tas tas ir atkarīgs no izstādes dalībnieku skaita.¹³⁴ Jau pirms izstādes atklāšanas parādās salīdzinājums ar 1883. gada rūpniecības un amatniecības izstādi, kas apstiprina to, ka jubilejas izstāde kā paraugu un bāzes punktu izmantoja 1883. gada izstādi.

Viedoklis, ka rūpniecības un amatniecības izstāde parādītu Rīgas sasniegumus, parādās arī „Baltijas Vēstneša” 1899. gada 3. augusta numurā. Tur tiek aprakstīts vācu laikraksta „Rigasche Rundschau” izteikums, ka rūpniecības un amatniecības izstāde ir vislabākais veids kā atzīmēt Rīgas 700 gadu jubileju.¹³⁵ Ar šo viedokli daļēji sakrīt arī laikraksta „Latviešu Avīzes” 1899. gada 8. septembra numurā izteiktais viedoklis. Rakstā tiek apgalvots, ka pēdējos gados Rīga ir kļuvusi par latviešu garīgās dzīves centru, kā arī uzsverot to, ka rūpniecības un amatniecības izstāde parādīs latviešu sasniegumus šajās nozarēs. Turklāt izstādē varēs iegūt jaunus iespaidus un daudz mācīties no citiem dalībniekiem un attīstīt savus uzņēmumus.¹³⁶ Viens no izstādes uzdevumiem bija mācīties ne tikai no iepriekšējās

¹³² *Rīga*. Baltijas Vēstnesis, 1899, 15. maijs, 2. lpp

¹³³ *Dzchadas ziņas*. Zemkopis, 1899, 19. maijs, 274. lpp

¹³⁴ *Ziņas*. Balss, 1899, 9. jūnijs, 4. lpp

¹³⁵ *Rīga*. Baltijas Vēstnesis, 1899, 3. augusts, 3. lpp

¹³⁶ *Kahds warhds par Rīgas jubilejas swehtkiem*. Latviešu Avīzes, 1899, 8. septembris, 1. lpp

rūpniecības un amatniecības izstādes sasniegumiem un kļūdām, bet arī no citu, 1901. gada, izstādes dalībnieku piemēra un pieredzes.

Par to, ka Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde bija nozīmīga Rīgas jubilejas svētku programmas sastāvdaļa, liecina laikraksta „Mājas Viesis” 1899. gada 3. novembra izdevumā izteiktais viedoklis. Rakstā tiek teikts, ka jubilejas izstāde saviem apmeklētājiem nesīs bagātīgus kultūras augļus, minot arī, ka nevienam nenāksies nožēlot, ka ir apmeklējis izstādi. Tehniskais progress, kas būs redzams izstādē, parādīs to, ka ir jau tikts pāri grūtākiem laikiem. Laikrakstā tiek uzsvērts, ka katra tautas un kultūras labvēļa pienākums ir veicināt citus doties apmeklēt izstādi, jo izstādē iegūtā noderīgā informācija un iespaidi atmaksāsies simtkārtīgi.¹³⁷

Pozitīvs viedoklis parādās arī turpmāk tajā pašā laikrakstā „Mājas Viesis”, šoreiz 1900. gada 14. jūnija izdevumā, kurā atklājas, ka izstāde tiek gaidīta ar patīkamām emocijām. Rakstā tiek apgalvots, ka jubilejas izstāde noteikti būšot krāšņs un spožs pasākums, kas piesaistīs lielu uzmanību un plašu apmeklētāju loku. Lasītāji tiek iepazīstināti ar izstādes programmu, kurā parādās informācija par gaidāmajām izklaidēm, apskates objektiem un muzikālajiem priekšnesumiem.¹³⁸ Izstādes programmas publicēšana periodikā liecina par savlaicīgu informācijas nodošanu laikrakstu lasītājiem, kas būtībā ir potenciālie izstādes apmeklētāji. Tas parāda to, ka apmeklētāju ieinteresētībai ir būtiska nozīme izstādes norisē.

Jāpiemin, ka sākotnēji bija radusies nepārlicinātība par izstādes veiksmīgu izdošanos saistībā ar nepietiekamo dalībnieku skaitu, ko sīkāk raksturošu nākamajā apakšnodaļā. Taču šīs šaubas tiek kļiedētas 1900. gada 14. jūnija „Mājas Viesis” izdevumā. Rakstā paziņo, ka dalībnieku atsaucība beigās bijusi neparedzēti liela un, ka nāksies pat veikt būtiskas pārmaiņas izstādes būvēs, lai visiem pietiktu vietas. Tādējādi kļiedējot šaubas par izstādes neizdošanos. Izsaka arī cerību, ka ieguldītās pūles atmaksāsies un apmeklētāju atsaucība būs liela.¹³⁹ Necerēti lielais dalībnieku skaits sagādāja ne tikai prieku izstādes organizatoriem, bet arī papildus darbus, ko bija nepieciešams veikt, lai varētu uzņemt visus tos, kas vēlējās piedalīties. Taču tas neradīja šķēršļus izstādes ēku sagatavošanai un vajadzīgie būvdarbi tika paveikti savlaicīgi.

¹³⁷ *V.wispahrejee Latweeschu dzeedaschanas swehtki un ruhpnecibas izstahde 1901.gadā.* Māja viesis, 1899, 3. novembris, 1. lpp

¹³⁸ *No Rigas.* Mājas Viesis, 1900, 14. jūnijs, 5. lpp

¹³⁹ *No eekschzemehm.* Latviešu Avīzes, 8. novembris, 2. lpp

Kā jau minēju, laikraksti sekoja līdz izstādes gatavošanās procesam un informēja par to savus lasītājus. Informatīvajos rakstos parādījās arī novērotāju atsauksmes par jau izdarītajiem darbiem un izstādes veidolu, kas bija tapšanas procesā. Pozitīvas atsauksmes var lasīt 1901. gada 28. aprīļa „Baltijas Vēstnesis” numurā. Rakstā stāsta par izstādes ekspozīciju ēku būvniecību, atzīstot, ka izstādes laukums pieņemot pavisam citu izskatu. Atzīst, ka izstādes celtnes pilnībā apmierinot skatītāju ar to, ka tās ir gaumīgi veidotas. Īpašu uzmanību pievēršot „Vecrīga” un citas būves „Putnu pļavā” un Strēlnieku dārzā, pieminot, ka ir pamats izteikt cerību, ka ēkas plauks pilnā krāšņumā izstādes atklāšanas dienā 1. jūnijā.¹⁴⁰

Pēc rūpniecības un amatniecības izstādes atklāšanas, tai tiek pievērsta pastiprināta uzmanība periodikā. Izstādes atklāšana līdzīgi tiek raksturota tādos laikrakstos kā, piemēram, „Latviešu Avīzes”, „Mājas Viesis” un „Balss”. Tā kā izstāde visiem bija pieejama un apskatāma, tad arī parādījās vairāk viedokļu un atsauksmju. Katrs laikraksts vispirms raksturoja izstādes koptēlu, atklāšanas pasākuma norisi un to, kas bija redzams pašā izstādē. Pēc izstādes raksturojuma, laikrakstā tika izpausts laikraksta redaktoru/korespondentu viedoklis un atsauksmes.

Laikraksta „Latvijas Avīzes” 1901. gada 5. jūnija izdevumā jubilejas izstādi atzīst kā patīkamu un pievilcīgu pasākumu. Apbrīnu izraisot tas, cik glīti viss ir iekārtots. Ejot cauri lielajām izstādes hallēm, varēja iegūt visdažādākos iespaidus. Daudzas nozares esot bagātīgi pārstāvētas un ir daudz ko apskatīt. Beigās tiek uzsvērts, ka izstādē parādītie panākumi rūpniecībā un amatniecībā esot pateicoties kopīgam darbam dzimtenes labā.¹⁴¹

Laikraksta „Balss” 1901. gada 6. jūnija izdevumā parādās kārtējais salīdzinājums ar 1883. gada izstādi. Tika izteikts kopējs novērtējums, ka jubilejas izstāde ir plašāk pārstāvēta nekā iepriekšēja, jo ir parādījušās jaunas grupas, kas pirms tam nepastāvēja. Arī dalībnieku skaita ziņā, jubilejas izstāde bija daudz veiksmīgāka. Tiek uzsvērts, ka jubilejas izstādē redzami rūpniecības un amatniecības sasniegumi ir moderni un sniedz pagodinošu liecību par šo nozaru attīstību.¹⁴² Šajā viedoklī atspoguļojas tas, ka izstādē varēja aplūkot modernus aprīkojumus un tehniku, kas liecina par jauna laikmeta iesākumu.

¹⁴⁰ Rīga. Baltijas Vēstnesis, 1901, 28. aprīlis, 2. lpp

¹⁴¹ Rīgas jubilejas izstāde. Latviešu Avīzes, 1901, 5. jūnijs, 1. lpp

¹⁴² Rīgas jubilejas izstādes atklāšana. Balss, 1901, 6. Jūnijs, 1. lpp

Bakalaura darba 1. nodaļā vairākas reizes tika raksturoti jubilejas izstādes mērķi, kā arī tas, ka tie izstādes laikā tika sasniegti. Par to liecina arī periodikā izteiktie viedokļi. Piemēram, 1901. gada 11. jūlija „Balss” izdevumā tiek atzīts, ka izstādes izvirzītie mērķi bija augsti un cienīgi, kā tas esot sagaidāms no tik ievērojama kultūras centra un lielpilsētas kā Rīga. Tiek teikts, ka izstādes mērķi tika ievēroti un sasniegti. Šajā viedoklī parādās jubilejas izstādes mākslinieciskā noformējuma pozitīvs novērtējums. Laikrakstā izsaka atzinumu, ka visas modernajā stilā celtās un bagātīgi dekorētās ēkas atstāj vislabāko iespaidu, jo izstādē viss esot izstrādāts ar patiesu māksliniecisko izjūtu. Viss vizuālais noformējums dēvējams kā glīts un daiļš. Turklāt nekur neparādās pārmērīga greznība vai lieka izšķērdība, kaut gan var redzēt, ka finansiālie līdzekļi ēku celtniecībai un dekorēšanai nav taupīti. Tiek slavēts izstādes elektriskais apgaismojums, kas pilnībā nodrošinājis skaidru izstādes pārredzamību arī tumšajās naktīs.¹⁴³ Pēc manām domām, laikrakstā pieminētās, modernajā stilā celtās, izstādes būves, ir tie paviljoni, kuros parādījās jūgendstila dekors un racionālās konstrukcijas.

Tā paša laikraksta „Balss” nākamajā numurā arī tiek piefiksētas pozitīvas atsauksmes par jubilejas izstādi. Turpina slavēt izstādes māksliniecisko noformējumu, kas esot ļoti gaumīgs. Slavēts tiek arī izstādes paviljonu lietpratīgais sakārtojums, kas palīdzēja viegli apskatīt un uztvert izstādes ekspozīcijas. Turklāt visi ražojumi pagodina Rīgas un citu Baltijas pilsētu sasniegumus attiecīgajās nozarēs. Rūpniecības un amatniecības ražojumi un to noformējums ekspozīcijās tiek raksturots kā svētku drēbēs tērpts.¹⁴⁴ Arī šeit apstiprinās bakalaura darbā vairākas reizes pieminētais apgalvojums, ka jubilejas izstāde bija galvenais Rīgas svētku mākslinieciskais akcents.

Izstādes mākslinieciskais aspekts un jūgendstila izpausmju klātbūtne apstiprinās vācu laikraksta “Rigaer Tageblatt” 27. jūnija pielikumā, kurā slavē izstādes ēkas un to arhitektūras improvizēto vieglumu. Atzinību izsaka izstādes arhitektam M. Šervinskim, sakot, ka viņam ir izdevies izvairīties no pseidoarhitektūras, kādu, diemžēl, pārsvarā var redzēt līdzīgās izstādēs, kā, piemēram, Parīzes izstādē. Rīgas arhitektiem īpaši labi esot izdevies piešķirt ēku kupolu konstrukcijām vieglumu. Jubilejas izstāde pierāda tā sauktā jaunā stila – jūgendstila uzvaru visās jomās. Ievēro, ka tikai nedaudzi dalībnieki izvairījušies no jūgendstila pielietojuma savos

¹⁴³ *Rīgas jubilejas izstāde*. Balss, 1901, 11. jūlijs, 1. lpp

¹⁴⁴ *Rīgas jubilejas izstāde*. Balss, 1901, 18. jūlijs, 1. lpp

paviljonos.¹⁴⁵ Manuprāt, šis ļoti būtisks viedoklis, kurā parādās apstiprinājums tam, ka jūgendstils bija dominējošais mākslas stils, kas tika izmantots jubilejas izstādes mākslinieciskajā noformējumā. Nozīmīgs aspekts ir tas, ka jubilejas izstāde tiek salīdzināta ar Parīzes izstādi, turklāt spriežot pēc laikrakstā teiktā, tā ir novērtēta atzinīgāk nekā Parīzes izstāde.

Laikrakstā „Balss” atzinīgajam izstādes elektriskā apgaismojuma vērtējumam pievienojas arī laikraksta „Latviešu Avīzes” 1901. gada 18. septembra izdevumā minētais fakts, ka pilnībā izgaismotā jubilejas izstāde esot spīdējusi 270 000 sveču spožumā.¹⁴⁶ Izstādes apgaismošanai bija piešķirta liela vērība. Apgaismojums, savā ziņā, bija domāts kā elektrības firmas „Union” ekspozīcija, kas tumsā izskatījās kā mākslas darbs. To, ka apgaismojumam piemita māksliniecisks raksturs apstiprina laikraksta „Mājas Vieša Mēnešraksts” 1901. gada 1. septembra numurā izteiktais viedoklis. Rakstā tiek teikts, ka īpaši jauks esot bijis skats tumšajos vakaros, kad ar elektriskās gaismas palīdzību ūdens strūklakas tika pārvērstas par uguns dzirkstelēm un laistījās visādās krāsās. Tāpat arī neskaitāmas, lielas un mazas, elektriskās lampiņas, kas bija izvietotas ap ēku kupoliem, paviljonu ieejām un kolonādēm, izveidoja ugunīgas līnijas, tā, ka visa ēka līdzinājās gaismas pilij. Turklāt, aptverdama visu Baltijas kultūru, jubilejas izstāde savā ziņā arī bija gaismas pils.¹⁴⁷ Šeit, manuprāt, parādās tas, ka jubilejas izstāde spēja savienot rūpniecību ar mākslu, kas savā starpā sadarbojoties sniedza estētiski kvalitatīvu baudījumu izstādes apmeklētājiem.

Gandrīz visos laikrakstos, ko pētīju, parādījās pozitīvas atsauksmes par jubilejas izstādes veidošanā ieguldītajām pūlēm. Piemēram, laikrakstā „Zemkopis” tiek teikts, ka izstāde esot bijis dižens kopdarbs, kas prasījis daudz pacietības, pūļu un smaga darba.¹⁴⁸ Atzinīgi tiek novērtēts arī tas, ka izstādē tika veicināta draudzīga sacensība starp dalībniekiem. To apstiprina laikraksta „Latviešu Avīzes” 18. septembra numurā publicētais viedoklis, ka izstādes dalībnieku un organizatoru ieguldītais darbs noteikti nav bijis veltīgs, jo iegūtā pieredze un mācība no citiem, ir sniegusi augļus. Turklāt publikas interese un izteiktās uzslavas ir kā lieliska motivācija turpmākai izaugsmei un attīstībai.¹⁴⁹

¹⁴⁵ *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā*. Pieejams: <http://www.acadlib.lv/site/Riga700/> [skatīts: 19.04.2014]

¹⁴⁶ *Rīgas jubilejas izstāde*. Latviešu Avīzes, 1901, 18. septembris, 1. lpp

¹⁴⁷ *Muhsu bildes*. Mājas Viesu Mēnešraksts, 1901, 1. septembris, 719. lpp

¹⁴⁸ *Dzichadi raksti*. Zemkopis, 1901, 19. septembris, 504. lpp

¹⁴⁹ *Rīgas jubilejas izstāde*. Latviešu Avīzes, 1901, 18. septembris, 1. lpp

Apkopojot periodikā raksturotos sabiedrības viedokļus un atsauksmes, secinu, ka laikrakstos laika posmā no 1899. gada līdz 1902. bieži parādās jubilejas izstādes vārds, kas papildināts ar pozitīva rakstura komentāriem. Jāpiebilst, ka 1902. gada periodikā jubilejas izstāde tik pat kā netiek pieminēta. Tāpēc šajā nodaļā pārsvarā izmantoju 1899 – 1901. gadā publicētos izdevumus. Pozitīvajās atsauksmēs atklājas ne tikai sabiedrības viedoklis par izstādi, bet atklājas arī jubilejas izstādes mākslinieciskā vērtība, organizatoru un dalībnieku ieguldītās pūles, un Baltijas pilsētu sasniegumi rūpniecībā un amatniecībā. Taču, periodikā bija sastopami pietiekoši daudzi viedokļi un atsauksmes, kas ir vērtējami drīzāk kā negatīvi. Tāpēc nākamajā apakšnodaļā tiks raksturots sabiedrības negatīvais viedoklis.

3.2. Negatīvs viedoklis un atsauksmes

Jubilejas izstāde, laika posmā no 1899. gada līdz 1901. gadam, bija plaši apspriests notikums tā laika periodikā. Iepriekšējā apakšnodaļā tika raksturoti tie viedokļi kuros izskan pozitīvs izstādes novērtējums. Taču līdzās izteiktai atzinībai, varēja atrast pietiekami daudz negatīvu komentāru un savstarpējas nesaskaņas. Uzskatu, ka ir svarīgi parādīt viedokļu dažādību, jo tas sniedz priekšstatu par to kā izstāde tika uztverta sabiedrībā. Tāpēc šajā apakšnodaļā raksturošu periodikā izskanējušās atsauksmes, kas ir bijušas vairāk negatīvas nekā pozitīvas.

Iepriekšējā apakšnodaļā īsi tika pieminēts, ka radās bažas par to vai jubilejas izstāde izdosies. Tas parādās laikraksta „Baltijas Vēstnesis” 1899. gada 2. augusta izdevumā. Šaubas radās tāpēc, ka dalībnieku atsaucība nebija pietiekama, kas radīja raizes par to, vai finansiālie līdzekļi būs pietiekami. „Baltijas Vēstnesis” atsaucās uz laikraksta „Rīgas Biržas Lapa” izskanējušo viedokli. Šajā izdevumā Rīgas biržas komiteja raizējās par izstādes veiksmīgu izdošanos, jo atsaucība no lielajām rūpniecības firmām ir pārāk maza, jo rūpniekiem liekas, ka viņiem nebūs pietiekami liels labums no piedalīšanās izstādē. Turklāt pastāv pārāk liels risks, ka izstādes ienākumi var būt nepietiekami, lai segtu izdevumus.¹⁵⁰ Nākamajā „Baltijas Vēstneša” numurā šī tēma tiek turpināta un atklājas, ka Rīgas biržas komiteja uzskata, ka rīkot rūpniecības un amatniecības izstādi nav nepieciešams. Daudz derīgāk būtu Rīgas jubilejai par

¹⁵⁰ Rīga. Baltijas vēstnesis, 1899, 2. augusts, 3. lpp

godu dibināt plašu amatniecības skolu vai arī papildināt jau esošo vācu amatniecības biedrības amatniecības skolu.¹⁵¹ Laikrakstā raksturotais viedoklis parāda to, ka pastāvēja iespēja, ka jubilejas izstāde varēja nenotikt, kā arī to, ka bija citas idejas kā atzīmēt Rīgas jubileju.

Pirms es tālāk raksturoju periodikā atspoguļoto sabiedrības viedokli, uzskatu par nepieciešamu īsi atgādināt par Rīgas dažādo tautību iedzīvotāju pastāvošajām nesaskaņām. Kā jau bakalaura darba 1.nodaļā tika noskaidrots, Rīgā 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā iedzīvotāju skaits bija mērāms aptuveni 300 000, no kuriem procentuāli lielāko daļu sastādīja latvieši, bet pietiekami liels bija arī vāciešu skaits. Periodikā ļoti daudz parādās sašķeltība gan latviešu, gan vāciešu vidū. Situācija bija sarežģīta un laikrakstos bieži izskanēja dažādi apvainojumi, baumas un neskaidrības saistībā ar to, vai latviešiem ir jāsvin Rīgas 700 gadu jubileja un vai vajadzētu jāapmeklē tās pasākumus, tai skaitā rūpniecības un amatniecības izstādi.

„Latviešu Avīzes” 1899. gada 8. septembra izdevumā izskan citu laikrakstu izteikumi par to vai latviešiem būtu jāsvin Rīgas jubileja. Laikrakstā „Tēvija” izskanēja viedoklis, ka latviešiem nav jāsvin Rīgas 700 gadu pastāvēšana, jo latviešiem nav nekā patīkama ko atcerēties no šiem gadiem, ja nu vienīgi no pēdējiem gadu desmitiem. Rīgas svētki esot vairāk domāti vāciešiem un jubilejas izstāde esot vāciešu ideja ar kuru latviešiem nav nekāda sakara. Turklāt laikrakstos „Mājas Viesis” un „Dienas Lapa” tiek teikts, ka Rīgas jubileja būtu jāatzīmē nevis ar rūpniecības un amatniecības izstādi, bet gan jārīko Dziesmu svētki, kas vairāk atbilstu latviešu gaumei.¹⁵² Līdzīgi izteiktumi un strīdi izskanēja bieži, taču tas īpaši neietekmēja izstādes apmeklējumu. Noteikti bija latvieši, kas neapmeklēja izstādi vai arī negribēja tajā piedalīties, taču beigās izstādes apmeklējums un dalībnieku skaits parāda to, ka šīs nesaskaņas nebija tik būtiskas.

Iepriekšējā apakšnodaļā raksturoju periodikā plaši sastopamās pozitīvas atsauksmes par jubilejas izstādi pēc tās atklāšanas. Taču atklājās arī daudzi viedokļi un atsauksmes, kas kritizēja izstādi. Laikrakstā „Latviešu Avīzes” 5. jūnija numurā tiek teikts, ka nevarēja just tādu diženumu un varenumu, kādu varēja sagaidīt no šādas izstādes. Turklāt, bija dažas rūpniecības un amatniecības nozares, kas nebija pietiekami plaši pārstāvētas. Piemēram,

¹⁵¹ *Rīga*. Baltijas vēstnesis, 1899, 3. augusts, 3.lpp

¹⁵² *Kahds warhds par Rīgas jubilejas swehtkiem*. Latviešu avīzes, 1899, 8. septembris, 1. lpp

lauksaimniecībā izmantojamās tehniskās iekārtas izstādē vispār nebija sastopamas.¹⁵³ Sašutums par lauksaimniecības tehnikas trūkumu izstādē izskanēja arī laikrakstā „Zemkopis”. Laikraksta korespondenti bija cerējuši aplūkot jaunākos sasniegumus lauksaimniecības tehnikas attīstībā, taču izstādē neesot bijis pat neviena arka.¹⁵⁴

Iepriekšējā apakšnodaļā izskanēja viedokļi, kuros atzinīgi tika novērtēts izstādes sistemātiskais iekārtojums, mākslas klātbūtne, Rīgas un citu Baltijas pilsētu sasniegumi rūpniecības un amatniecības nozarēs utt. Taču periodikā atklājās arī vairāki negatīvi komentāri, kas izteica pretēju viedokli. Piemēram, laikraksta „Balss” 11. jūlija izdevumā tiek raksturoti izstādes laikā, no malas dzirdēti, dažādi izteikumi, kas vērtējami kā negatīvi. Dažas aprindas esot izteikušās, ka izstāde neesot nekāda cienīgā Rīgas pilsētas pastāvēšanas godināšana. Izstāde bijusi tikai nejaušība, jo tā neesot bijusi sistemātiski sakārtota, turklāt, tā nesniedz ainu par vietējo rūpniecību un amatniecību, vēl jo mazāk par provinču kultūras attīstības kāpienu. Pati Rīgas pilsēta neesot pienācīgi parādīta. Tāpat trūkstot gleznu galeriju, kā arī vēstures un statistikas ziņas par vietējo mākslu, mākslas un citām biedrībām.¹⁵⁵ Vēl citi negatīvi komentāri izskan laikrakstā „Zemkopis”. Tiek teikts, ka izstādes dalībnieki neesot pietiekami pienācīgi sagatavojušies. Lielā rūpniecības ēka esot atstājusi iespaidu, ka viss ir bijis sasteigts, turklāt izvietotie eksponāti derēja tikai apbrīnošanai, nevis konstruktīvai salīdzināšanai un pieredzes apmaiņai ar citu uzņēmumu produkciju. „Vecrīgas” būves esot bijušas drūmas, turklāt pieejamās izklaides „Putnu pļavā” bijušas piedauzīgas. Turklāt biļešu cenas esot bijušas pārmērīgi augstas. Lai varētu apmeklēt visas izklaides, katrā vietā bija jāmaksā atsevišķa ieejas maksa, kas kopā ir pārāk liela naudas summa.¹⁵⁶

Viens no izstādes uzdevumiem bija paplašināt tirdzniecības iespējas paverot jaunus ceļus starptautiskajā tirgū. Laikraksta „Balss” 29. augusta publikācijā skeptiski izsakās par šī uzdevuma izdošanos. Tiek teikts, ka izstāde diez vai paplašinās jaunas tirdzniecības iespējas, jo krievu avīzēs par izstādi parādās tikai pavisam nelieli raksti un tiem nebūs paliekošs iespaids uz plašāku publiku. Turklāt izstādes dalībnieku loks bijis pārāk šaurs, lai sekmētu tirdzniecību. Piemin arī to, ka izstādei esot bijis izteikti vācisks raksturs, un, ka cittautu apmeklētāji jutušies kā svešinieki, kuriem vēsi un bez sevišķas intereses jāapskata citu tautu

¹⁵³ *Rīgas jubilejas izstahde*. Latviešu Avīzes, 1901, 5. jūnijs, 1. lpp

¹⁵⁴ *Dazchadas ziņas*. Zemkopis, 1901, 13. jūnijs, 327. lpp

¹⁵⁵ *Rīgas jubilejas izstahde*. Balss, 1901, 11. jūlijs, 1. lpp

¹⁵⁶ *Dazchadi raksti*. Zemkopis, 1901, 19. septembris, 504. lpp

darbus.¹⁵⁷ Šajā viedoklī kārtējo reizi parādās tajā laikā valdošās nacionālās pretrunas, kas izsauca daudz nesaskaņas starp Rīgas iedzīvotājiem. Taču izstādes laikā, apmeklētāju vidū neesot valdījušas nesaskaņas. Par to raksta krievu avīzē „Pribaļtiskij Kraj”, ka, apmeklējot izstādi, visur varēja dzirdēja skanam gan latviešu, gan krievu, gan vācu valodas. Turklāt visu apmeklētāju sejas esot bijušas smaidīgas un priecīgas, un nekur nevarēja nojaust naidu starp tautām. Svētkiem ir bijis izteikti vācisks raksturs, taču neizskatījās, ka tas aizskartu vietējo iedzīvotāju jūtas.¹⁵⁸ Šis viedoklis liecina par to, ka par spīti valdošajām nesaskaņām, izstādes apmeklētāji patīkami izklaidējās un ieguva daudz jaunu iespaidu no izstādes.

Pēc periodikā izskanēto viedokļu un atsauksmju apkopošanas, secinu, ka sabiedrības viedoklis par izstādi bija vairāk pozitīvs, nekā negatīvs. Tas nozīmē to, ka Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde sabiedrībā tika novērtēta atzinīgi.

¹⁵⁷ Rīgas jubilejas isstahde. Balss, 1901, 29. augusts, 1. lpp

¹⁵⁸ *Waj Latweeschi gribejuschi jubilejas swehtkus boikotet?* Balss, 1901, 4. jūlijs, 3. lpp

NOBEIGUMS

Bakalaura darba rakstīšanas sākumā tika uzstādīts pētnieciskais jautājums: Kāds bija izstādes organizācijas process no koncepcijas līdz realizācijai, un kā jūgendstila izpausmes izstādes laikā liecināja par sekošanu Eiropas mākslas tendencēm?

Pēc pētījuma veikšanas, secinu, ka izstādes organizācija no koncepcijas līdz realizācijai bija process vairāku gadu garumā, sākot no idejas izteikšanas, kas notika 1898. gada oktobrī līdz izstādes slēgšanai 1901. gada 2. septembrim. Izstāde bija konceptuāli daudzveidīgs pasākums, kas atspoguļoja Rīgas un citu Baltijas pilsētu sasniegumus rūpniecības un amatniecības nozarēs. Izstādes koncepcijas daudzveidība izpaudās tanī, ka izstādē līdzās pastāvēja rūpniecības un mākslas savstarpēja sadarbība. Izstāde bija Rīgas 700 gadu jubilejas svinību galvenais mākslinieciskais akcents. Jubilejas izstādes vizuālā tēla mākslinieciskajā noformējumā dominēja jūgendstils. Pētot jūgendstila izpausmes izstādes ietvaros, kas parādījās grafikā, arhitektūrā, interjera dizainā un citos izstādes eksponātos, secinu, ka tās cieši sekoja 19./20. gs. Eiropas mākslas tendencēm. Pēc avotu apkopošanas, var secināt, ka jubilejas izstādi var pielīdzināt citām līdzīga koncepta un apmēra izstādēm Eiropā. Paralēles var vilkt ar 1900. gada Parīzes Starptautisko izstādi, kā arī ar 1887. gada Publisko mākslas un rūpniecības izstādi Stokholmā.

Lasot periodiku laika posmā no 1899. gada līdz 1901. gadam, izdaru secinājumus, ka publiskajā telpā izskan dažādi viedokļi un atsauksmes par jubilejas izstādi. Taču, uzskatu, ka kopumā jubilejas izstāde sabiedrībā tika uztverta ļoti atzinīgi, par spīti pastāvošajām nacionālistiskajām pretrunām, kas valdīja starp dažādo tautību Rīgas iedzīvotājiem.

Rakstot bakalaura darbu, radās spēcīga pārliecība, ka Rīga, jau 20. gs. sākumā bija ļoti attīstīta pilsēta un izveidojusies par ievērojamu kultūras un mākslas centru. Jubilejas izstādes krāšņums, organizācijas process, ieguldītais darbs, sabalansētā programma un sabiedrības, lielā mērā, pozitīvais vērtējums, to pierāda. Manuprāt, pateicoties jubilejas izstādei, Rīgu varēja nodēvēt par Eiropas kultūras galvaspilsētu 1901. Ir palikuši vēl 87 gadi līdz Rīgas 900 gadu jubilejai, kas liek domāt par to, kā varētu atzīmēt tik lielu notikumu. Jubilejas izstāde var kalpot par lielisku bāzes punktu, uz kura var veidot nākotnes pasākumus Rīgā un citur Latvijā.

TĒZES

1. Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde bija Rīgas 700 gadu jubilejas svinību programmas sastāvdaļa, kuras mērķis bija atklāt Rīgas un citu Baltijas pilsētu sasniegumus rūpniecības un amatniecības nozarēs, kā arī pagodināt Rīgas 700 gadu pastāvēšanas vēsturi un pilsētas attīstību.
2. Jubilejas izstāde bija liela apmēra, plaši apmeklēts pasākums, kas realizācijas procesā sasniedza uzstādītos mērķus un uzdevumus.
3. Jubilejas izstāde tika veidota balstoties uz iepriekšējo rūpniecības un amatniecības izstādi, kas norisinājās 1883. gadā. Jubilejas izstādes uzdevums bija mācīties no iepriekšējās izstādes pieredzes un liecināt par notikušo progresu un attīstību rūpniecības un amatniecības nozarēs.
4. Jubilejas izstādes loģiskais, pārdomātais un strukturētais organizācijas process parāda to, ka izstāde bija augstā līmenī un var tikt pielīdzināta citām, līdzīga veida, starptautiski atzītām izstādēm.
5. Jubilejas izstādi var salīdzināt ar Starptautisko izstādi, kas norisinājās Parīzē 1900. gadā, kā arī ar 1887. gada Publisko mākslas un rūpniecības izstādi.
6. Parīzes un Stokholmas izstādēs parādījās jūgendstila izpausmes, kā arī rūpniecības un mākslas savstarpēja sadarbība. Tāpat arī jubilejas izstādē. Atšķirībā no Stokholmas un Parīzes izstādēm, Rīgas izstādē jūgendstils dominēja pilnībā.
7. Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde bija paredzēta kā Rīgas pilsētas svētku galvenais mākslinieciskais akcents. Tāpēc arī tika īpaši piedomāts pie izstādes vizuālā noformējuma, kā arī pie izstādes programmas daudzveidības un sabalansētības.
8. Jūgendstils bija plaši pielietots mākslas stils jubilejas izstādes vizuālajā noformējumā un visaptveroši realizējās grafikā, arhitektūrā, iekštelpu dizainā un izstādes eksponātos.
9. Pētot fotogrāfijas un attēlus, kuros attēloti jubilejas izstādes paviljoni, ekspozīciju stendi, kā arī izstādē eksponētā produkcija, un salīdzinot to ar citiem jūgendstila paraugiem, var secināt, ka Rīgas izstādē sastopamas dažādas ietekmes, kā, piemēram, Parīzes jūgendstila ietekmes. Pēc tā var secināt, ka jūgendstila izpausmes jubilejas izstādē cieši sekoja Eiropas mākslas tendencēm.

10. Sabiedrības viedoklis un atsauksmes par izstādi parādījās gan latviešu, gan vācu, gan krievu periodikā. Visvairāk ziņas par jubilejas izstādi parādījās laika posmā no 1899 – 1901. gadam. Pēc 1901. gada, jubilejas izstāde periodikā tiek ļoti maz pieminēta.
11. Pētot un apkopojot periodikā pieejamo sabiedrības viedokli un atsauksmes par jubilejas izstādi, laika posmā no 1899 – 1901. gadam, var secināt, ka izstāde publiskajā telpā tika uztverta vairāk pozitīvi, nekā negatīvi.
12. Sabiedrībā visatzinīgāk tika novērtēts izstādes vizuālais noformējums, kā, piemēram, paviljonu dekors un vieglās konstrukcijas, kā arī izstādes eksponātu pārdomātais izvietojums un noformējums.
13. Sabiedrībā visvairāk negatīvi komentāri tika izteikti par to, ka izstādē nebija pietiekami plaši pārstāvēta lauksaimniecība, kā arī tas, ka izstādei piemita izteikti vācisks raksturs.
14. Rīgas rūpniecības un amatniecības jubilejas izstāde bija pasākums, kurā veiksmīgi tika parādīti ne tikai sasniegumi rūpniecības un amatniecības nozarēs, bet arī tika uzsvērtā Rīgas, kā svarīga mākslas un kultūras centra nozīme.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. *800 gadi. Mūsu kopējā Rīga. Vācbaltiešu autoru apcerējumi.* Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds, 2001. 20. lpp
2. Bernāra, Edīna; Dirāns, Janīks; Kabanns, Pjērs; Legrāns, Žerārs, Pradels, Žans Luī; Tifeli, Nikola, Vanaga, Anita. *Mākslas enciklopēdija no viduslaikiem līdz mūsdienām.* Rīga: Jumava, 2011.
3. Bormanis, Uldis; Spuris, Zandis. *Tava labākā grāmata par Latviju: Rīga.* Rīga: “Aplis”, 1998.
4. Caune, Andris. *Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem.* Rīga: „Zinātne”, 1994.
5. Escritt, Stephen. *Art Nouveau.* London: Phaidon Press Limited, 2000.
6. Grafton, Belanger, Carol. *Art Nouveau decorative borders and frames.* New York: Dover Publications, Inc. 2008.
7. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament.* New York: Dover Publications, Inc. 1980.
8. Grosa, Silvija (atb. red.). *Jugendstils. Laiks un telpa.* Rīga: Jumava, 1999.
9. Kļaviņš, Eduards. *Latviešu tēlotājas mākslas sakari ar citām mākslas skolām 19.gs.otrajā pusē, 20.gs. sākumā.* Rīga: Mācību iestāžu metodiskais kabinets, 1988.
10. Lejnīeks Jānis. *Rīga, kuras nav.* Rīga: „Zinātne”, 1998.
11. *Rīgas ruhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde.* Rīga, 1901.
12. Rožkalne, Anita (atb. red.). *Latvijas mākslas vēsture.* Rīga: Pētergailis, 2003.
13. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch.* Riga, 1902.
14. Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau.* Taschen, 2000.

Žurnālu un avīžu raksti:

15. *Amatneecibas izzstahde Rigā, 1883. gadā.* Balss, 1882, 2. jūnijs, 1. lpp
16. *Dazchadas ziņas.* Zemkopis, 1899, 19. maijs, 274. lpp
17. *Dazchadas ziņas.* Zemkopis, 1901, 13. jūnijs, 327. lpp
18. *Dazchadi raksti.* Zemkopis, 1901, 19. septembris, 504. lpp

19. *Is Rīgas rūpnēzības vēstures*. Ekonomists, 1920, 15. augusts, 315. lpp
20. *Kahds warhds par Rīgas jubilejas svehtkiem*. Latviešu avīzes, 1899, 8. septembris, 1. lpp
21. *Muhsu bildes*. Mājas Viesis Mēnešraksts, 1901, 1. septembris, 719. lpp
22. *No eekschzemehm*. Latviešu Avīzes, 8. novembris, 2. lpp
23. *No eekschzemes*. Baltijas Zemkopis, 1882, 2. jūnijs, 86. lpp
24. *No Rīgas*. Mājas Viesis, 1900, 14. jūnijs, 5. lpp
25. *Rīga*. Baltijas Vēstnesis, 1899, 15. maijs, 2. lpp
26. *Rīga*. Baltijas vēstnesis, 1899, 2. augusts, 3. lpp
27. *Rīga*. Baltijas Vēstnesis, 1899, 3. augusts, 3. lpp
28. *Rīga*. Baltijas Vēstnesis, 1901, 28. aprīlis, 2. lpp
29. *Rīga*. Baltijas Vēstnesis. 1901, 22. maijs, 3. lpp
30. *Rīgas jubilejas isstahde*. Balss, 1901, 29. augusts, 1. lpp
31. *Rīgas jubilejas isstahdes atklahschana*. Balss, 1901, 6. jūnijs, 1. lpp
32. *Rīgas jubilejas izstahde*. Balss, 1901, 11. jūlijs, 1. lpp
33. *Rīgas jubilejas izstahde*. Balss, 1901, 18. jūlijs, 1. lpp
34. *Rīgas jubilejas izztahde*. Latviešu Avīzes, 1901, 18. septembris, 1. lpp
35. *Rīgas jubilejas izztahde*. Latviešu Avīzes, 1901, 18. septembris, 1. lpp
36. *Rīgas jubilejas izztahde*. Latviešu Avīzes, 1901, 5. jūnijs, 1. lpp
37. *Rīgas jubilejas izztahde*. Latviešu Avīzes, 1901, 5. jūnijs, 1. lpp
38. *V.wispahrejee Latweeschu dzeedaschanas swehtki un rūpnēcības izstahde 1901.gadā*. Māja viesis, 1899, 3. novembris, 1. lpp
39. *Vērienīgi svinēja arī Rīgas 700 gadu jubileju*. Laiks. 2001, 7. jūlijs. 3. lpp
40. *Waj Latweeschi gribejuschi jubilejas swehtkus boikotet?* Balss, 1901, 4. jūlijs, 3. lpp
41. *Ziņas*. Balss, 1899, 9. jūnijs, 4. lpp

Elektroniskie informācijas avoti:

42. *1890. - 1915.g. Latvijas mākslas vēsture*. Pieejams:
http://www.makslasvesture.lv/index.php/1890._-1915.g. [skatīts: 12.05.2014]
43. *Alphonse Mucha*. Pieejams: <http://www.muchafoundation.org/timeline> [skatīts: 06.05.2014]

44. *Art Nouveau beer restaurant in provincial Romania*. Pieejams:
<http://historo.wordpress.com/2010/04/28/art-nouveau-ber-restaurant-in-provincial-romania/> [skatīts: 09.05.2014]
45. *Art Nouveau design and architecture*. Pieejams:
http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/symbolist/art_nouv_design.html [skatīts: 10.05.2014]
46. *Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum*. Pieejams:
http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm
47. *Eiropas un ASV kultūra 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā*. Pieejams:
<http://valoda.ailab.lv/kultura/vesture/kultura/k1920/citati.htm> [skatīts: 26.04.2014]
48. *French Art Nouveau*. Pieejams: <http://historyofads.the-voice.com/http://historyofads.the-voice.com/advertising/art-nouveau> [skatīts: 30.04.2014]
49. *French fashion plate*. Pieejams: <http://vintageephemera.blogspot.com/2010/06/french-fashion-plate-1900.html> [skatīts: 10.05.2014]
50. *Gustave Serrurier-Bovy: Cabinet-vitrine*. Pieejams:
<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1981.512.4> [skatīts: 10.05.2014]
51. *Izstādes*. Pieejams:
http://www.makslasvesture.lv/index.php/1890_1915:_Kr%C4%81%C2%81tuves._Bieder%C4%ABbas._Izst%C4%81%C2%81des._Kritika. [skatīts: 25.04.2014]
52. *Jānis Rozentāls*. Pieejams: <http://memorialiemuzeji.lv/personibas/janis-rozents/> [skatīts: 24.04.2014]
53. *Jānis Rozentāls*. Pieejams:
<https://sites.google.com/site/jaanisrozentaals/home/biografija> [skatīts: 24.04.2014]
54. *Jugendstils Rīgā*. Pieejams: <http://www.latvia.travel/lv/jugendstils-riga> [skatīts: 09.05.2014]
55. Kļaviņš E, *Jugendstils. Latvijas enciklopēdija*. Rīga, 1994. Pieejams:
<http://valoda.ailab.lv/kultura/vesture/kultura/k1920/citati.htm>
56. *Koloman Moser*. Pieejams: <https://www.neuegalerie.org/content/koloman-moser-designing-modern-vienna-1897-1907> [skatīts: 30.04.2014]

57. *Latvijas izstāžu paviljonu arhitektūra*. Pieejams:
<http://connection.ebscohost.com/c/articles/72370865/latvijas-izsta-u-paviljonu-arhitektura> [skatīts: 29.04.2014]
58. *Muzeja vēsture*. Pieejams: <http://www.history-museum.lv/pages/par-mums/muzeja-vesture.php> [skatīts: 25.04.2014]
59. *Packaging design*. Pieejams:
<http://www.muchafoundation.org/gallery/themes/theme/packaging-design/object/59>
[skatīts: 10.05.2014]
60. Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901.g. jūnijā-augustā. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts:19.04.2014]
61. *Rīgas vēsture*. Pieejams:
http://www.riga.lv/LV/Channels/About_Riga/History_of_Riga/default.htm [skatīts:
23.04.2014]
62. *Side chair*. Pieejams: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/26.228.5> [skatīts:
10.05.2014]
63. *The European Belle Epoque*. Pieejams: <http://www.la-belle-epoque.de/artnouve.htm>
[skatīts: 29.04.2014]
64. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
65. *Vilhelms Purvītis*. Pieejams: <http://www.vieglassmiltis.lv/home/userprofile/Vilhelms-Purvitis> [skatīts: 24.04.2014]

SUMMARY

The title of the research paper is „*The exhibition of industry, crafts and art 1901. From conception to implementation*”.

The exhibition of industry, crafts and arts, which took place in 1901, was one of the first large scale exhibitions in the territory of Latvia. It was set up to celebrate the 700th anniversary of Riga. The main artistic style used in the visual setting of the exhibition was Art Nouveau.

The aim of the research paper is to explore the history of the exhibition, as well as the process of organisation, the formation of conception and the expressions of Art Nouveau, mainly in the graphic design and architecture. The main research question is to see how the expressions of Art Nouveau during the exhibition are following the art trends of Europe.

The first part depicts the exhibition, as well as the historical background and the process of organisation. The second part looks at the expressions of Art Nouveau during the exhibition, focusing on architecture and graphic design. The third part shows how the exhibition was described in periodicals from 1899 to 1901.

The author has concluded that the process of organisation was very well arranged, and that the expressions of Art Nouveau used in the visual setting of the exhibition were following the art trends of Europe.

RÉSUMÉ

Le titre du mémoire est: « l'Exposition de l'industrie, de l'artisanat et de l'art 1901. De la conception à la mise en œuvre »

L'Exposition de l'industrie, de l'artisanat et de l'art qui a eu lieu en 1901 était une de plus grades expositions dans le territoire de la Lettonie. Elle a été mise en place pour fêter 700ème anniversaire de Riga. Le style général utilisé dans le cadre visuel était l'Art Nouveau.

Le but principal de cette recherche est d'explorer l'histoire de l'exposition ainsi que les processus de l'organisation, formation de la conception et les expressions de l' Art Nouveau mettant en lumière le graphisme et l'architecture.

La question principale de cette recherche - quel était le processus de cette exposition de la conception à la mise en œuvre; comment l'usage de l'Art Nouveau a montré que Riga suit aux tendances de l'Europe de l'Ouest.

La première partie étudie l'exposition elle même, la situation historique de l'époque ainsi que les processus de l'organisation. La deuxième partie de cette étude fournie l'analyse des expressions générales de l'Art Nouveau dans le graphique et l'architecture. La troisième partie présente les opinions de la société de l'époque dans les publications périodiques de 1899 à 1901.

La présente étude montre que l'organisation a été bien faite et que les expressions dans le cadre visuel de l'Art Nouveau étaient très proche des tendances celles de l'Europe de l'Ouest.

PIELIKUMI

1. Pielikums. Jūgendstila raksturojums

No 19.gs astoņdesmitajiem gadiem līdz pirmā pasaules kara sākumam, Rietumeiropa un Amerika piedzīvoja pavisam jaunas un inovatīvas mākslas attīstību. Iespaidojoties no dabas dažādības, jūgendstils pārliecinoši attīstījās mākslā un arhitektūrā, it sevišķi lietišķajā mākslā, dizainā un ilustrācijās.¹⁵⁹

Jaunajam mākslas stilam bija vairāki nosaukumi: *Modern Style* (modernais stils) Lielbritānijā; *Stile florale* (florālais stils), *Stile inglese* (angļu stils) vai *Liberty* (brīvība) Itālijā, *Jugendstil* Vācijā, *Arte joven* (jaunā māksla) vai *modernistos* (modernais stils) Spānijā, *Art nouveau* (jaunā māksla) Francijā un Beļģijā.¹⁶⁰ Latvijā izmanto latviskoto nosaukumu Jūgendstils, kas cēlies no vāciskā termina *Jugendstil*.¹⁶¹ Mākslas terminoloģijā visbiežāk izmanto Francijā radīto terminu *Art nouveau*, kas pirmo reizi parādījās 1880. gadā beļģu žurnālā *l'Art Moderne* (modernā māksla).

Jūgendstila māksliniekus iedvesmoja flora, fauna, neorganiskās un organiskās dabas dinamika. Jūgendstilam raksturīgie elementi ir augu un dzīvnieku valsts motīvi, sievietes ķermeņa dabiskās formas un līnijas, ūdens plūsma, kas izteikta plūstošās līnijās, vispārēja elegances, asimetriskas kompozīcijas bez ģeometriskas perspektīvas. Jūgendstilam raksturīga pamatā auksta krāsu gamma. Jūgendstils spēcīgi ietekmējās no japāņu mākslas. Tā rosināja darināt asimetriskas kompozīcijas, apvienojot dekoratīvātāti ar vienkāršību.

Jūgendstila paši pirmsākumi ir meklējami Anglijā, 19. gs nogalē, kad sāka rasties vēlme būt saskaņā ar laiku un mēģināt radīt jaunu mākslu. Jūgendstils izveidojās kā pretstats tolaik rūpniecībā izplatītajām mākslas priekšmetu formu un rotājuma nivelēšanas tendencēm. Angļu rakstnieks, mākslinieks un sabiedriskais darbinieks Vilijams Moriss (*William Moriss*) izstrādāja virziena teorētiskos pamatus. Moriss bija iniciators jūgendstila attīstībā nozīmīgajai

¹⁵⁹ Art Nouveau, Thematic Essay, the Metropolitan Museum. Pieejams: http://www.metmuseum.org/toah/hd/artn/hd_artn.htm

¹⁶⁰ Bernāra, Edīna; Dirāns, Janīks; Kabanns, Pjērs; Legrāns, Žerārs, Pradels, Žans Luī; Tifeli, Nikola, Vanaga, Anita. *Mākslas enciklopēdija no viduslaikiem līdz mūsdienām*. Rīga: Jumava, 2011. 639.lpp

¹⁶¹ Kļaviņš E, Jūgendstils. *Latvijas enciklopēdija*. Rīga, 1994. Pieejams: <http://valoda.aialab.lv/kultura/vesture/kultura/k1920/citati.htm>

kustībai „Māksla un amatniecība” (*Arts and Crafts movement*).¹⁶² Viņš asi kritizēja pagrimumu Anglijas dekoratīvi lietišķās mākslas rūpniecībā, ko veicināja industriālā revolūcija un izplatīja mākslas amatniecības iedzīvinājumu.¹⁶³ Atgriešanās pie amatniecības, pēc Vilijama Morisa domām, veicinātu jaunu formu, tehniku un materiālu attīstību, kas tieši būtu nepieciešams, lai radītu produkciju, kas būtu kvalitatīva. Turklāt uzmanības pievēršana īpaši ornamenta koncepcijai ļautu veidot darbus, kas būtu saskaņoti ar to funkciju, iekļauti struktūrā un pielāgoti ansamblim. Tas ir ļoti svarīgs aspekts, lai radītu vienotu un funkcionālu produktu. Ne mazāk svarīgs jūgendstila ideju pamatlicējs ir britu mākslas kritiķis un Vilijama Morisa ideju galvenais iedvesmotājs Džons Raskins (*John Ruskin*), kurš, sapņojot par vispārēju mākslas reformu, sludināja visu mākslu vienotību un iestājās pret bezgaumīgām, rūpnieciski ražotām imitācijām, kurām nav nekādas mākslinieciskās vērtības.

Jūgendstils aizsākās grāmatu noformējumos. Līdz ar jūgendstila ienākšanu drukā, grāmatas kļuva par priekšmetu, kurā krāšņu rotājumu skaistums apvienojās ar ikdienišķu un funkcionālu lietojumu. Ikdienišķu un sadzīvē bieži pielietotu priekšmetu bagātīga izrotāšana ir ļoti raksturīga jūgendstilam. Jūgendstila skaistums, ko var pat dēvēt kā narcistisku, īpaši izpaužas tieši līnijās. Jūgendstilam piemīt izteiktas funkcionālas iezīmes, kas izpaužas, rūpīgi izvēloties materiālus, cenšoties panākt, lai priekšmeti būtu praktiski pielietojami, rūpējoties par formu vienkāršību, atsakoties no visa pārmērīgā un izvairoties no liekiem pārspīlējumiem. Īpaša uzmanība tika pievērsta tieši mājokļa iekārtojumam. Tas, galvenokārt, ir saistīts ar Morisa un Raskina sludinātajām idejām „Māksla un amatniecība” kustības ietekmē. Tomēr šo ietekmi mazina izveidotais kompromiss ar industriālo civilizāciju, kura atzina jauno stilu par sev piemērotu un ilgi pielietojamu ikdienas dzīvē. Taču pamazām Jūgendstila dekoratīvo bagātību un brīvību aizstāja stilizētāks dizains, kas vairāk atbilda vispārpieņemtajai gaumei. Funkcionalitāte kļūst svarīgāka par estētiskumu. Tas notiek izsmalcinātas kvalitātes un masu produkcijas sintēzē. Jūgendstils, protams, nezaudē savu skaistumu tikai tāpēc, ka funkcionalitāte kļuva primārāka. Tas nozīmē tikai to, ka skaistums kļuva citādāks. Jaunais un funkcionālais jūgendstila skaistums tiek izskaidrots ar mākslas un rūpniecības izlīgumu.¹⁶⁴

¹⁶² „Māksla un amatniecība” – kustība, kas izveidojās 19.gs. otrajā pusē Anglijā, reprezentēja vēlmi no jauna novērtēt dekoratīvo mākslu Eiropā.

¹⁶³ Cielava, Skaidrīte. *Vispārīgā mākslas vēsture*, 4. daļa. Rīga: Zvaigzne ABC 13.lpp

¹⁶⁴ Eko, Umberto. *Skaistuma vēsture*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2009. 368-372.lpp

Francijā jūgendstils izveidojās dekadences¹⁶⁵ laikā. Tas attīstījās kā cerība par jauna laimeta sākumu. Bija jūtama izteikta vēlme pēc estētisma, kas būtu tīrs, ar savu raksturu un radies no idejām par skaistumu. Savas popularitātes un atpazīšanas augstāko punktu, modernais stils ieguva 1900. gadā Parīzes Starptautiskajā izstādē, kas pārspēja visas iepriekšējās ar savu greznumu un finansiālajiem tēriņiem, turklāt tieši šī izstāde bija ļoti īpaša ar to, ka tika svinēts jauna gadsimta sākums. 1900. gada Parīzes Starptautiskā izstādē varēja vērot mākslas un rūpniecības līdzāspastāvēšanu, jo izstāde reprezentēja ne tikai mākslas darbus, bet arī jaunās tehnoloģijas, lieliski parādot, kā māksla un tehnika progresē vienlaicīgi. Pēc vispasaules izstādes ikviens apmeklētājs uzzināja par jūgendstilu, kas viennozīmīgi bija izstādes goda viesis un tika prezentēts kā jaunais mākslas stils un kičs. Pavisam ātri jūgendstils vētrveidīgi pārņēma Francijas mākslu un ikdienas dzīvi.

Ir svarīgi pieminēt vēl kādu ļoti būtisku iemeslu, kāpēc bija nepieciešamas svaigas pārmaiņas un jauna māksla. To lieliski parādīja 19. gs. pastāvošais telpu interjers un dizains. Telpu iekārtojumā bija jūtams pārāk liels dažādu vēsturisko mākslas stilu sajaukums. Diezgan nebrīvas telpas sajūtu ietekmēja pārbāzts interjers, kurā tika salikts daudz dažādu interjera elementu, kas bija pārāk nopietns, vienvēidīgs, garlaicīgs, neatbilstošs un ļoti novecojis. Turklāt tas arī ietekmēja gaismas izplatību telpā, kas bija vājāka nekā tā varētu būt. Tas viss palīdzēja ar laiku saprast, ka to ir iespējams uzlabot, veicot inovatīvas pārmaiņas.

Jaunais mākslas stils kļuva tik spēcīgs un pārliecinošs, ka nekas nespēja izvairīties no tā ietekmes. Tādējādi jūgendstils pārņēma visu tipu celtnes, fasāžu un interjera dekoratīvo noformējumu, glezniecību, mēbeles, traukus, juvelierizstrādājumus, plakātu un lietišķo grafiku, metālkalumus, grāmatu un periodisko izdevumu iekārtojumu, kā arī modi. Katra smalkākā detaļa tika sīki izstrādāta un apdarināta, lai tā kļūtu estētiska un funkcionāla.

Jūgendstilam piemita drosmīgu ideju popularizēšana. Jūgendstila specifiku var izteikt divās pamatidejās: pirmkārt – mākslu vienotība un otrkārt – māksla visiem. Pirmā pamatideja ir saistīta ar visu mākslu savienību kopīgā elementā un tās ienākšanu ikdienas dzīvē, lietojot principu „māksla visā” – līdz pat sīkākajam dekoratīvajam elementam. Taču problēma radās,

165 Dekadence (*fin de siècle*) - Tāda literatūras un mākslas strāva, kas atsakās no reālisma, sociālajām un nacionālajām idejām, pievēršas subjektīvajam, anormālajam, amorālajam, misticiskajam; tradicionāli par dekadenci sauc 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma norises Eiropas literatūrā un mākslā.

formulējot intelektuālās mākslas un roku darba mākslu attiecībām, proti, mākslas un rūpniecības attiecības, kas ir vienmēr bijušas saspīlētas. Par šīm attiecībām izraisījās debates, kas skāra lietišķā un skaistā sadarbību.¹⁶⁶ Svarīgi ir pieminēt to, ka attiecības starp mākslu un tehnoloģijām tika uzskatītas par apvienot neiespējamām. Toties ir jāpateicas jūgendstilam par mēģinājumu tiekties saliedēt to, ko tradicionāli sagaidīja no mākslas ar straujo tehnoloģijas progresu. Iepriekš tika minēts, ka Parīzes Starptautiskā izstāde bija tā vieta, kurā rūpniecība un māksla atradās līdzās viena otrai. Patiesībā nemaz nevar saskaitīt, cik daudzi jūgendstila mākslas darbi, arī vēl pēc tam, tika radīti iedvesmā, kas radās, ieraugot dažādas jaunās tehnoloģijas. Tās pavēra pavisam jaunas iespējas un citu skatu uz dzīvi, pat arī tajos brīžos, kad tās likās pavisam biedējošas, jo iepriekš nekas tamlīdzīgs nebija redzēts. Par spīti tam, ka tehnoloģijas progress neapstrīdami uzlaboja ikdienas komfortu un efektivitāti, tehnoloģijām tomēr nepiemita nekāda estētiskā vērtība.¹⁶⁷

Ieceres „Māksla visiem” pamatā bija 19. gs 80. gados Eiropā izplatītās sociālisma idejas par labākas dzīves ideālu un jaunas sabiedrības veidošanu.¹⁶⁸ Mākslā tas izpaudās ikdienas priekšmetu dizaina kvalitātes uzlabošanā un būvējot dzīves telpu kā īstu mākslas darbu.¹⁶⁹ Kā zināms, jūgendstils gadsimta mijā pārņēma katru sīkāko detaļu, tā laika radītajos darbos, it sevišķi, telpas interjera dizainā. Katrs sīkums tika apstrādāts, saskaņots. Katra interjera detaļa tika veidota tā, lai tā būtu estētiski baudāma, funkcionāla un, protams, saskaņota vienotā ansablī. Vārdu savienojums „māksla visiem” rosina domāt par tādu mākslu, kas būtu pieejama visiem. Turklāt jūgendstila mērķis bija būt pieejamākam pēc iespējas plašākai publikai, tādā ziņā, ka viss, kas tika ražots un veidots jūgendstila ietekmē, būtu pēc iespējas pielietojamāks un praktiskāks, tāpēc arī jūgendstils bija sastopams visur.

Jūgendstilam, kā modernam mākslas stilam, piemita raksturīga iecere lauzt pagātnes tradīcijas. Tas it īpaši izpaudās arhitektūrā. 19. gs. pilsētās strauji attīstījās dzīvojamo ēku masīvi, fabrikas un sabiedriskās ēkas. Tās tapa dažādu stilu sajaukumā, kam nebija nekādas saistības ar šo celtnu paredzētajām funkcijām. Vēsturisko stilu kopēšana 19. gs. bija tipiska

¹⁶⁶ Bernāra, Edīna; Dirāns, Janiks; Kabanns, Pjērs; Legrāns, Žerārs, Pradels, Žans Luī; Tifeli, Nikola, Vanaga, Anita. *Mākslas enciklopēdija no viduslaikiem līdz mūsdienām*. Rīga: Jumava, 2011. 640.lpp

¹⁶⁷ Sembach, Klaus-Jürgen. *Art Nouveau*. Taschen, 2000. 8-15.lpp

¹⁶⁸ Tuffeli, Nocele. *19th century French art, 1848 – 1905*. Edinburgh: Chambers Harrap Publishers Ltd, 2004.

¹⁶⁹ Bernāra, Edīna; Dirāns, Janiks; Kabanns, Pjērs; Legrāns, Žerārs, Pradels, Žans Luī; Tifeli, Nikola, Vanaga, Anita. *Mākslas enciklopēdija no viduslaikiem līdz mūsdienām*. Rīga: Jumava, 2011. 640-641.lpp

parādība. Jūgendstila attīstības sākumā parādījās sapratne, ka ir jārada jauna, laikmetam atbilstoša arhitektūra. Atteikšanās no pagātnes tradīcijām realizēja sapni par jaunu mākslu.¹⁷⁰

Jūgendstila vēl viena no iecerēm bija veidot saikni starp mākslu un sabiedrību. Tas ir izskaidrojams ar to, ka 19. gs. izveidojās mākslinieku un sabiedrības savstarpēja neuzticība. Tās pamatā bija mākslinieka iekšējā cīņa par savu individualitāti un publikas vēlmēm. Pasūtītāja gaume noteica savas prasības, bet mākslinieka būtība neļāva viņam tās apmierināt. Ja nācās to darīt naudas dēļ, mākslinieks zaudēja cieņu savās un citu acīs. Situāciju sarežģīja industriālā revolūcija. Par mākslu uzdotu lētu nieku ražošana bija izraisījusi ne tikai publikas gaumes pagrimumu, bet arī neuzticību mākslai no sabiedrības puses.¹⁷¹

Jūgendstila viena no utopiskākajām iecerēm bija glābt pasauli ar skaistumu, tai apkārt veidojot estētisku vidi. Šo ieceri var vairāk saistīt ar lielajām Eiropas pilsētām, kā, piemēram, Parīzi. Tas tāpēc, ka pašā 20. gadsimta sākumā Parīze bija pārapdzīvota, kas radīja virkni problēmu – pilsētas pārblīvēšanos un dzīvojamo apstākļu pasliktināšanos. Jūgendstils ienāca Parīzē ar cerību būt kā pretinde modernā laikmeta neglītumam.¹⁷²

¹⁷⁰ Mākslas Vēsture. Profesora E. H. Gombriha izklāsts. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997. 536. lpp

¹⁷¹ Turpat. 501 – 502. lpp

¹⁷² BBC documentary. Mary Downes: *Sex and Sensibility. The allure of Art Nouveau. First part: Paris.* London, 2012.

2. Pielikums. Attēli

1. att. Anrī de Tulūzs-Lotreks. Ambassadeurs. Pieejams: <http://www.toulouse-lautrec-foundation.org/Ambassadeurs.html> [skatīts: 16.05.2014]
2. att. Rihards Zariņš. Jubilejas izstādes plakāts. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
3. att. Rihards Zariņš. Jubilejas izstādes reklāmas lapa. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
4. att. Ūdensrozes lapas motīvs. *Rigas ruhpnēezibas un amatnēezibas jubilejas isstahde*. Rīga, 1901. 5. lpp
5. att. Dekoratīva rāmja reprodukcija. Grafton, Belanger, Carol. *Art Nouveau decorative borders and frames*. New York: Dover Publications, Inc. 2008, 30. lpp
6. att. Nikolaja Ļebedeva daiļkrāsotāju darbnīcas reklāma. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
7. att. Nikolaja Ļebedeva daiļkrāsotāju darbnīcas reklāma. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
8. att. Kolomans Mozers. Pastkarte. Pieejams: <http://nothingnouveau.tumblr.com/post/21428127761/art-nouveau-stylized-hair-japanese-woodbock-and> [skatīts: 28.04.2014]
9. att. Augusta Liras kantorgrāmatu un aplokšņu fabrikas prospekts. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
10. att. Dekoratīva rāmja reprodukcija. Grafton, Belanger, Carol. *Art Nouveau decorative borders and frames*. New York: Dover Publications, Inc. 2008, 2. lpp
11. att. Žurnāla „Art et Décoration” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 9. lpp
12. att. Mindela & Co cigāru un papirosu fabrikas katalogs. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
13. att. Mindela & Co cigāru un papirosu fabrikas katalogs. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
14. att. Žurnāla „Art et Décoration” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 26. lpp

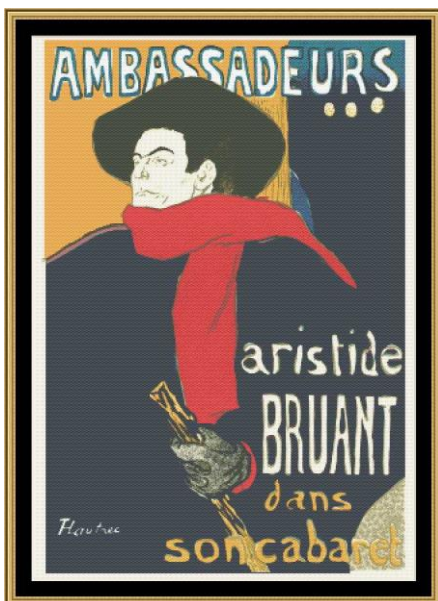
15. att. A. G. Rūtenberga cigāru un papirosu fabrikas katalogs. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
16. att. A. G. Rūtenberga cigāru un papirosu fabrikas katalogs. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
17. att. Vilijs Moriss. Tapetes fragments. Pieejams:
<http://thedelightsofseeing.blogspot.com/2011/02/art-nouveau.html> [skatīts:
06.05.2014]
18. att. Džeims Halls. Grāmatas ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 26.lpp
19. att. Ielūgums uz sarīkojumu „Vecrīgā”. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
20. att. Konstantīns Korovins. Žurnāla „Мир искусства” vāka noformējums. Escritt, Stephen. *Art Nouveau*. London: Phaidon Press Limited, 2000, 213. Lpp
21. att. Žurnāla „The Studio” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 116. Lpp
22. att. Restorāna ēdienkarte. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts:
05.05.2014]
23. att. Žurnāla „Art et Décoration” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 117. Lpp
24. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
25. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
26. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
27. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]

28. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
29. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
30. att. „Ilustrēts vadons pa Rīgu” ilustrācija. *Vadons pa Rīgu*. Pieejams:
<http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/260/9102100408.pdf?sequence=1>
[skatīts: 28.04.2014]
31. att. Žurnāla „Art et Décoration” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 21. Lpp
32. att. atklātne „Venēcija Rīgā”. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
33. att. Vilijs Moriss. Auduma fragments. Pieejams:
<http://www.ebay.co.uk/bhp/william-morris-fabric> [skatīts: 10.05.2014]
34. att. Alfons Muha. Īriss. Pieejams: <http://www.illusionsgallery.com/Mucha.html>
[skatīts: 14.05.2014]
35. att. V. Bonica izdevums, Rīgas skatu kartes. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
36. att. Žurnāla „The Studio” ilustrācija. Grafton, Belanger, Carol. *Treasury of Art Nouveau, design and ornament*. New York: Dover Publications, Inc. 1980, 70. lpp
37. att. Izstādes kataloga ilustrācija. *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901.
38. att. Izstādes kataloga ilustrācija. *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901.
39. att. Izstādes kataloga ilustrācija. *Rīgas rūhpneezības un amatneezības jubilejas isstahde*. Rīga, 1901.
40. att. Maksis Šervinskis. Rīgas jubilejas izstādes situācijas plāns. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
41. att. Maksis Šervinskis. Lielā rūpniecības halle. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]

42. att. Parīzes Starptautiskā izstāde, 1900. Kalnrūpniecības un metalurģijas paviljons.
Pieejams:
http://ruedeslumieres.morkitu.org/espace_photos/paris/chaillet/index_carriere.html
[skatīts: 10.05.2014]
43. att. Maksis Šervinskis, Alfrēds Ašenkampfs. Restorāna ēka. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
44. att. Alus paviljons Rumānijā. Pieejams: <http://historo.wordpress.com/2010/04/28/art-nouveau-ber-restaurant-in-provincial-romania/> [skatīts: 09.05.2014]
45. att. Maksis Šervinskis. Celtniecības halle. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
46. att. Vilhelms Neimanis. Rīgas arhitektu biedrības paviljons. Pieejams:
<http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
47. att. Maksis Šervinskis. Th. Angelbeka kafijas veikala paviljons. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902
48. att. M. Keplers. H. A. Brīgera Rīgas ziepju un parfimērijas fabrikas stends.
Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902
49. att. Henrija van de Velde. Havanas tabakas veikala interjers, Berlīne. Escritt, Stephen. *Art Nouveau*. London: Phaidon Press Limited, 2000, 306. Lpp
50. E. Tode, M. Pagasts. Augusta Liras kantorgrāmatu un aplokšņu fabrikas stends.
Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.
51. att. Gustavs Serurjē-Bovī. Skapis. Pieejams: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1981.512.4> [skatīts: 10.05.2014]
52. att. Maksis Šervinskis. Oto Erbes metālkalšanas fabrikas stends. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.
53. att. E. Tode. Mindela & co tabakas, cigāru un papirosu fabrikas stends. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.

54. att. Rīgas amatniecības skolas 7. klases audzēkņu darbi. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.
55. att. Alfons Muha. Vitrāžas fragments, Pavasaris. Pieejams: <http://art-nouveau.livejournal.com/500076.html> [skatīts: 10.05.2014]
56. att. Edvards Kolonna. Krēsls. Pieejams: <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/26.228.5> [skatīts: 10.05.2014]
57. att. Jāņa ģilde. Ēdamistabas interjers. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
58. att. Parīzes Starptautiskā izstāde, 1900. Sienas gleznojums. Pieejams: http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/symbolist/art_nouv_design.html [skatīts: 10.05.2014]
59. att. E. Bakštads. Rīgas biržas komitejas balva. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.
60. att. E. Bakštads. Vidzemes muižu kredīta biedrības balva. Scherwinsky, M. *Die Rigaer Jubiläums – Ausstellung 1901 in Bild und Wort: Ein Erinnerungsbuch*. Riga, 1902.
61. att. Hanss Peters. Sudraba kauss. Pieejams: <http://www.invaluable.com/auction-lot/a-hans-peter-silver-plated-art-nouveau-goblet,-7.-111-c-322cab89ea> [skatīts: 10.05.2014]
62. att. J. Blazēviča apģērbu veikala katalogs. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
63. att. Parīzes mode. Pieejams: <http://vintagephemera.blogspot.com/2010/06/french-fashion-plate-1900.html> [skatīts: 10.05.2014]
64. att. H. A. Brīģera ziepju un parfimērijas fabrikas cenrādis. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
65. att. H. A. Brīģera ziepju un parfimērijas fabrikas cenrādis. Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/site/Riga700/> [skatīts: 05.05.2014]
66. att. Alfons Muha. Savon Muha Violette. Pieejams: <http://www.muchafoundation.org/gallery/themes/theme/packaging-design/object/59> [skatīts: 10.05.2014]

1.att.

2. att.

3. att.

Jubilejas īstahde 1901

rahpneezības un amatneezības
juniņā – jultiņā – augustā

Rigā.

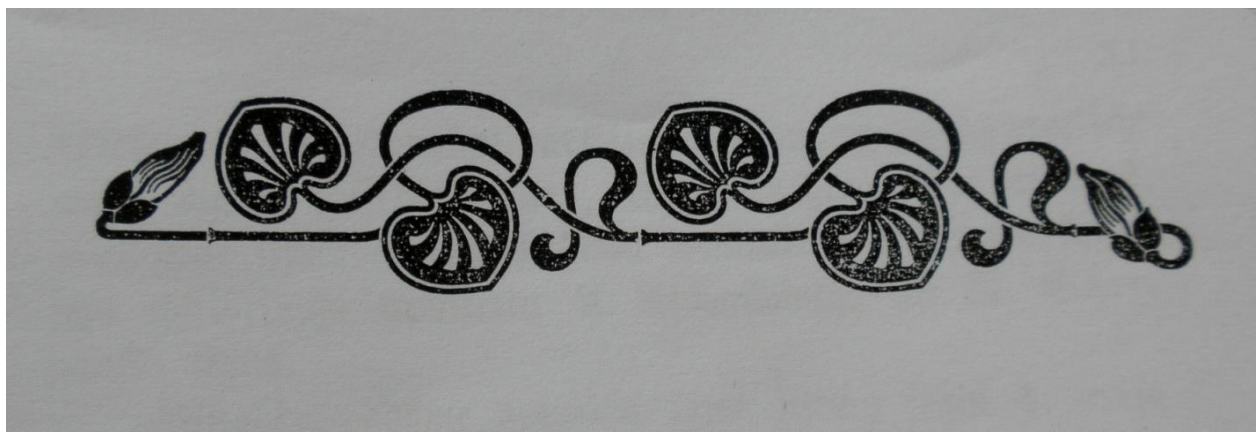
Atwehrēšana 1. juniņā 1901. g.

Konzerti: Helsingforsas orķestris, dir. Schnevoigts, un Peterburgas gwardijas ekipāžas, dir. Glawatšs.

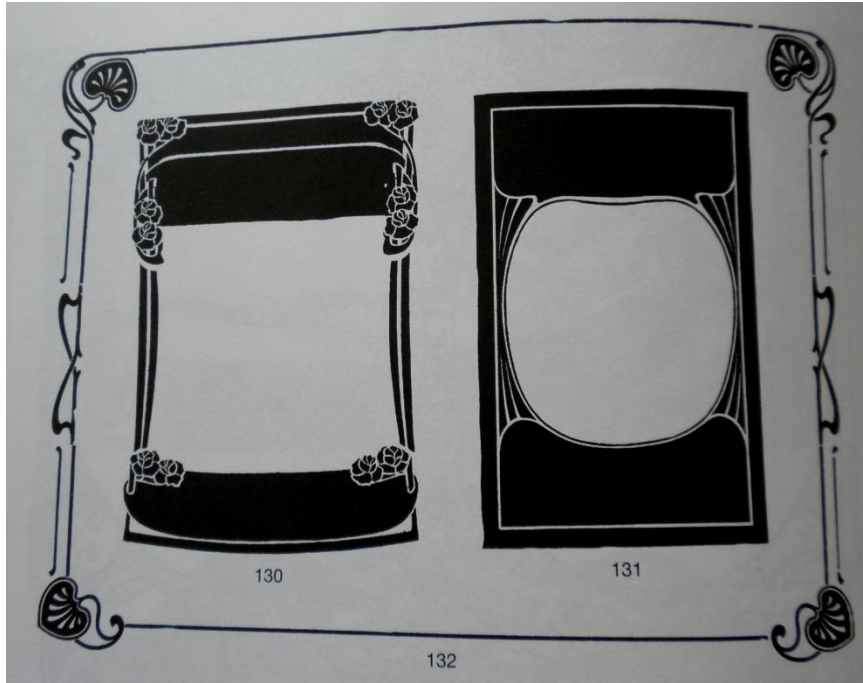
Apriņņojumi: Glawatšs.

Bez-Rīga, Venezija, Dagomeju šahdšča, Putnu pļawa, Wines spezialitates u. t. t.
Dīhwoktu ufradītēj.: adr. Rigā, jubilejas īstahde.

4. att.

5. att.

6. att.

**Atelier
für Decorationsmalerei,**
vollständige Wohnungs-Arrangements
von Isolier bis zur hochfegeantelten Ausführung.

**Uebernahme und prompteste Aus-
führung**
von sämtlichem Oelfarben-Einrich, wie: Façaden,
Fussböden, Thüren, Fenster etc. etc.

**Reelle Ausführung aller Neubau-
Malerarbeiten.**

**Lieferung und Anbringen von Xylogentif-
Stück.**

Goldene Medaille.
Anerkennungs-Diplom
des Architekten-Vereins zu
St. Petersburg.

Franz Weidlich, Malermeister.
Gegründet 1878.

Inhaber:
Nicolai Kebedeff,
Malermeister.

RIGA,
Theater-Boulevard Nr. 8,
Wallstrasse Nr. 28.

7. att.

**Jubiläums-
Ausstellung**
1901. — 1901.
RIGA.

Veranstaltet von A. Müller, Buchdruckerei des „Ligauer Tagblattes“ W. Schönewald, Riga, Dampfabrik.

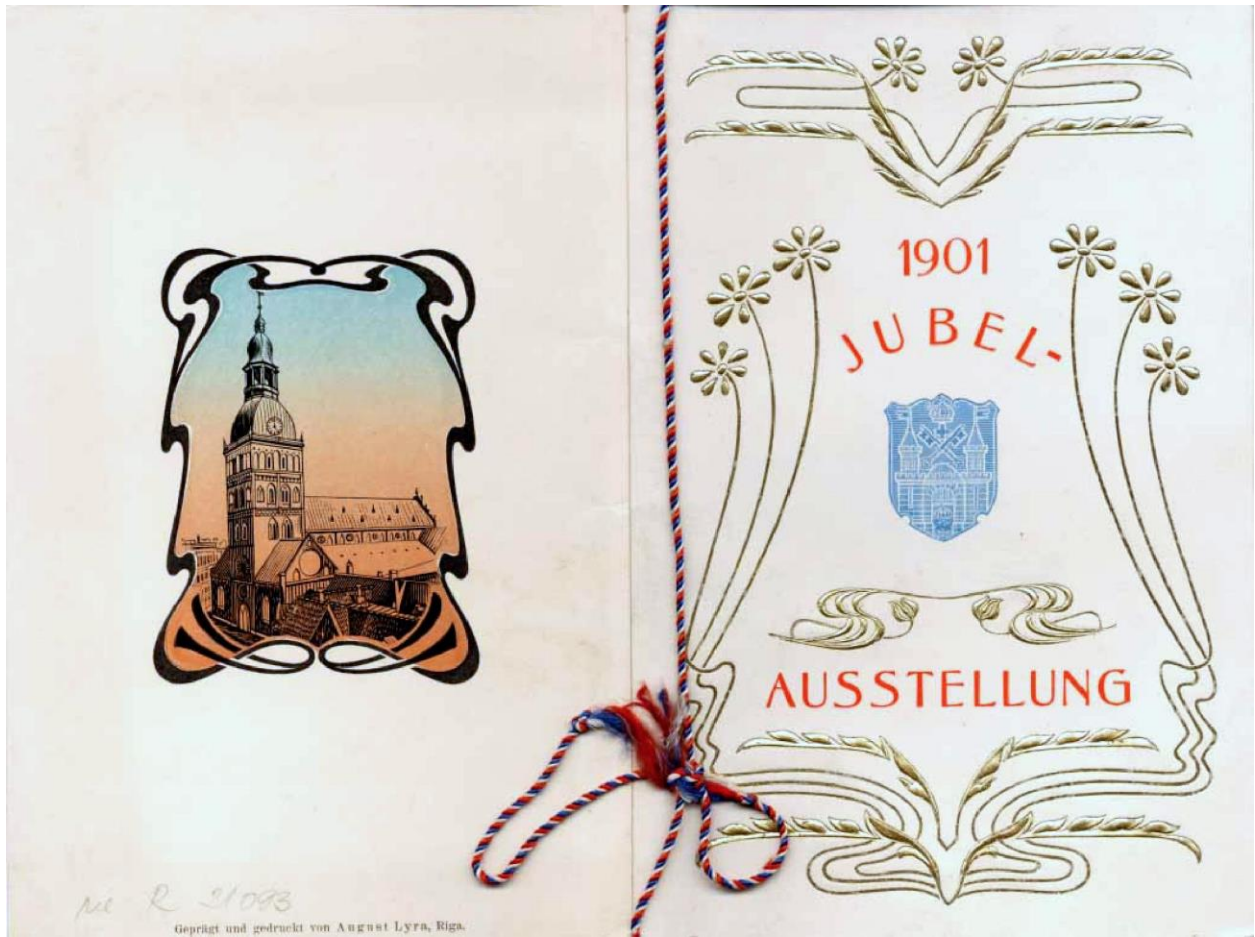
ASOCIATA

8. att.

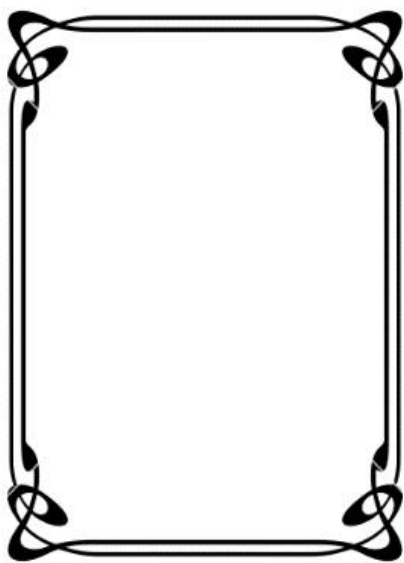

DRUCK-VERLAG v. HOFFMANN, BRUNNEN, BERLIN. WILHELM HOFFMANN'SCHES VERLAGS-GESAMTSCHAFT

9. att.

10. att.

11. att.

12. att.

13. att.

14. att.

15. att.

16. att.

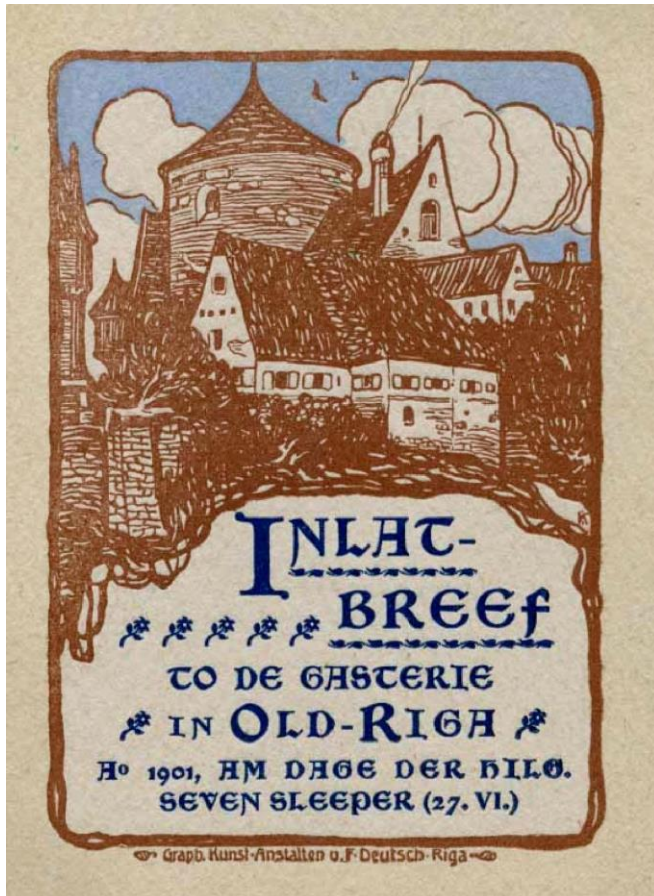
17. att.

18. att.

19. att.

20. att.

21. att.

22. att.

31. att.

32. att.

33. att.

34. att.

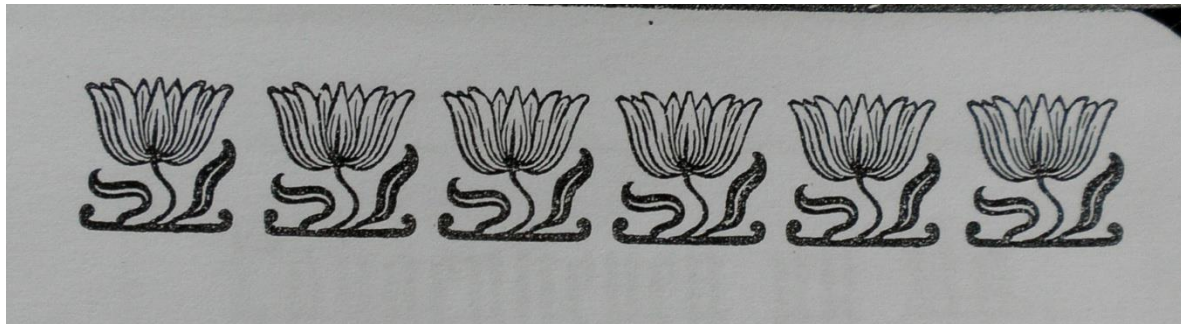
35. att.

36. att.

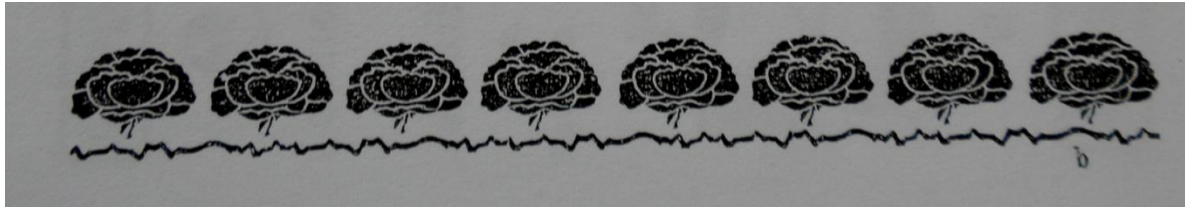
37. att.

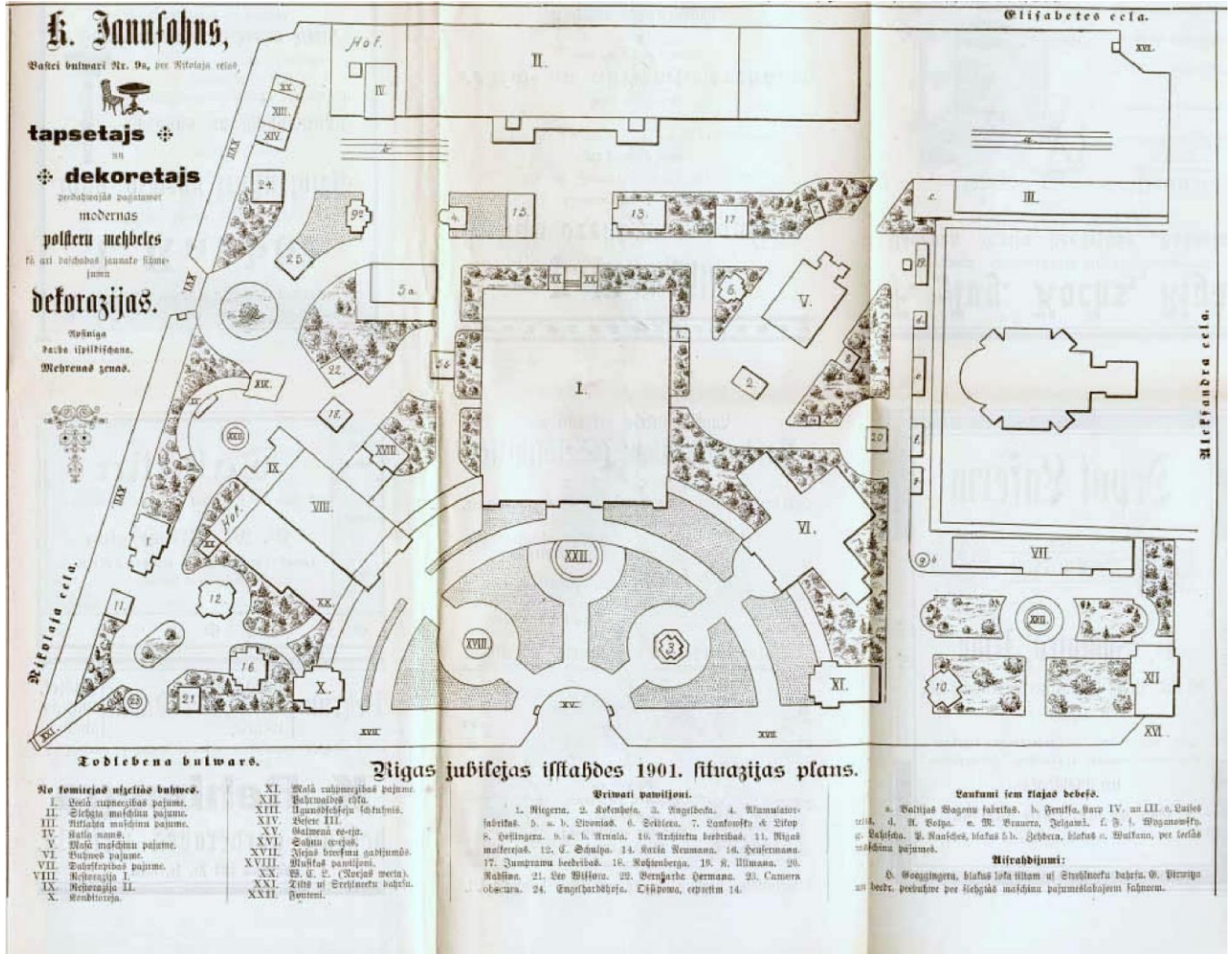
38. att.

39. att.

40. att.

41. att.

42. att.

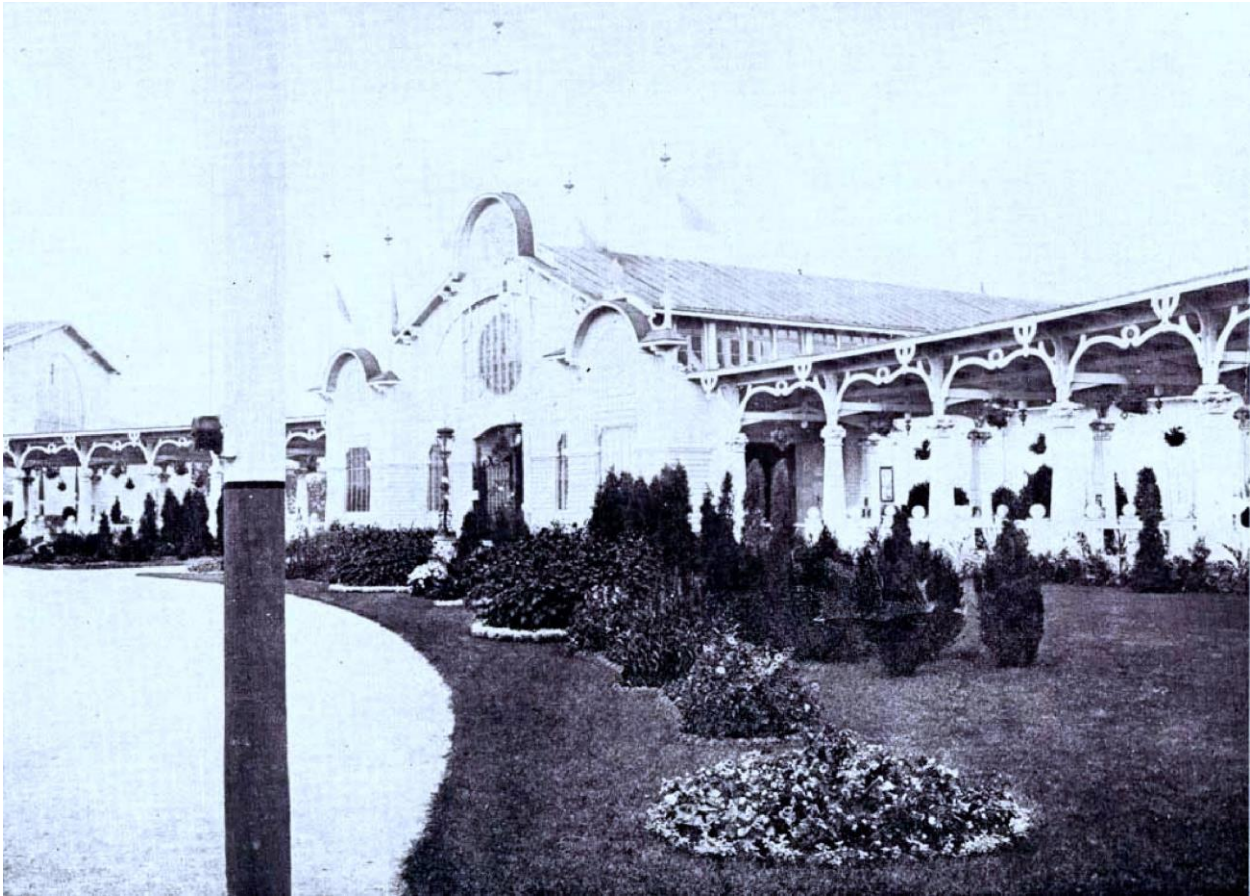
43. att.

44. att.

45. att.

46. att.

47. att.

48. att.

H. A. Brieger, Riga, Seifen- und Parfümeriefabrik. Gegründet 1849 von Heinrich Adolf Brieger. Jetzige Inhaber Florentine und Wilhelm Brieger.
Haushaltungsseifen; Textilseifen; Medicinische Seifen; Toiletteseifen; Parfümerien. Entwurf von M. Keppeler.

49. att.

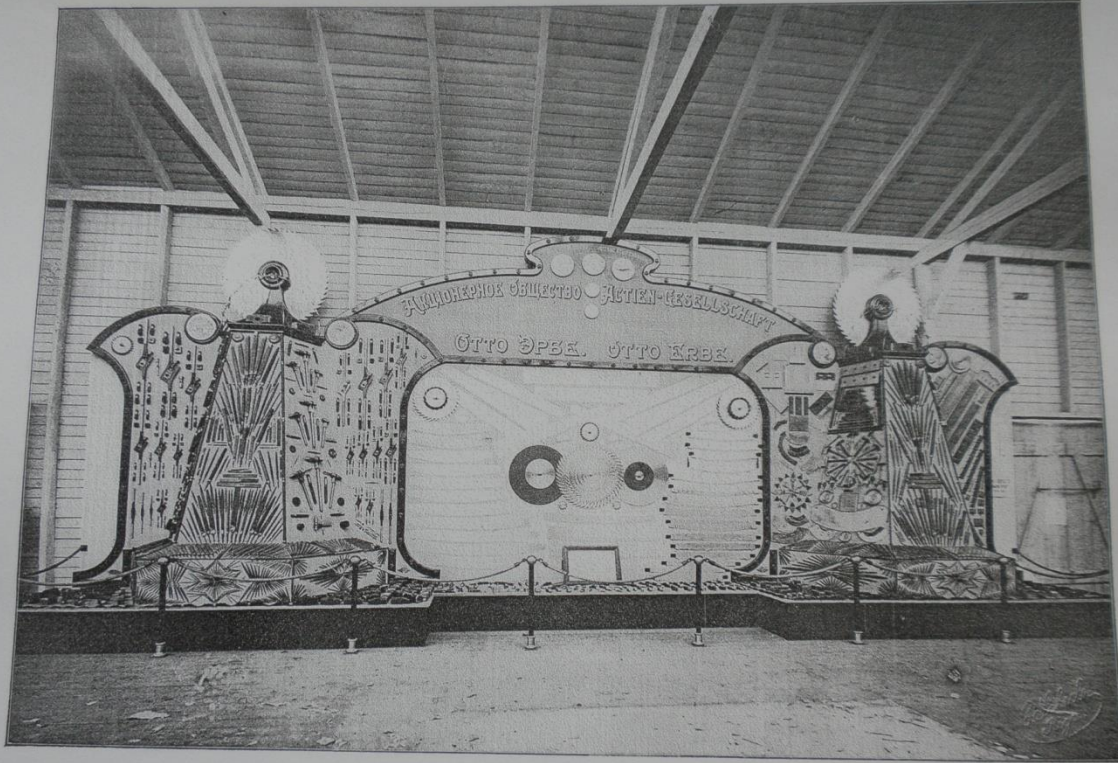
50. att.

51. att.

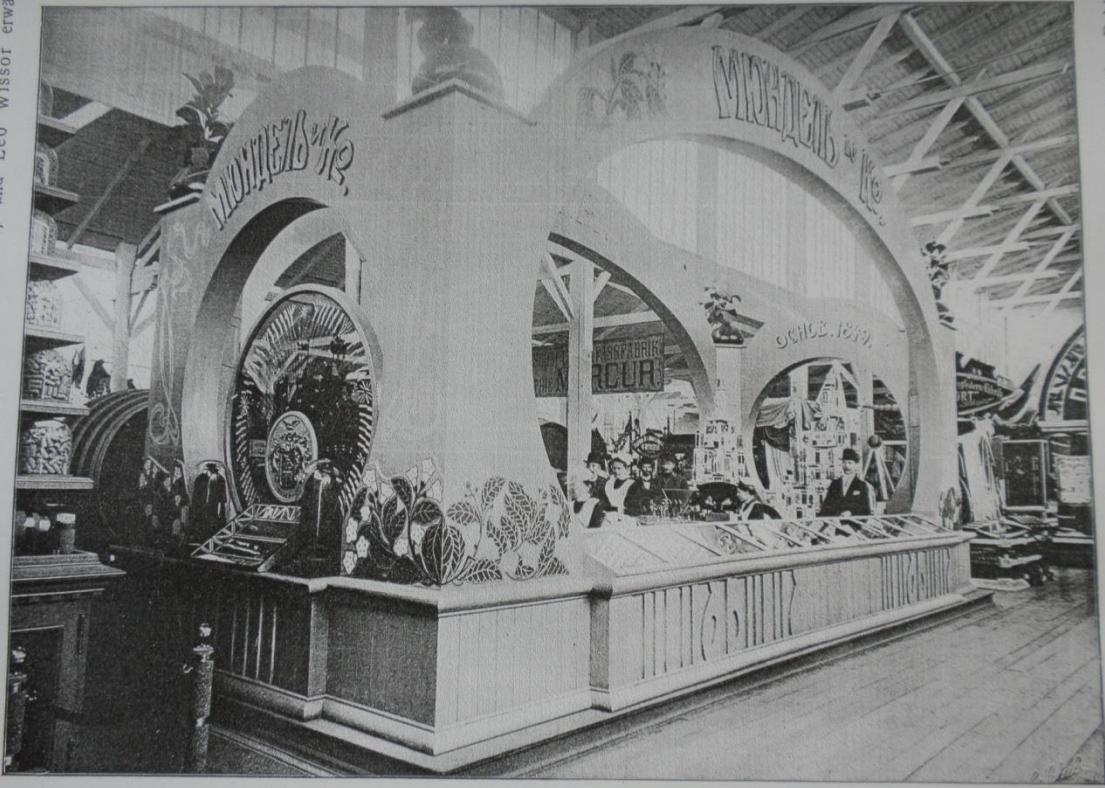
52. att.

Actien-Gesellschaft der Feilen- und Werkzeugfabrik Otto Erbe in Riga.
Feilen jeder Art; Sägen für Holz und Metall, als: Circulair-, Gatter-, Krahn- und Trecksägen; Maschinenmesser für diverse gewerbliche Zwecke, als:
Hobelmesser, Papierschneidmesser, Scherenmesser, Tabakmesser, Häckselmesser, Mähmesser u. s. w.; Hämmer jeder Art, Beile, Dexeln, Brechstangen u. s. w.
Klappen, Gewindebohrer, Fraiser, Bohrknarren u. s. w. Entwurf von M. Scherwinsky.

53. att.

Tabaks-Fabrikate,
Bei Besprechung der Privat-Pavillons sind
bereits die bestrenommierten Firmen A. G. Ruhten-
berg, zugleich die älteste und grösste Cigarren-
fabrik Russlands, und Leo Wissor erwähnt.

Mündel & Co., Tabaks-, Cigarren- und Papyros-Fabrik, Riga. Gegründet 1849. Nach Entwurf der Kunstanstalt E. Tode.

Letztere hatte hors concours ausgestellt. Als beim rauchenden wie nichtrauchenden Publicum das grösste Interesse durch das Vorführen de
die Tabak- und Papyros-
6-8 Arbei

54. att.

Collectivausstellung von Schülern der VII. Classe der Gewerbeschule des Rigaer Gewerbevereins.

55. att.

56. att.

57. att.

58. att.

59. att.

60. att.

61. att.

62. att.

JULIUS BLASÉWITZ
Etablissement für Manufactur und Confection
RIGA
Kalkstr. 7.

Herbst u.
Winter
1899/1900.

Eigene Ateliers
zur Anfertigung
von

Costümen
für alle
Gelegenheiten
passend.

Fortwährende
Ausstellung
einer
hervorragenden
Collection
in jeder
Preislage.

Wattirte
Jacket-
Costüme.

Façon AUGUSTA

Façon EMILIA

JULIUS BLASÉWITZ, RIGA
Etablissement für Manufactur und Confection
KLEIDER-STOFFE

Unausgesetzter
Eingang
letzterschienener
Neuheiten.

Schwarze
und
einfarbige
Nouveauté-
und
Fantasie-
Stoffe.
Besatz-Stoffe.

Das Lager umfasst das
Neueste, was die in- und
ausländische Industrie
hervorgebracht hat, und
führe ich nur erprobte,
vorzügliche Fabrikate.

63. att.

64. att.

H. A. Brieger, Riga.

Orig.-Pack. Dtsch.	№	Beschreibung	Preis à 1 Dtsch.	
			Rbl.	Kop.
1/4	970	Blumen-Eau de Cologne „Lilys“ Grosses Originalflakon . . .	153	12
1/4	b	Langes grünes Flakon wie Nr. 986b . . .	102	8
				
<p>Blumen-Eau de Cologne „Nadine“.</p>				
1/4	971	Grosses Originalflakon . . .	153	12
1/4	b	Langes grünes Flakon wie Nr. 986b . . .	102	8

106

H. A. Brieger, Riga.

Orig.-Pack. Dtsch.	№	Beschreibung	Preis à 1 Dtsch.	
			Rbl.	Kop.
1/4	982	Blumen-Eau de Cologne „Trelle Incarnat“ Grosses Originalflakon . . .	12	153
1/4	b	Langes grünes Flakon wie Nr. 986b . . .	8	102
				
<p>Blumen-Eau de Cologne „Vellozia“.</p>				
1/4	983	Grosses Originalflakon . . .	12	153
1/4	b	Langes grünes Flakon wie Nr. 986b . . .	8	102

107

65. att.

H. A. Brieger, Riga.

Orig.-Pack. Dtsch.	№	Beschreibung	Preis à 1 Dtsch.	
			Rbl.	Kop.
<p>Savon Muguet Délicia, sehr milde, stark schäumende Seife mit natürlichem Blümengeruch, in moderner, sehr hübscher Ausstattung.</p> 				
<p>№ 369-371.</p>				
1/4	369	3 Stücke in einem hübschen Phantasiekarton . . .	3	60
<p>Savon Rose Délicia, Qualität und Ausstattung wie Nr. 369.</p>				
1/4	370	3 Stücke in einem hübschen Phantasiekarton . . .	3	60
<p>Savon Violette Délicia, Qualität und Ausstattung wie Nr. 369.</p>				
1/4	371	3 Stücke in einem hübschen Phantasiekarton . . .	3	60

72

H. A. Brieger, Riga.

Orig.-Pack. Dtsch.	№	Beschreibung	Preis à 1 Dtsch.	
			Rbl.	Kop.
<p>Savon Fatime, hochfeine Toiletteseife mit modernem, sehr angenehmem Wohlgeruch.</p> 				
<p>№ 372.</p>				
1/4	372	3 grosse, elegant ausgestattete Stücke in einem Karton . . .	4	60

73

66. att.

